

A szakértői bizonyítás a jogalkalmazás tükrében

EGY ÁTFOGÓ EMPIRIKUS KUTATÁS EREDMÉNYEI

DR. KÁRMÁN GABRIELLA

2023

Dr. Kármán Gabriella

**A SZAKÉRTŐI BIZONYÍTÁS
A JOGALKALMAZÁS TÜKRÉBEN**

EGY ÁTFOGÓ EMPIRIKUS KUTATÁS EREDMÉNYEI

Dr. Kármán Gabriella

**A SZAKÉRTŐI BIZONYÍTÁS
A JOGALKALMAZÁS TÜKRÉBEN**

EGY ÁTFOGÓ EMPIRIKUS KUTATÁS EREDMÉNYEI

OKRI, Budapest

2023

Kiadja
az Országos Kriminológiai Intézet

Szerző:
Dr. Kármán Gabriella PhD
tudományos főmunkatárs

Közreműködők

Módszertan:
Kó József
Koplányi Gergely

Borító és grafika:
Soós Andrea

Szöveggondozás:
Takács Andrea

Előkészítés:
Giricz Anna

© Országos Kriminológiai Intézet, 2023

© Kármán Gabriella, 2023

ISBN: 978-963-7373-34-3

Tartalom

A kutatás háttere, indokai	2
I. A SZAKÉRTŐI BIZONYÍTÁS HITELTÉRDEMLŐSÉGE BIZTOSÍTÁSÁNAK ELVI KÉRDÉSEI	4
1. A bizonyítás elvei és az eredményességét garantáló szabályrendszer	4
1.1. A bizonyítás a büntetőeljárás meghatározó része	4
1.2. A bizonyítás valójában maga a „megismerési folyamat” a büntetőeljárásban.....	4
1.3. Igazság–valóság–hiteltérdemlőség	6
1.4. A büntetőeljárásbeli megismerés közvetett és korlátozott jellege	7
1.5. A bizonyítás szabályai – elvei	7
1.6. A bizonyítékok értékelése	12
1.7. A bizonyítékok értékelésének a jelentősége, szabályai, menete	12
1.8. A hiteltérdemlőség megítélése a bizonyítékok értékelése során	14
2. A szakértői bizonyítás	14
2.1. A szakértő megismerési tevékenységének sajátosságai.....	15
2.2. A szakértői vélemény hiteltérdemlőségének tényezői	18
2.3. A szakvélemény hiteltérdemlősége megítélésének fő szempontjai	19
2.4. A szakértői bizonyítás jogi és szervezeti keretei mint a szakvélemény hiteltérdemlőségének biztosítékai.....	20
II. AZ EMPIRIKUS KUTATÁS	23
1. Kiindulópontok	23
1.1. A 2020-ban lefolytatott empirikus kutatás módszerei	23
1.2. A kutatás főbb szempontjai	23
2. A szakértő kirendelésének jellemzői a számok tükrében	26
3. Az empirikus kutatás eredményei	31
3.1. A szakértő igénybevétele a büntetőeljárásban	33
3.2. A szakértő kirendelésének kérdései.....	40
3.3. A szakvélemény.....	45
3.4. A szakvélemények értékelése.....	67
Összegzés	85
Irodalomjegyzék	88
Mellékletek	89

A kutatás háttere, indokai

2016-ban az Országgyűlés új törvényt alkotott az igazságügyi szakértőkről, amelynek célja az volt, hogy a szakértői bizonyítás – főként a tudományos és technikai fejlődés következtében – megnövekedett jelentőségének, valamint az új kihívásoknak megfelelő korszerű kereteket teremtsen. A törvény preambuluma a törvény megszületése közvetlen előzményei között sorolja fel a jogi problémáknak a más szakmákhoz tartozó kérdésekkel való gyakori összefonódását, és emiatt egyre nehezebb megítélését, az e minőségi változásokat követő elégtelen reakciókat, az igazságügyi szakértői működéssel összefüggésben felmerült aggályokat, valamint a kamarai rendszer problémáit azzal, hogy mindez az igazságügyi szakértésbe és az igazságszolgáltatásba vetett közbizalom megrendüléséhez vezetett.¹

A törvény megalkotását megelőző években a Legfőbb Ügyészség, a Kúria Joggyakorlat-elemző Csoportja, valamint az alapvető jogok biztosa egyaránt vizsgálta az igazságügyi szakértő tevékenységét, feltételeit, szakmai alapjait, a szakértői vélemények tartalmát és szerepüket a bizonyításban, illetve az egyes szakterületek jellemzőit általában.

Az Országos Kriminológiai Intézetben 2019-ben a Legfőbb Ügyészség kezdeményezésére kutatás indult „A szakértői bizonyítás a jogalkalmazás tükrében” címmel. A kutatás célja az volt, hogy a korábbi – a témában elméleti síkon folytatott – vizsgálatok eredményeire jelentősen támaszkodva², ezúttal az igazságügyi szakértői bizonyítás jogalkalmazási tapasztalatait vegye górcső alá, különös tekintettel az igazságügyi szakértőkről szóló 2016. évi XXIX. törvény (Szaktv.) céljainak megvalósulására, és kiemelt figyelemmel a jogalkalmazás részéről korábban tapasztalt anomáliákra. A jogalkalmazáson belül a vizsgálat a büntető joggyakorlatra koncentrált, amelynek kereteit a büntetőeljárásról szóló új, 2017. évi XC. törvény (Be.) és a büntetőeljárás bizonyítási jellegzetességei jelölik ki. Időszerűvé vált a szakértői bizonyítás több szakterületet felölelő, átfogó vizsgálata helyzetértékelő, illetve a szakértői és a jogalkalmazó tevékenységet egyaránt segítő céllal, az új jogszabályok tükrében.

A kutatás vezérfonalának a szakvélemény bizonyításban betöltött szerepét, valamint hiteltérdemlőségének lehetőségeit, tényezőit és megvalósulását tekintettük, álláspontunk szerint ez a fogalom fedi le legteljesebben mindazokat a feltételeket, amelyek a törvényes és eredményes bizonyításhoz elengedhetetlenek.

A vizsgálat fő elemét az átfogó kérdőíves kutatás jelentette, amelyet a nyomozó hatóságok (a rendőrség és a NAV), az ügyészség és a bíróság munkatársai körében, az egész országra kiterjedően, valamennyi szervezeti egység bevonásával folytattunk. A kérdőíves kutatási módszer választásának indoka az volt, hogy a kutatás fő kérdésköre – a szakvélemény bizonyításbeli felhasználásának jogalkalmazási tapasztalatai – meggyőződésünk szerint elsősorban a jogalkalmazók körében történő közvetlen adatgyűjtéssel vizsgálható. Ez a módszer lehetővé teszi a gyakorlati szakemberek konkrét tapasztalatainak és véleményének összegyűjtését, és egységes szempontrendszer szerinti összehasonlítását, elemzését. A szakértői bizonyítás büntetőeljárásbeli alkalmazását illetően nem áll rendelkezésre olyan statisztikai rendszer, amely a kirendelések számát, az alkalmazott szakterületeket, illetve a szakértői bizonyítással kapcsolatos legfontosabb adatokat (így például az azonos kérdés megítélésére egy ügyben kirendelt szakértők számát) a nyomozási szakasztól a bírósági eljárásig egységesen és hitelesen tartalmazná.

A kérdőív közel száz kérdésben felölelte az igazságügyi szakértő kirendelésétől a szakvélemény értékeléséig vezető teljes folyamatot. Szándékaink szerint vizsgálatunk prizmjája e módszer lehetőségeinek és korlátainak megfelelően a legszélesebb spektrumot mutatja meg, és további metszetek készítését teszi lehetővé.

1 Az igazságügyi szakértőkről szóló 2016. évi XXIX. törvény (a továbbiakban Szaktv.) preambuluma.
2 Az elméleti kutatások eredményeit lásd Kármán Gabriella: A kriminalisztikai szakértői bizonyítás. A hiteltérdemlőség építőkövei. OKRI, Budapest, 2019.

Jelen munka a 2019–2022-ig folytatott kutatás eredményeit tartalmazza. Legfőbb újdonsága abban áll, hogy a büntető igazságszolgáltatás intézményeit meghatározó arányban képviselő szakemberek tapasztalatairól egységes szerkezetben, sok szempont szerint, összehasonlítható módszerrel alakított ki 360 fokos körképet.

Ezúton szeretnénk külön köszönetet mondani az Országos Bírósági Hivatalnak, a Legfőbb Ügyészségnek, az Országos Rendőr-főkapitányságnak és a Nemzeti Adó- és Vámhivatalnak a támogatásért és a segítségért, amit a kutatás lefolytatásához nyújtottak, továbbá valamennyi résztvevőnek, akik a kérdőívet kitöltötték, megosztották tapasztalataikat, hozzájárulva a kutatás eredményes lebonyolításához.

I. A SZAKÉRTŐI BIZONYÍTÁS HITELTÉRDEMLŐSÉGE BIZTOSÍTÁSÁNAK ELVI KÉRDÉSEI

1. A bizonyítás elvei és az eredményességét garantáló szabályrendszer

A szakértői bizonyítás megkülönböztetett helyet foglal el a bizonyításban. E tétel igazolásához mindenekelőtt át kell tekinteni a bizonyítás büntetőeljárásbeli jellemzőit, célját, tárgyát, eszközeit és elveit, és ebből kiindulva határozhatók meg a szakértői bizonyítás jellegzetességei.

1.1. A bizonyítás a büntetőeljárás meghatározó része

Tremmel Flórián szerint a büntetőeljárás egyenesen „egy tág értelemben vett – a bizonyítékminimumtól a bizonyítékmaximumig haladó vagy addig el nem jutó – bizonyítási folyamat”. Véleménye szerint: „Látszólag a bizonyítás »csak« az igazság elérését szolgálja, ugyanakkor azonban – lévén a ténykérdés elsődleges a jogkérdéshez képest – a ténykérdés téves megoldása esetén már a jogkérdés megoldása sem lehet megfelelő stb. [...] Következésképpen a funkcionális megközelítésben nemigen lehet elhatárolni egymástól a büntetőeljárást és a bizonyítást.”³

Tremmel megfogalmazásában a bizonyítás a büntetőeljárás tartalmi (ténybeli) oldala. *A Belovics Ervin és Tóth Mihály által írt Büntető eljárásjog* tankönyv ekként szól a bizonyításról:

„A büntető eljárásjogi bizonyítás eljárásjogi értelemben az a processzuális folyamat, amelyben bizonyítékok beszerzése és értékelése révén annak megállapítása vagy kizárása folyik, hogy e bizonyítékok alapján feltárt »történeti tényállás« beilleszthető-e valamely absztrakt törvényi tényállás keretei közé; a bizonyítékok alkalmasak és elegendőek-e arra, hogy a bíróság ki mondhassa:

- meghatározott személy
- konkrét bűncselekmény tényállási elemeit
- bűnösen

megvalósította.

Egyszerűbben szólva, a bizonyítás az a tevékenység, amelyben a bizonyító és bizonyítandó tények közötti büntetőjogilag jelentős kapcsolat feltárására törekszenek.”⁴

1.2. A bizonyítás valójában maga a „megismerési folyamat” a büntetőeljárásban

A bizonyítás célja a büntetőeljárásban – más megismerési folyamatokhoz hasonlóan – az igazság megismerése, specialitása abban rejlik, hogy a büntetőjog hatáskörébe tartozó kérdéseket vizsgálja, és az igazságot a történeti tényállást illetően keresi.

Király Tibor szerint: „A bűncselekmények elkövetése változást előidéző esemény, illetőleg a bűncselekmény maga a változás. [...] A múltbéli események megismerését éppen az események nyomai, emlékei teszik lehetővé.”⁵ A büntetőeljárásban a megismerés közvetetten, a bizonyítás szabályai szerint történik.

3 Tremmel Flórián: *Bizonyítékok a büntetőeljárásban*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest–Pécs, 2006, 23. o.

4 Belovics Ervin – Tóth Mihály: *Büntető eljárásjog*. HVG-ORAC, Budapest, 2020, 158. o.

5 Király Tibor: *Büntetőeljárásbeli jog*. Osiris Kiadó, Budapest, 2000, 217. o.

Mit értünk megismerésen? A téma szempontjából *Bócz Endre* így határozza meg:

„A megismerés – ismeretszerzés. [...] A megismerés viszont csak akkor tölti be a szerepét, ha a megszerzett ismeretek igazak. [...] Az ismeret igaz voltáról a bizonyítás révén lehet meggyőződni. A legtágabb értelemben vett bizonyítás valamely tétel, (logikai) ítélet igaz voltának kimutatása olyan tételek segítségével, amelyek igaz volta már bebizonyosodott.”⁶

Tremmel Flórián erről ekként szól: „A bizonyítás minősített megismerést jelent: a jog által is meghatározott tárgykörben és módon folyó megismerési tevékenység.”⁷

A büntetőeljárásbeli bizonyítást a *Fenyvesi–Herke–Tremmel* szerzőhármas is a megismerés szemszögéből határozza meg:

„olyan megismerési folyamat, amely:

- a) az egyedi ügyben büntetőjogilag releváns, túlnyomórészt múltbeli tényállásnak az eljáró hatóság, végső soron a bíróság általi, a valósággal adekvát megállapítására irányul és
- b) a bizonyítékok összegyűjtésével, vizsgálatával és mérlegelésével kapcsolatos tevékenységben realizálódik”⁸.

A bizonyítás *Finszter Géza* megfogalmazásában általános értelemben: „gondolati művelet és gyakorlati cselekvés, az emberi megismerő tevékenység egy fontos mozzanata, új ismeretek megszerzése, ismereteink helyes voltának ellenőrzése és a verifikált tudás másokkal történő elfogadtatása”.⁹

Finszter a megismerés három szintjét különbözteti meg a bizonyítás módszere, szabályai, ellenőrizhetősége, következményei szempontjából: megismerés mindennapi, szakmai és tudományos értelemben.

Ezt tovább bontva Finszter levezetése szerint

„a bizonyítás fogalmát tanulmányozhatjuk

- általános ismeretelméleti síkon mint a világ megismerhetőségét és a megszerzett ismeretek ellenőrizhetőségét,
- a jog világában mint azoknak a múltbeli eseményeknek jogi formákhoz kötött megismerését, amelyekhez valamilyen joghatás fűződik,
- a büntetőeljárásbeli jog szempontjából mint a büntetőeljárásban megvalósuló és a büntetőeljárás által szabályozott megismerést és
- kriminalisztikai megközelítésben mint múltban történt bűncselekménygyanús esemény rekonstrukciója abból a célból, hogy az igazságszolgáltatás dönthessen az állam büntetőigényében.”¹⁰

A bizonyításnak a megismerő tevékenység a lényegi, tartalmi oldala. *Belovics Ervin* és *Tóth Mihály* az ismeretelméleti és logikai megközelítés mellett szintén hangsúlyozza a processzuális vetületét: „a bizonyítás alanyainak rögzített jogi keretek között zajló tevékenysége, amely a törvényben meghatározott kérdések eldöntésére irányul, ugyancsak törvény által előírt módon”¹¹.

A bizonyításnak a tartalmi eleme a tényállás által meghatározott, a formáját pedig a bizonyítási eszközök, annak szabályai és módszerei adják.

6 Bócz Endre: A büntetőeljárásbeli bizonyítás néhány szemléleti és elméleti kérdése. *Magyar Jog*, 2008/2., 77. o.

7 Tremmel Flórián: i. m. 33. o.

8 Fenyvesi Csaba – Herke Csongor – Tremmel Flórián: Új magyar büntetőeljárás. Dialóg-Campus Kiadó, Budapest–Pécs, 2004, 211–230. o.

9 Finszter Géza – Kármán Gabriella: A szakértői és a szaktanácsadói rendszer a büntetőeljárásban. A szakértői tevékenység jogszabályi alapjai. Kézirat. OKRI, Budapest, 2009, 3. o.

10 Finszter Géza: Bizonyításelméletek a jog világában. *Rendészeti Szemle*, 2006/7–8., 71. o.

11 Belovics Ervin – Tóth Mihály: i. m. 158. o.

1.3. Igazság–valóság–hiteltérdemlőség

Ibolya Tibor a büntetőeljárás törvényhez készített *Kommentárban* így közelíti meg a bizonyítást:

„A büntetőeljárás célja az igazság (kiemelés K. G.) kiderítése, annak megállapítása, hogy történt-e bűncselekmény, s azt az eljárás alá vont személy követte-e el. A bizonyítás mint szabályozott megismerési folyamat azt célozza, hogy a korábban megtörtént eseményeket – releváns tények feltárásával – bizonyítékok összegyűjtésével, értékelésével, mérlegelésével rekonstruálni lehessen.”¹²

A büntetőeljárásbeli bizonyításnak – mint minden megismerési folyamatnak – tehát deklarált célja az igazság megismerése: Király Tibor kiemelten, a büntetőeljárás központi feladatáént kezeli az igazság megállapítását. Összehasonlító elemzésében bemutatja, hogy az igazságot a különféle eljárási rendszerek különböző módon tartják elérhetőnek, éppen bizonyítási rendszerük eltérő jellege miatt.¹³ *Erdei Árpád* szintén abból indul ki, hogy „az igazság megállapításának mai módja a bizonyítás”.

A *Farkas Ákos és Róth Erika* által írt büntetőeljárásjog-tankönyv továbbgondolja mindezt:

„Gyakran hangzik el a bizonyítással kapcsolatban, hogy az igazság kiderítése a feladata. Az igazságot a bizonyítás során inkább a valóság (kiemelés K. G.) szinonimájaként kell érteni, vagyis azt kell kideríteni, hogy valójában mi történt. A megtörtént eseményekből csak azok a tények és adatok jutnak jelentőséghez, amelyeket a jog megszürt és értékelt, a jogalkotó lényegesnek minősített.”¹⁴

Számos értekezés tárgyalja azt, hogy a bizonyítási jog gyakorlatában túl sokat foglalkoznak más értékekkel mint az igazság elérhetőségével.¹⁵ Holott az igazság mind tökéletesebb megismerése a büntetőeljárás továbbfejlesztésének egyik leglényegesebb szempontja, sőt a „bizonyítási jog” kialakulását alapjaiban meghatározta.

A 2017. évi XC. törvényben a korábbi Be.-hez hasonlóan nem szerepel az igazság megállapítása mint cél. A cél a valóság hű tényállás megállapítása: „A büntetőeljárásban a bíróság, az ügyészség és a nyomozó hatóság a döntését valóság hű tényállásra alapozza” [163. § (2) bek.].

Ibolya Tibor az új büntetőeljárás törvény kapcsán így ír erről:

„A törvényhozó az új be. elfogadásakor szem előtt tartotta »az igazság megállapításának igényét«, ezt fejezi ki az a követelmény, hogy a nyomozó hatóság, ügyészség és a bíróság a döntését a valóság hű tényállásra alapozza. Ez a norma lényegében az anyagi igazság (ami a valóságban történt) és az eljárási igazság (amit az eljárásban bizonyítani lehet) maximális közelítésének követelménye. [...] Az 1998-as Be. a bizonyítás céljául a tényállás alapos és hiánytalan, a valóságnak megfelelő tisztázásra való törekvést írta elő. Az új Be. a valóság hű (kiemelés K. G.) tényállás követelményével magasabbra tette a szakmai és erkölcsi mércét a nyomozó hatóság, ügyészség és bíróság számára.”¹⁶

A valóság hű tényállás megállapítása a bizonyítás révén érhető el. Finszter Géza megfogalmazza, hogy két komponensnek van meghatározó szerepe abban a folyamatban, amelynek során a jogi bizonyítás ténybizonyítássá alakul: „az anyagi jogi szabályok meghatározzák a feltárandó és igazolásra váró tények körét, az eljárási szabályok pedig arról gondoskodnak, hogy kijelöljék az ügydöntő hatóságokat és személyeket, akik a bizonyítás alanyai lesznek,

12 Ibolya Tibor: A bizonyítás általános szabályai. In: Polt Péter (főszerk.): *Kommentár a büntetőeljárás törvényhez*. 28. fejezet. Wolters Kluwer, 2018, Budapest, 383. o.

13 Király Tibor: *Büntetőítélet a jog határán*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1972, 186. o.

14 Farkas Ákos – Róth Erika: *A büntetőeljárás*. Wolters Kluwer, 2018, Budapest, 197. o.

15 Maureen Spencer – John Spencer: *Evidence Concentrate: Law Revision and Study Guide*. Oxford: Oxford University Press, 2010, p. 7.

16 Ibolya Tibor: i. m. 381. o.

valamint azokat a jogi és magánszemélyeket, akik meghatározott módon kötelesek, illetve jogosultak a bizonyításban részt venni”.¹⁷

A bizonyítás jogi kereteit a büntetőeljárás jog vonja meg, a tartalmi, módszertani szabályok meghatározása pedig a kriminalisztika kompetenciája.

A valóság-hű tényállás megállapítását Finszter nyomán meg kell különböztetni a megismeréstől. Eljárásjogi értelemben ugyancsak nem fedí egymást a bizonyítékok alapján történő megismerés és a bizonyítás:

„A bizonyítékok alapján történő megismerés egy közvetett megismerés: a megismerés alanya nem közvetlenül érzékeli és észleli a megismerés tárgyát, hanem vele valamilyen összefüggésben lévő más jelenségek tükrében, és e jelenségek alapján, logikai műveletek útján jut el a megismerendő tudati megragadásához. A bizonyítás viszont egy olyan tevékenység, amelynek révén a már megszerzett és közölt ismeret igaz volta felől a közlő a közlés címzettjében igyekszik meggyőződést kelteni.”¹⁸

A valóság-hű tényállás megállapításához tehát nemcsak annak megismerése, hanem annak igaz voltának, hiteltérdeklőségének ellenőrzése és az erről való meggyőződés kialakítása is szükséges. Ennek feltételeit és eszközeit vizsgálja a jelen kutatás.

1.4. A büntetőeljárásbeli megismerés közvetett és korlátozott jellege

A büntetőeljárásbeli megismerési folyamat meglehetősen akadályozott – ebből adódik a nehézsége –, és nemcsak amiatt, hogy a múltban zajlott, hanem jellegénél fogva, a legtöbbször titkolt, sőt a leleplezés ellen ható törekvésekkel is övezett. Emiatt az igazság megismerése szükségszerűen közvetett folyamat. „Sőt, ha úgy adódnék, hogy bíró volt a szemtanú, vagy a sértett, ő bíróként az ügyben nem működhet közre. A törvény azt kívánja, hogy az ítélet ne származhassék olyan embertől, akit túlnyomóan saját észleletei és érzelmei befolyásolnak.”¹⁹

A valóság-hű tényállás megismerésének további ismeretelméleti akadályai vannak:

- „Először is a múlt teljes egészében soha nem rekonstruálható,
- Továbbá a megismert tényállás helyességének ellenőrzése tisztán objektív módszerekkel nem lehetséges.
- Harmadszor pedig az emberi ítélő erő, a szubjektum, semmivel nem pótolható az igazság megállapításában.”²⁰

1.5. A bizonyítás szabályai – elvei

A büntetőeljárás törvények (így az 1998. évi XIX. törvény csakúgy, mint az új, 2017. évi XC. törvény, a továbbiakban Be.) meglehetősen szűkszavúan, vázlatosan, a bizonyítás általános szabályai keretében tartalmazzanak rendelkezéseket a valóság-hű tényállás megállapításáról. A szakirodalom a büntetőeljárásbeli bizonyítás keretében kiemelten foglalkozik a bizonyítás törvényességével, szabadságával és korlátaival.

1.5.1. A bizonyítás törvényessége

A Be. 166. § (1) bekezdése deklarálja a bizonyítás törvényességének követelményét: *A bizonyítási eszközök felderítése, összegyűjtése, biztosítása és felhasználása során e törvény rendelkezései szerint kell eljárni.*

17 Finszter Géza (2006): i. m. 74. o.

18 Uo. 90. o.

19 Király Tibor (1972): i. m. 61. o.

20 Finszter Géza (2006): i. m. 84. o.

A bizonyítás szabályai tekintetében a bizonyítás törvényessége a kiindulópont, a jogi keretek megtartásával:

„Minden jogrendszer egyetért abban, hogy a büntetőjogi felelősség fő – a magyar Be. szerint ezen túl a járulékos – kérdéseiről való döntést csak a bizonyítás alapozhatja meg, de csak olyan bizonyítás, amely a törvény rendelkezésein alapszik. Ez kettős követelményt jelent: az egyik, hogy kizárólag törvény határozhatja meg, hogy mi tekinthető bizonyítási eszköznek, a másik, hogy csak a törvényben meghatározott szabályok szerint lehet ezeket az eszközöket felhasználni. [...] A jelentősége ennek abban rejlik, hogy a bizonyítás elsősorban a bűnösség és annak következményei, a szankciók megállapítása, személyek jogainak sokszor súlyos korlátozása körül forog, hiszen az ártatlanságot nem bizonyítani, hanem vélelmezni kell. Ezt a vélelmet kell a büntetőeljárás erre kötelezett szereplőinek megdöntenie, és kétséget kizáróan igazolni a büntetőjogi felelősség fennállását.”²¹

A bizonyítás törvényessége kapcsán Király Tibor leszögezi: „A büntető eljárás feladata, hogy megállapítsa az igazságot, de ezt a feladatát nem teljesítheti bármi áron.”²²

Eszerint a bizonyítási eszközök felderítése, összegyűjtése, biztosítása és felhasználása során a törvény kifejezett szabályainak betartása mellett az emberi méltóság, a személyiségi jogok és a magánélet tisztasága is tiszteletben tartandó.

1.5.2. A bizonyítási eszközök alkalmazásának szabadsága

A Be. 167. §-a a bizonyítás szabadságának elvét is rögzíti emellett: *A büntetőeljárásban szabadon felhasználható a törvényben meghatározott minden bizonyítási eszköz, és szabadon alkalmazható minden bizonyítási cselekmény.* Ennek korlátja, hogy *A törvény azonban elrendelheti egyes bizonyítási eszközök igénybevételét.*

A bizonyítási eszközök alkalmazásának szabadsága csak a törvényesség keretei között érvényes; csak a törvényben felsorolt bizonyítási eszközöket lehet igénybe venni, azok szabályai szerint, továbbá az alapvető jogok tiszteletben tartásával.

A bizonyítási eszközök alkalmazásának szabadságához tartozik, hogy a bizonyítékoknak nincs törvényben előre meghatározott bizonyító erejük [Be. 167. § (3) bek.]. Ez azt jelenti, hogy a bizonyítékok között nincs hierarchia, a bizonyítékok felhasználását és értékét az adott bűncselekmény és körülményei, a bizonyítási eszközök rendelkezésre állása és az általuk hordozott bizonyítékok relevanciája határozza meg.

1.5.3. A bizonyítás tárgya – relevancia

A törvény így jelöli ki a bizonyítandó tények körét:

163. § (1) *A bizonyítás azokra a tényekre terjed ki, amelyek a büntető és a büntetőeljárási jogszabályok alkalmazásában jelentősek. A bizonyítás a büntetőeljárás járulékos kérdéseinek elbírálásában jelentős tényekre is kiterjedhet.* A törvény indokolása megfogalmazásában: „A büntetőeljárás során – a bizonyítás észszerű keretek között történő lefolytatása érdekében, a törvényben meghatározott kivétellel – minden olyan és csak olyan tényt kell bizonyítani, amely a Btk., illetve a büntetőeljárási törvény rendelkezéseinek alkalmazása során releváns.”

A célszerűség érvényesülése érdekében a jogalkotó kivette a bizonyítandó tények közül a *köztudomásúakat*, azokat, amelyekről az eljáró bíróságnak, ügyészségnek, illetve nyomozó hatóságnak hivatalos tudomása van, ezek mellett új elem az új Be.-ben, hogy azokat a tényeket sem kell bizonyítani, amelyek valóságát a vádló, a terhelt és a védő az adott ügyben együttesen elfogadja [Be. 163. § (4) bek. c) pont].

21 Farkas Ákos – Róth Erika: i. m. 199. o.

22 Király Tibor (1972): i. m. 139. o.

Nem kell bizonyítani a *vélelmeket*, amelyeket a törvény állított fel, például azt, hogy a törvényben megállapított kivételektől eltekintve – a tizennegyedik életévét be nem töltött személy beszámítási képessége kizárt. Nem kell bizonyítani továbbá a *jogszabályok tartalmát* sem.²³

A bizonyítást tárgyaló klasszikus szakirodalom korábban részletesen tárgyalta a relevancia követelményét. Erdei Árpád szakértői bizonyításról szóló monográfiájában is ezekről az alapokról indul²⁴.

Gödöny József a bizonyíték egyik fogalmi ismérvének tekintette a relevanciát.²⁵ Cséka Ervin szerint a „releváns tények: a büntetőeljárás kivül végbement események, amelyek egy konkrét bűncselekmény megtörténte, elkövetőjének személyére, valamint a cselekménnyel és az elkövetővel összefüggésben álló egyéb – jogi jelentőséggel bíró – tényadatokra vonatkoznak”²⁶. Kertész Imre kiemeli, hogy „a bizonyításra használt tény relevanciáját elsősorban a bizonyítandó tényhez való viszonya határozza meg”, sőt azzal is egyetért, hogy „a relevancia a bizonyítéknak az a képessége, hogy egyenesen vagy közvetetten megállapíthatóvá tegye a büntető ügy elbírálása szempontjából jelentős tény”²⁷.

Erdi Árpád monográfiájában megállapítja, hogy a relevancia tudományos fogalma hiányzik, ettől függetlenül azonban vizsgálata fontos. Az anyagi jog kijelöli a számára releváns tényeket, az eljárási jog pedig „a cél elérésének útjait rajzolja fel”²⁸.

Erdi így foglal állást: „a büntetőeljárásban a relevanciát az eldöntendő kérdés és a rá vonatkozó bizonyíték közötti viszonyoknak tekinthetjük. Ezen általános megfogalmazás mellett elméletileg jól megkülönböztethetőnek látszik a relevancia két aspektusa. Az elsőt a jogi, a másikat a ténymegállapítási relevanciának nevezhetjük.”²⁹

1.5.4. A bizonyítás alanya, a bizonyítás kötelezettsége

Amennyiben azt a kérdést vizsgáljuk, hogy hogyan és miképpen érvényesül mindez, megállapíthatjuk, hogy a megismerés minden eljárási szakasznak, így a nyomozásnak is jellemzője, a bizonyítás azonban az előző értelemben csak a tárgyaláson valósul meg maradéktalanul: a tárgyalás kontradiktórius jellege biztosítja, hogy a védelem is vitathatja a tárgyalás anyagává tett bizonyíték hitelét.³⁰

A büntetőeljárásbeli megismerés alanya mindenképp a bíróság. A megismerés szándékolt végeredménye az ítélet, amely csak bizonyított ismereteken alapulhat.³¹ Ugyanakkor az eljárás más szakaszaiban is beszélhetünk megismerési tevékenységről, így szólnunk kell arról, hogy a megismerés alanya a nyomozó hatóság és az ügyészség is. A védőt is a megismerés alanyai közé sorolhatjuk, hiszen eljárási jogainak gyakorlásához feltétlenül szükséges, hogy megismerje a tényeket, csak ezek tudatában van lehetősége a kötelességeinek megfelelően eljárni. A bizonyítás valójában három alany között zajlik, minthogy a védelem jelenti a büntetőjogi megismerés helyességének egyik perjogi kontrollját, a bizonyítás hitelességének nem hatósági próbáját.³²

A szakirodalomban már a korábbi büntetőeljárási törvények (az 1973. évi I., valamint az 1998. évi XIX. törvény) hatálya idején sem voltak egyezők a vélemények a tekintetben, hogy

23 Farkas Ákos – Róth Erika: i. m. 202. o.

24 Erdei Árpád: Tény és Jog a szakvéleményben. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1987, 161–167. o.

25 Uo. 161. o.

26 Uo.

27 Uo. 164. o.

28 Uo. 171. o.

29 Uo.

30 Finszter Géza (2006): i. m. 92.

31 Király Tibor (1972): i. m. 86. o.

32 Finszter Géza – Kármán Gabriella: i. m. 29. o.

ezt a megismerési folyamatot minden eljárási szakaszban egyúttal a bizonyítás ismérvei is jellemzik-e.

Király Tibor így írt erről: „Bizonyításon a bíróság, az ügyész, a nyomozó hatóság és más alanyok cselekményeinek sorát értjük, amelyek arra irányulnak, hogy ismereteket nyújtsanak, illetve szerezzenek arról, történt-e bűncselekmény, és ki az elkövetője.”³³ Mindezt azzal támasztotta alá, hogy a nyomozó, az ügyész, sőt a védő is a bizonyítás jogi szabályai szerint jár el. A bíró számára a bizonyítás ismeretszerző, megismerő tevékenység:

„A szónak tiszta értelmében vett bizonyítást a büntetőeljárásban az végez, aki valamit állít vagy cáfol – tehát a vád és a védelem –, és ehhez vonultatja fel a bizonyítás eszközeit; a bizonyítás a bíróság színe előtt és az ő közreműködésével és határozatainak megfelelően folyik. A bizonyítás azonban – különböző jogi jelentőséget hordozva – megjelenik az eljárás más szakaszaiban is, különösen a nyomozásban.”³⁴

Bócz Endre az egyes eljárási szakaszok megismerési folyamatát tovább elemezte: „A nyomozásnak célja lehetővé tenni a történeti tényállás megállapítását, de nem tárgya a történeti tényállás megállapítása. [...] A nyomozó hatóság eljárásjogi feladatai a történés kiderítésén nem mennek túl. Csak javaslatokat tehet; a történés ismeretében a vádhatóság dolga azt eldönteni, hogy mit tesz.” A tárgyaláson ezzel szemben „a vád tárgyává tett – és esetleg a védekezés keretében előadott és állított – tényeket kell bizonyítani. [...] A tárgyaláson már nem az a kérdés, hogy valójában mi is történt, hanem, hogy megtörtént-e, amit a vád állít.”³⁵

A Farkas Ákos és Róth Erika által az immár a 2017. évi XC. törvény alapján a büntetőeljárásról írt tankönyv így szól erről:

„Két álláspont alakult ki, melyek közül az egyik szerint a nyomozó hatóságok is a bizonyítás alanyai, a tevékenységük eredményeként feltárt tények és adatok bizonyítékok, amelyek a bírósági tárgyaláson közvetlenül felhasználhatók. A másik felfogás szerint a nyomozó hatóságok tényfeltáró tevékenysége a bizonyítékok összegyűjtésére, rögzítésére, rendszerezésére terjed ki, ami csak az ügyész tájékoztatását szolgálja, hogy megalapozottan lehet-e vádat emelni, illetve vádat képviselni. A bírósági eljárás tehát nemcsak a bizonyítás egyik, hanem az egyetlen szakasza.”³⁶

Továbbá:

„A magyar büntetőeljárás és a bírói gyakorlat az 1998-as Be. hatálybalépéséig az első álláspontot képviselte. A hatályos Be. szerint a vádlott bűnösségének bizonyítása a vádló, közvád esetén az ügyész feladata, melynek szellemében a nyomozás csak annak megalapozását szolgálja, az érdemi bizonyítás terepe azonban a bírósági tárgyalás, ahol a legfontosabb szerepet a bíróság játssza. Amíg a bizonyítás többi alanya »teljesítési segédeknek« tekinthető és »csak« közreműködnek a bizonyításban, szolgáltatják a bizonyítási eszközöket és bizonyítékokat, addig a büntetőjogi felelősségről szóló döntés alapjául szolgáló, hiteles tényállást a bizonyításban való aktív közreműködés mellett csak az elsőfokú, illetve a fellebbezési bíróságok állapíthatják meg, és csak ezek a bíróságok vonhatják le belőle a jogi következtetéseket, határozhatnak a jogkövetkezményekről. Az értékelés és ez alapján a döntés tehát a bíróság kizárólagos joga.”³⁷

1.5.5. A bizonyítási kötelezettség

A bizonyítási kötelezettség a büntetőeljárásban a nyomozó hatóságot, az ügyészt és a bíróságot terheli. A terheltnek és a védőnek joga, de nem kötelezettsége a bizonyításban való közreműködés.³⁸

33 Király Tibor: Büntetőeljárás jog. Osiris Kiadó, Budapest, 2008, 240. o.

34 Uo.

35 Bócz Endre (2008): i. m. 79. o.

36 Farkas Ákos – Róth Erika: i. m. 198. o.

37 Uo.

38 Farkas Ákos – Róth Erika: i. m. 202. o.

Ennek is vannak korlátai. A Be. indokolása szerint „a törvény strukturális jelentőségű újítása a bíróság tényállás tisztázási kötelezettségének újragondolása. A törvény a bizonyítás alapelveinek megfelelően azt irányozza elő, hogy a büntetőeljárás során eljáró és döntést hozó szervek a döntésüket csak valósághű tényállásra alapozhatják. Főszabály szerint a bíróság a vád tisztázása során bizonyítási eszközöket hivatalból csak pártatlanságának fenntartása mellett, az eljárási alapelvekre figyelemmel, indítványok alapján szerezhethet be és vizsgálhat meg. A vádlói funkció elkülönítése következtében a bíróságnak lehetősége van arra, hogy hivatalból, teljes körben tisztázza a tényállást, azonban a vád bizonyítására nem kötelezhető, és ezért a vádló bizonyítási kötelezettségének elmulasztása a bíróságra nem telepíthető az ítélkező funkciótól idegen következményeket. Éppen ezért a törvény megfogalmazásában a bíróság feladata a tényállás tisztázása a vád garanciális keretei között.”

A törvény ezt így fogalmazza meg:

164. § (1) A vád bizonyításához szükséges tények feltárása, az alátámasztásukra szolgáló bizonyítási eszközök rendelkezésre bocsátása, illetve beszerzésének indítványozása a vádlót terheli.

(2) A bíróság a tényállás tisztázása során bizonyítékot indítvány alapján szerez be.

(3) Indítvány hiányában a bíróság bizonyíték beszerzésére és megvizsgálására nem köteles.

A törvény indoklása a funkciómegosztás elvének érvényesülését elősegítő korrekciós szabályként említi a Be. 593. § (4) bekezdését, amely szerint: *Ha a megalapozatlanság nyilvánvalóan a 164. § (1) bekezdésében foglalt kötelezettség elmulasztására vezethető vissza, a megalapozatlanság következményei nem alkalmazhatók.*

Ez azt jelenti, hogy ha az ítélet megalapozatlansága nyilvánvalóan arra vezethető vissza, hogy a vádat alátámasztó bizonyíték beszerzését a vádló nem indítványozta, akkor a megalapozatlanság következményei nem alkalmazhatóak, tehát nem kerülhet sor az ítélet hatályon kívül helyezésére.

1.5.6. Korlátok

A törvény alapvető rendelkezései között a bizonyítás alapvetései körében új elemként megfogalmazza, hogy a terhelt nem kötelezhető ártatlansága bizonyítására [7. § (2) bek.]. A (3) bekezdés fogalmazza meg az önvádra kötelezés tilalmát, a (4) bekezdés pedig azt, hogy kétséget kizáróan nem bizonyított tény nem lehet a terhelt terhére értékelni.

A bizonyítás törvényben megfogalmazott általános tilalmi mellett az *in dubio pro reo* elv mellett még egy bizonyítékértékelési tilalmi szabálycsoportot is felállít: Nem értékelhető bizonyítékként az olyan bizonyítási eszközből származó tény, amelyet a bíróság, az ügyészség, a nyomozó hatóság, illetve valamely hatóság bűncselekmény útján, más tiltott módon vagy a résztvevők büntetőeljárásai jogainak lényeges sérelmével szerzett meg [167. § (5) bek.].

A törvényi tilalmak mellett a szakirodalom egyéb tilalmakat is rendszerbe állít.

Kizárt a bizonyítása

- azoknak a tényeknek, melyeknek bizonyítása megdönthetetlen vélelem megdöntésére irányulna;
- a tudományos tételekkel ellentétes tényeknek;
- amelyeknek a bizonyítását a törvény zárja ki.³⁹

1.5.7. A bizonyítékok értékelésének szabadsága

A bizonyítékok értékeléséről a törvény így szól:

167. § (4) A bíróság, az ügyészség és a nyomozó hatóság a bizonyítékokat egyenként és összességükben szabadon értékeli, a bizonyítás eredményét az így kialakult meggyőződése szerint állapítja meg.

Témám szempontjából a bizonyítékok értékelése sarkalatos: mindenekelőtt meg kell vizsgálni, hogy milyen tudományok, ismeretek, elvek, támpontok segítik a jogalkalmazót a bizonyítékok értékelésénél. Csak ennek ismeretében várható előrelépés a hatékonyabb bizonyítás irányába.

1.6. A bizonyítékok értékelése

A bizonyítás általános keretein (relevancia, törvényesség, bizonyítási tilalmak) túl a valóság-hű tényállás megismerése során a bizonyítékok értékelésének van meghatározó szerepe. Ebben a szakaszban történik meg a bizonyítékok információtartalmának kibontása.

Mindenekelőtt a bizonyítékok szabad felhasználásának elvét kell kiemelni.

A bizonyítási eszközök szabad felhasználásán túl a bizonyítékok értékelését, értékét illetően fontosak a következő előírások:

167. § (3) bek. A bizonyítékoknak nincs törvényben előre meghatározott bizonyító erejük.

(4) A bíróság, az ügyészség és a nyomozó hatóság a bizonyítékokat egyenként és összességükben szabadon értékeli, a bizonyítás eredményét az így kialakult meggyőződése szerint állapítja meg.

E szabályokból vezeti le a Belovics–Tóth-tankönyv, hogy „a hatályos törvény közelebb áll a szabad bizonyítási szisztémához, mégis, voltaképpen bizonyítási rendszere is »vegyesnek« tekinthető”.⁴⁰ A szabad bizonyítási rendszerre jellemző elem a hatályos törvényben az, hogy a bíróság, illetve az ügyész általában szabadon dönt a törvényben szereplő bizonyítási eszközök, illetve eljárások igénybevételeiről, és az is, hogy a bizonyítékoknak nincs meghatározott bizonyító erejük, valamint értékelésük során a belső meggyőződés szerepet kap. A kötött bizonyításra jellemző elemek: a törvény taxatíve felsorolja a bizonyítási eszközöket és eljárásokat, valamint a bizonyítási eszközök és eljárások felhasználhatóságának kizárása bizonyos körülmények esetén.⁴¹

Lényeges kiemelni, hogy valamennyi hatóságnak értékelnie kell a bizonyítékokat, és ettől függ döntéshozataluk az eljárás folytatásának mikéntjéről: a nyomozó hatóságnak értékelnie kell a bizonyítékokat a gyanú, illetve a megalapozott gyanú megállapításához, a nyomozás eredményének mérlegeléséhez, amelynek a következménye az iratok megküldése az ügyészségnek vádemelési javaslattal, vagy az eljárás megszüntetése. Az ügyészségnek értékelnie kell a bizonyítékokat a vizsgálat felügyelete során, majd a vádemelésről való döntés során, a bírósági bizonyítási eljárás során és a vádbeszédben; a bíróságnak pedig a bizonyítási eljárás során és az ügyszózatban.

Az értékelésnek lényeges elemei: a bizonyítási eszközök információtartalmának a kibontása, illetve azok hiteltérdemlőségének, a megítélése. Ezzel kapcsolatban a törvény csak a jogalkalmazó *szabad és a meggyőződése szerinti értékelést írja elő* [Be. 167. § (4)]. Az értékelés tartalmi részét a kriminalisztika ismeretanyaga szolgáltatja.

1.7. A bizonyítékok értékelésének a jelentősége, szabályai, menete

A bizonyítékok értékelésének kulcsszerepe van a tényállás megállapítása, így az eljárás tárgyát képező bűncselekmény megítélése során. Ki lehet jelenteni, hogy ennek a „műveletnek” a leglényegesebb – ugyanakkor legnehezebben megítélhető – része a bizonyítási eszközök valóságtartalmának megítélése, és az azokban kódolt tények megállapítása. Erre épül a bizonyítékok együttes megítélése és a tényállás megállapítása.

A bizonyítékok értékelésére az eljárás valamennyi szakaszában szükség van, így az mind a nyomozó hatóságnak, mind az ügyészségnek, mind a bíróságnak feladata. Ennek mikéntje a

40 Belovics Ervin – Tóth Mihály: i. m. 162. o.

41 Uo.

törvényben nincs, nem is lehet szabályozva. A törvényességet garantálják a jogi keretek és az elvek (a bizonyítás szabadsága, relevancia). A történeti tényállás megismerése mindezen belül már a jogi szabályozásról leválik és a megismerés általános szabályai elvei által meghatározott.

A bíróságot (és más hatóságokat) a bizonyítékok értékelése során elsősorban a gondolkodás logikai szabályai és a tapasztalati tételek segítik. Pusztai László szerint „a tapasztalati tételek olyan általános tartalmú megállapítások, amelyek a mindennapi élet, az általános képzés, illetve a legkülönbözőbb tudományágak szakismereteiből származó megfigyeléseket, tapasztalatokat ölelnek fel”. Ennek megfelelően idesorolja a jogalkalmazás szempontjából közismert tényeket, amelyeket bizonyítani sem kell, és a „különleges szakértelemnek” minősülő ismeretanyagot is.⁴²

Az egyes bizonyítási eszközökből történő megismerési folyamatok jellemző vonásaival, korlátaival a szakirodalom foglalkozik behatóbban. Király Tibor a bizonyításról szóló alapművében⁴³ a bírói megismerési folyamat nézőpontjából veszi szemügyre az egyes bizonyítási eszközöket.

Kertész Imre elkülönítve foglalkozik a személyi és tárgyi bizonyítékokkal, hosszan elemzi a különbség lényegét. Témám szempontjából leglényegesebb a bennük rejlő információ kialakulásának módja⁴⁴. „A tárgyi bizonyítékokra a releváns tény mechanikus, elementáris tükröződése, míg az egyéb bizonyítékokra a gondolati, pszichikai, tudati tükröződés a jellemző.”⁴⁵ Ennek megfelelően a bizonyíték tartalmának megismerési módja is eltérő.

A személyi bizonyíték úgy jön létre, hogy a bűncselekmények és az azzal együtt járó más események az emberek tudatában információkként rögzülnek. Ezek az információk az eljárásban megjelenhetnek vallomásokban, jegyzőkönyvekben, jelentésekben, okiratokban és más gondolati tartalmat rögzítő eszközökben (hangszalagokon, lemezeken stb.).⁴⁶

A vallomások igazságtartalmának módszeres vizsgálatára és egyáltalán: a releváns személyek tudattartalmának feltárására rendszerint kínáló bizonyítási lehetőségek (például a szembesítés, a bizonyítékok együttes értékelése) mellett számos új módszer merül fel. Ezek közül némelyek (a narkotikumok vagy a hipnózis) a visszaélési lehetőségek miatt, valamint a módszer bizonyításbeli alkalmazhatósági kritériumainak hiánya vagy ellenőrizhetetlensége miatt nem alkalmazhatók. A poligráf megfelelő jogi keretek között, a szakirodalom által is tárgyalt elvek és gyakorlati szabályok szerint alkalmazható.

Emellett léteznek a vallomások igazságtartalmának feltárására még kevésbé ismert, de figyelemre méltó eredményeket felmutató eszközök és módszerek.⁴⁷

„A tárgyi bizonyítékokban levő információk [...] a tárgy objektív tulajdonságaiban, ismerveiben nyilvánulnak meg.”⁴⁸ Ezeknek a materiálisan jelenlévő változásoknak a vizsgálatára, elemzésére a természettudományoknak több speciális módszer áll rendelkezésükre. „A bizonyíték információtartalmát az eljáró hatóság a tükrözés bonyolultságától függően, vagy saját maga közvetlenül tudja megismerni, vagy szakértő segítségét kell igénybe vennie.”⁴⁹

42 Pusztai László: A szakvélemény és a bizonyítékok szabad mérlegelése. In: Gödöny József (szerk.): Kriminológiai és Kriminálisztikai Tanulmányok 24. OKKrl, Budapest, 1987, 378–379. o.

43 Király Tibor (1972): i. m.

44 Kertész Imre: A tárgyi bizonyítékok elmélete a büntetőeljárás jog és a kriminalisztika tudományában. Közgazdasági és jogi Könyvkiadó, Budapest, 1972, 95. o.

45 Uo. 94. o.

46 Bócz Endre (szerk.): Kriminalisztika. BM Kiadó, Budapest, 2004, 158. o.

47 A kézírás keletkezési és vezérlési folyamata lehetőséget teremt a valótlan tartalmat kísérő agyi folyamatok speciális vizsgálatára. Ebben a tárgykörben többféle módszerrel zajlanak kutatások. Lásd Agárdi Tamás – Kármán Gabriella: A hazugságvizsgálatról más szemmel. Belügyi Szemle, 1999/10., 92–106. o.

48 Kertész Imre: i. m. 259. o.

49 Uo. 262. o.

A szakvélemények értékelése, információtartalmának megismerése egy ennél is összetettebb folyamat. A különleges szakértelem mint háttér egyrészt egyfajta garanciát előlegez meg a bizonyíték megalapozottságára, ennek ellenőrzése azonban éppen ebből fakadóan nehézségeket vet fel. E kutatás célja a szakértő segítségével történő megismerési folyamatok és az azok eredményességét szolgáló hivatott szabályok vizsgálata.

Itt kell felhívni a figyelmet arra, hogy ez a kutatás szorosan kapcsolódik a bizonyításelmélet egyik alapkérdéséhez: mennyire hatékony a büntetőeljárásbeli megismerés? Ennek részeként: hogyan járulnak hozzá a bizonyítás eszközei, módszerei az igazság megállapításához? Véleményem szerint a hiteltérdeklőség ennek a fokmérője, egyúttal egy komplex rendszer eredője.

1.8. A hiteltérdeklőség megítélése a bizonyítékok értékelése során

A bizonyítási eszközök, köztük a szakértői vélemény felhasználhatóságának megítélése kapcsán Erdei Árpád terminológiai rendszerét vettük alapul. Erdei a hiteltérdeklőség fogalmát tekinti kiindulópontnak. A hiteltérdeklőség a bizonyítékok értékelése kapcsán gyakran használt, ám nem kellően tisztázott fogalom. Gödöny József véleménye szerint a bizonyítékok értékelése során a fő feladat azok hiteltérdeklőségének, a valósággal való egyezésének, vagyis igaz voltának megállapítása. Ebből indul ki monográfiájában Erdei Árpád is.⁵⁰

A hiteltérdeklőség álláspontunk szerint ebben az összefüggésben annak a mércéje, hogy az adott bizonyítási eszköz (itt szakvélemény) mennyiben közvetíti az igazságot a vizsgált kérdésben. A hiteltérdeklőség értékelése összefoglalva annak vizsgálatát jelenti, hogy az igazság megismerése az adott eszköz/jogintézmény által – nagyon távoli megközelítésben – meghatározott megismerés szabályai szerint történik-e. A megismerés szabályaihoz tartoznak az eljárásjogi rendelkezések – végső soron az eljárási alapelvek is –, a szakértői bizonyítás esetében emellett a szakterület „szabályai”, tudományos alapjai, ismeretanyaga is. E helyütt az utóbbit tárgyalom. A hiteltérdeklőséget a bizonyítékok értékelése során kell vizsgálni, ez a bizonyítékok felhasználásának alapvető feltétele.

2. A szakértői bizonyítás

A szakértői bizonyítás és ennek eredménye, a szakvélemény vizsgálata a téma szempontjából kiemelten fontos. A valósághű tényállás megállapítása során a szakvéleménynek megkülönböztetett szerepet tulajdonít a szakirodalom és a jogalkalmazás egyaránt.

A Kúria 2014-ben a szakértői bizonyítás alkalmazásának vizsgálatát mindenekelőtt azzal indokolta, hogy „a szakértő a jól megfogalmazott kérdésekre tudományos megalapozottságú és egzakt válaszokat képes adni, amely a szakértői véleményt a legobjektívebb és legfontosabb bizonyítási eszközzé emelte. Ez azt jelenti, hogy a szakértői vélemény mint bizonyítási eszköz bizonyító ereje magas.”⁵¹

A Kúria abból indul ki, hogy a tudomány és a technika terén zajló folyamatos fejlődés minőségi változásokat is előidézik a bírósági eljárásban a szakértői bizonyítással kapcsolatban, és ez más országok mellett Magyarországon is indokolja a jogintézmény elemzését és – előrevetítették – újraszabályozását.

Korábbi kutatásaink során már részletesen levezettük azt a folyamatot, ahogyan a tudományos és a technikai fejlődés hatására a szakértői ismeretanyag és módszertan változik, az igénybe vehető szakterületek köre átalakul, és ennek hatására a szakértői megismerési

50 Uo. 102. o.

51 Kúria Joggyakorlat-Elemző Csoport: Összefoglaló vélemény. A szakértői bizonyítás a bírósági eljárásban. Bevezetés. https://kuria-birosag.hu/sites/default/files/joggyak/osszefoglalo_velemeny_2.pdf

folyamat is alapjaiban megújul. Az új feltételek a jogalkalmazás számára új lehetőségeket teremtenek, egyúttal új feladatokat jelentenek.

2.1. A szakértő megismerési tevékenységének sajátosságai

A szakértői bizonyítás esetén a megismerési folyamat duplán közvetett; a szakértő is utólag, többnyire a tárgyi bizonyítékok vizsgálata által kerül kapcsolatba az ügygel és a vizsgálandó tárggyal⁵². Szakértői ismeretein és a szakértői vizsgálaton alapszik a szakértői vélemény, amely a bíró számára a megismerés forrása. A szakértő közvetítői jelenlétének fő oka nemcsak a közvetlen észlelés hiánya vagy az idő visszafordíthatatlansága, hanem a különleges szakértelem megléte, amely elengedhetetlen egyes bizonyítékok releváns információtartalmának megállapításához. A „különleges szakértelem” nehezen megfogható kategória; jelenthet speciális tudományban való jártasságot, de érthetünk rajta „szakismeretté” sűrűsödött, ülepedett, legalább a gyakorlatban igazolt, működő tapasztalati anyagot is. Erdei Árpáddal egyetértve, „az alapvető viszonyítási tényező az, hogy a szakértelmet milyen területről kitekintve vizsgáljuk”⁵³. Vagyis nézőpont kérdése, hogy mit tekinthetünk különleges szakértelemnek.

A büntetőeljáráásban elsősorban a megismerés alanyainak a szemszögéből kell vizsgálni a kérdést. E szakemberek elsősorban jogi, illetve általános kriminalisztikai ismereteik segítségével végzik megismerési tevékenységüket, így az ezeken kívül eső tudásterületek számukra különlegesnek minősülnek. Kérdésként merül fel azonban az, hogy egy adott tudásanyag mitől válik különleges szakterületté, illetve annak birtoklása szakértelemmé. Milyen követelményeknek kell megfelelnie egy tudásterületnek?

A szakirodalom nemzetközi szinten egységes abban, hogy a szakértői bizonyítékok megbízhatóságának, ezáltal alkalmazhatóságának feltételeként a tudományos megalapozottság, de minimálisan a verifikált módszertan követelményét határozza meg.

A „különleges szakértelem” azonban egy másik dimenzióban is folyamatosan változik. Ahogyan a tudomány és a technika eredményei egyre gyorsuló ütemben válnak a mindennapok részévé, úgy szűnik meg korábbi „szakkérdés jellegük”. Pusztai László szerint végső soron az igazságszolgáltatási gyakorlatnak kell meghatároznia a „különleges szakértelem” mindenkor tartalmát⁵⁴, ehhez azonban, véleményem szerint, figyelembe kell vennie mind a szakértői-szakmai, mind a jogalkalmazói ajánlásokat, illetve a jogtudomány részéről tett megállapításokat. Vass Kálmán álláspontja alapján „a különleges szakértelem alsó határát a szélesebb értelemben vett kriminalisták (nyomozók, ügyészek, bírák) általános szakismeretei színvonalában kell megjelölnünk”⁵⁵.

A szakértő megismerő tevékenységének fontos része maga a *vizsgálat*, ennek pedig meghatározó tényezője a *szakértői módszer*. Módszeren az alkalmazott ismereteken túlmenően a gyakorlatban alkalmazható eljárást értjük. A korábbi Be. (1998. évi XIX. törvény) 105. §-a erről így rendelkezett: „a szakértő szakértői vizsgálat alapján ad véleményt. A szakértő a vizsgálatot a tudomány állásának és a korszerű ismereteknek megfelelő eszközök, eljárások és módszerek felhasználásával köteles elvégezni.” (A jelenleg hatályos Be.-ben ez nem szerepel, a többi nem eljárás-specifikus rendelkezéssel együtt kikerült a szabályozásból.)

52 Emellett természetesen a személyi bizonyítékok vizsgálatára is vannak szakértői módszerek, például az igazságügyi orvostan, illetve az igazságügyi pszichológia területéről.

53 Erdei Árpád: i. m. 26. o.

54 Pusztai László: A szakértői bizonyítás hatósági előkészítése. In: Gödöny József (szerk.): Kriminológiai és Kriminalisztikai Tanulmányok 20. KJK, Budapest, 1983, 300. o.

55 Vass Kálmán: A kézírásvizsgálat helye a bizonyításban. In: Gödöny József (szerk.): Kriminalisztikai Tanulmányok 6. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1968, 24. o. Idézi Erdei Árpád: i. m. 31. o.

A szakértő megismerési tevékenysége a *vizsgálat tárgya* által is erőteljesen meghatározott. A vizsgálandó tárgy vizsgálhatósága, mennyiségi, minőségi jellemzői a megismerési folyamat fontos meghatározói, elégtelen voltak akár a vizsgálat akadályát is képezheti.

A szakértői megismerés eredménye a *szakvélemény*. A bíróság a szakvéleményből ismeri meg sokszor a vizsgálat tárgyát is (például az ujjnyomot), illetve az ennek vizsgálatából adódó következtetéseket.

Ha Finszter Géza megismerési kategóriáiból indulunk ki, arra juthatunk, hogy itt többnyire a szakmai megismerés sajátosságai jellemzők. Tehát nem általánosan elterjedt, széles körben hozzáférhető tudásról van szó, hanem egy szakma szabályai által kijelölt megismerési rendszerről.⁵⁶

Szántó I. József úgy fogalmaz, hogy „az igazságügyi szakértőnek szükséges, de nem elégséges feltétele, hogy különleges szakismeretekkel rendelkezzen; ezen túl »szakértői ismeretekkel« is rendelkeznie kell és meg kell felelnie az igazságügyi szakértőkkel szemben támasztott jogszabályi követelményeknek”⁵⁷. Emellett a szakértői ismeretanyag részének tekint egy szélesebb körű, interdiszciplináris ismeretanyagot is, „olyan tudományágakat, amelyek különféle területeken egyaránt alkalmazást nyernek (matematika, mérésstan, rendszerelmélet, azonosítás-elmélet, informatika stb.)”⁵⁸. Véleménye szerint ez alkotja az *igazságügyi szakértői tudományt*. Ennek az előremutató felfogásnak a téma szempontjából különös jelentősége van: egyfajta új szemléletet vetít előre, ami a szakértő megújuló szerepének és kompetenciájának nemzetközi szinten tárgyalt koncepciójába is beleillik.⁵⁹

A szakvéleménnyel kapcsolatos megismerés többrétegű. Erdei Árpád leszögezi: „A szakvélemény és az abból megismert bizonyíték más bizonyítási eszközhöz, illetve bizonyítékhoz hasonlóan alá van vetve a hatóság értékelésének és annak közvetítésével tölti be szerepét a ténymegállapításban.”⁶⁰

Ha a megismerésről és a bizonyításról végső értelemben beszélünk, akkor az érdemi döntéshez vezető folyamatról van szó. Ennek lényeges eleme a bizonyítékok értékelése, a hiteltérdemlőség és a bizonyító erő megítélése, majd a bizonyítékok rendszerének felépítése, a meggyőződés a kétséget kizáróan bizonyított igazságról, valamint az ezen alapuló döntés meghozatala. A szakvélemény értékelése kapcsán gyakran felmerül a kérdés, hogy képes-e a jogalkalmazó, a bíró – mint különleges szakértelemmel fel nem ruházott személy – a szakértő tevékenységének az ellenőrzésére, megítélésére. A szakvélemény értékelésekor a bíró segítségére lehetnek szakmai tapasztalatai, eljárási lehetőségei, de napjainkban, a természettudományok és egyúttal a kriminalisztikai ágazatok ugrásszerű fejlődésének korában a jogalkalmazó, így a bíró tevékenységéhez mindinkább elengedhetetlenek a kriminalisztikai ismeretek is.

A büntetőeljárás törvény meghatározza a szakértői bizonyítás kereteit: tartalmazza, hogy mikor kell szakértőt kirendelni, kit kell kirendelni szakértőként; kit kell értesíteni a szakértői vizsgálatról; melyek a szakértő jogai és kötelezettségei; kinek merül fel közreműködési kötelezettsége a szakértő eljárásakor; hogyan terjeszti elő a szakértő a véleményét, és milyen lehetőségek állnak fenn akkor, ha a szakvélemény valamely fogyatékosága miatt aggálytalanul nem fogadható el stb. Egyes esetekben a szakértő kirendelése szükségességének megítélése, a megfelelő szakértő kirendelése és a vizsgálat feltételeinek megteremtése már speciálisabb ismereteket igényel. Ennek része a kérdések feltevése (a szakértői vizsgálat körének megvonása), amelyhez ismerni kell az adott szakterület „képességeit”, határait,

56 Finszter Géza – Kármán Gabriella: i. m. 4. o.

57 Szántó I. József: A szakértői bizonyítás alapjai. Dunatrend-Press, Budapest, 1999, 3. o.

58 Uo. 4. o.

59 Sheila Willis: Power, Process, People – A presentation on quality and competence in forensic science delivered at EAFS 2009, Science and Justice, vol. 50, no. 1, 2010, pp. 23–25.

60 Erdei Árpád: i. m. 229. o.

kompetenciáját. (A gyakorlatban előfordul, hogy a kérdések nem elég konkrétak, hiányosak vagy nem pontosak.)

A *vizsgálati anyagok biztosítása* szintén igényelhet különleges ismereteket. Ez fő szabályként a kirendelő hatóság feladata. Előfordulhat, hogy a vizsgálati anyag felkutatásához, összegyűjtéséhez és rögzítéséhez is különleges szakértelemre van szükség. Ilyen esetben a hatóság szaktanácsadót vehet igénybe, vagy a mintavétel a szakértői vizsgálat keretei között is megtehető.

A *szakvélemények értékeléséhez* is feltétlenül szükség van az egyes szakterületek hatókörének, a módszerek megbízhatóságának és az eredmények jelentéstartalmának az ismeretére.

A bizonyíték önmagában való értékelésekor a bizonyítandó ténnyel, saját forrásával vagy az őt hordozó bizonyítási eszközzel való viszonyait vizsgáljuk.⁶¹ A szakvélemény értékelése mikéntjére többen állítottak össze szempontokat.⁶²

Az egyik oldalról szemlélve, az igazságügyi szakértő véleményét speciálisan az igazságszolgáltatásnak végzi, az ő kötelessége is az, hogy véleményét (a vizsgálatot és a módszert illetően is) a lehető legpontosabban, egyszersmind a felhasználó számára a lehető legérthetőbben fogalmazza meg. A másik oldalról nézve, a tudományos és technikai fejlődés hatására természetes folyamat, hogy új módszerek tűnnek fel egy-egy már ismert szakterületen, vagy akár új kompetenciák, új részterületek jelennek meg a palettán. Ezek értékelésének, megítélésének szükségessége miatt is fokozottan hangsúlyos témaként jelenik meg a jogalkalmazók kriminalisztikai képzése, továbbképzése. A szakértői oldalról a kamarai állásfoglalások, módszertani levelek járulhatnak hozzá leginkább a szakértői tudás optimális és naprakész alkalmazásához. Az együttműködés mindkét oldalnak érdeke.

A hatóság (nyomozó hatóság, ügyészség, végül a bíróság) megismerése speciális szakmai tevékenység, ami részben tudományos ismeretanyagra épül. Kereteit a jog – itt a büntetőeljárás-jog – jelöli ki, és az eredményességét is a büntetőeljárás-jog garantálja szabályai révén. Emellett fontos szerepet kap a kriminalisztika ismeretanyaga is. A bíró megismerő tevékenységében a gondolkodás törvényei és a tapasztalati tételek éppúgy szerepet játszanak, mint bármely szakma gyakorlójának szakmai döntésében.

Pusztai László ezt úgy vezeti le, hogy „a szabadnak nevezett értékelést kötik a gondolkodás logikai törvényei, valamint az ügyben rendelkezésre álló bizonyítékok köre”⁶³. Emellett kifejti, hogy „ahol a tényállás megállapítása logikai törvényszerűsége, tudományos vagy a gyakorlat által igazolt tapasztalati tételeken alapul, tulajdonképpen nincs helye mérlegelésnek”⁶⁴. Ez a folyamat tulajdonképpen arról szól, hogy a tudományos ismeretek által a bizonyítás folyamata egyre objektívebb alapokra helyeződik.

A szakértői megismerés a szakmai megismerésből kiindulva az adott szakma szabályai, módszerei alapján, kizárólag azoknak megfelelően történhet. A gondolkodás általános szabályai mint logikai tételek azonban természetesen itt is szerepet játszanak. A szakvélemény hatósági értékelése során a szakértői megismerés eredményessége mint a szakvélemény hiteltérdemlőségének fő tényezője jelenik meg a szakirodalomban⁶⁵. A tevékenység speciális felelősségvállalással jár. Bár a szakértő gyakran tudományos megállapításokra alapozza a véleményét, a tevékenysége jellemzően nem viseli magán a tudományos megismerés jellegzetességeit. Itt nem új tudományos hipotézisek igazolásáról van szó, hanem éppen ellenkezőleg, a tudományos vizsgálati protokoll szerint már elismert és igazolt módszerek, eljárások alkalmazásáról.

61 Erdei Árpád: i. m. 233. o.

62 Uo. 236. o.; összefoglalja Vass Kálmán és Székely János szempontrendszerét.

63 Pusztai László (1987): i. m. 377. o.

64 Uo.

65 Erdei Árpád: i. m. 101–105. o.

Mivel a hatóság ezeknek nincs birtokában, értékelési tevékenysége során csak a tapasztalatai és kriminalisztikai felkészültsége birtokában feltett kérdései, döntése lehetnek az irányadóak. Ehhez segítségére lehet a *szakértők párhuzamos meghallgatása* jogintézmény, amelynek során a kirendelt új szakértő a szakmai kérdései megfogalmazásával segíti a bírót akár az új módszer, eljárás alkalmazhatóságának megítélésében. Emellett szintén *támpont lehet egy olyan kérdés- és kritériumsor, amely segít eligazodni a különböző szintű és alapú szakterületek lehetőségeinek és korlátainak rendszerében.* Ezt a célt szolgálják a szakértői módszertani levelek; sajnos egyelőre csak kevés szakterületen áll ilyen rendelkezésre.

A bizonyítékok „szintetizálása”, a történeti tényállás megállapítása mindezekon túl más, összetett ismereteket is igényel. *Az ezzel foglalkozó kutatások alapján azonban egyre határozottabban körvonalazódik egy olyan speciális tudásanyag, amely minden ilyen jellegű megállapítás, döntés megfogalmazásakor zsinórmértékül szolgálhat.*

2.2. A szakértői vélemény hiteltérdemlőségének tényezői

A szakértői bizonyítás egyik legfontosabb kérdése – különösen a jelenkori tendenciák alapján – az, hogy szakmai szempontból hogyan garantálható e megismerési folyamat eredményessége. A szakértői bizonyítás kapcsán is a hiteltérdemlőség fogalma fedi le álláspontunk szerint legteltesebben azt, hogy a bizonyítási eszköz által szolgáltatott bizonyíték mennyiben járul hozzá a valósághű tényállás megállapításához.

Az eljárásjogi szakirodalomban a *megalapozottság* követelménye a szakvélemény kapcsán szintén gyakran megjelenő, ám korántsem egyértelmű kategória. Erdei Árpád felhívja a figyelmet arra, hogy a szakvélemény megalapozottságát meg kell különböztetni a szakértői módszer tudományos megalapozottságától. „A szakvélemény megalapozottsága számos feltételtől függ [...] a feltételek egyike az alkalmazott módszer tudományos megalapozottsága.”⁶⁶ Magam a megalapozottság megítélése kapcsán annak jelentéséből indulok ki: megfelelő alapokon nyugszik. A megalapozottság és a hiteltérdemlőség fogalmi köre véleményem szerint nagymértékben átfedi egymást. A hitelt érdemlő szakvéleménynek e szerint feltétele a megalapozottság; ez utóbbit jellemzik mindazon kritériumok, amelyek a hiteltérdemlőséghez is szükségesek. A „hitelt érdemlő” szakvélemény annyiban több, hogy bizonyítottan a valóságnak megfelelő.

A bizonyítékok – és ezen belül a szakvélemény – hiteltérdemlőségének illetve megalapozottságának követelményét és feltételeit a törvény nem fogalmazza meg, és ezeket a kérdéseket a szakirodalom is csak részlegesen tárgyalja.⁶⁷

A jogi szabályozás – a büntetőeljárásról szóló 2017. XC. törvény – a szakvélemény értékelésekor fellépő problémák oldaláról közelíti meg a kérdést: a szakvélemény *fogyatékoságáról* szól, amely miatt az *aggálytalanul nem fogadható el.*

A törvény szerint ennek legjellemzőbb az esetei a következők:

- a) nem tartalmazza a szakvélemény jogszabályban előírt kötelező tartalmi elemeit;
- b) nem egyértelmű;
- c) önmagával, illetve a szakértő rendelkezésére bocsátott adatokkal ellentétes; vagy
- d) a helyességéhez nyomatékos kétség fér [Be. 197. § (1) bek.].

Ebből a nem taxatív felsorolásból az „aggálytalan” szakvélemény fogalma nem vezethető le maradéktalanul.

A szakvéleményekkel szemben megfogalmazott követelmények véleményünk szerint alapvetően a törvényesség–relevancia–szakszerűség hármasságában foglalkozhatók össze.

66 Uo. 140. o.

67 Figyelemre méltó ebben a körben a szakvélemény hiteltérdemlőségnek a Nogel Mónika által kidolgozott komplex követelményrendszere. Nogel Mónika: A szakértői bizonyítás aktuális kérdései. HVG-ORAC, Budapest, 2020, 210–230. o.

A bizonyíték akkor törvényes, ha a bizonyítási eszköz felderítése, összegyűjtése, biztosítása és felhasználása során a törvény rendelkezései szerint jártak el. A Be. a bizonyítási eszközt kizárja, amennyiben megvizsgálja annak törvényességét, és megállapítja, hogy azt megállapítja, hogy azt a bíróság, az ügyészség, a nyomozó hatóság, illetve a törvényben meghatározott hatóság bűncselekmény útján, más tiltott módon vagy a résztvevők büntetőeljárás jogainak lényeges sérelmével szerezte meg [Be. 167. § (5) bek.; BH 2019. 295.].

A megalapozottság álláspontunk szerint azt jelenti, hogy a szakvélemény megfelelő alapokon nyugszik. A szakvélemény megalapozottsága elsősorban a forrásainak a függvénye: ez magában foglalja a szakértő szükséges szakmai-személyi feltételeinek való megfelelést (mindenekelőtt a kompetenciát), a mértékadó tudományos-szakmai szabályok betartását (a szakértői szakmai ismeretanyag és módszer érvényességének és megbízhatóságának követelményét; a hatályos módszertani leveleknek megfelelően – ha vannak ilyenek az adott szakterületen).

A szakvéleményekkel szemben támasztott további – azok megalapozottságát és ellenőrizhetőségét biztosító – követelmények a következőképpen foglalhatók össze:

- az alapadatok helyessége;
- logikus levezetés, helyes következtetés, véleményalkotás;
- az értékelést segítő részletes indokolás;
- a határozottság foka lehetőség szerinti megjelölése, alátámasztása;
- egyértelműség;
- ellentmondás-mentesség;
- teljesség.

A „hitelt érdemlő” szakvélemény ehhez képest rendelkezik mindazzal a kritériummal, ami a szakvéleményt az észszerű bírói meggyőződés kialakítására alkalmassá teszi⁶⁸, jogszerű, megalapozott, szakmailag és logikailag is alátámasztott.

2.3. A szakvélemény hitelt érdemlősége megítélésének fő szempontjai

A hitelt érdemlőséget a bizonyítékok értékelése során kell vizsgálni, ez a bizonyítékok felhasználásának alapvető feltétele. A szakvélemény értékelése kapcsán számos kételyt fogalmaznak meg a jogalkalmazók és a tudomány képviselői egyaránt. Mindez fokozottan veti fel az igazságügyi szakértői tevékenység új feltételeinek megfelelő gyakorlat vizsgálatát, a hitelt érdemlőség (a törvényesség, szakszerűség, és ezáltal eredményesség) feltételeinek érvényesülése vonatkozásában.

A szakvélemény hitelt érdemlősége a hatóság által elsősorban annak *tartalmi* sajátosságai által ítélni lehet, annak hátterét azonban a szakértő különleges szakértelme, az ennek alapjául szolgáló szakismeretek, valamint az alkalmazott szakértői módszerek képezik. Erdei leszögezi, a szakvélemény forrásai, hitelt érdemlőségének tényezői között *a szakértő személye és a szakértelme*, alapvető fontosságú.

A szakértő személyén kívül a szakvéleményt *a vizsgálat tárgya*, valamint *a vizsgálati módszerek és eszközök* határozzák meg. A vizsgálat tárgya feltétlenül objektív körülmény, ez „adja a feladatot”; lehet a bűncselekmény tárgya, eszköze, eredménye, vagy általában a bűncselekmény folyamán keletkező nyomok hordozója. Ezek a tárgyak feltétlenül egyediek, ugyanígy a velük kapcsolatos, a bűncselekménnyel összefüggésben bekövetkező változások is. Mindazonáltal a kriminalisztika tudománya arról szól, hogy mégiscsak lehetséges ezeknek a tárgyakkal, a változásokkal valamiféle tipizálása, és éppen erre épülnek a vizsgálati eljárások. E speciális ismeretek alapján alakultak ki az egyes kriminalisztikai szakértői ágazatok, amelyek méltán tekinthetők önálló diszciplínáknak.

68 Nagy Lajos: Tanúbizonyítás a büntetőperben. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1966, 484. o.

Bár a hiteltérdemlőség megítélésekor a gyakorlatban konkrétan alkalmazott ismeretek, metódusok értékelését végezzük, annak tárgyalásától sem tekinthetünk el, hogy egy adott diszciplína mindenkori fejlettségi szintje alapvetően befolyásolja azt. Ehhez kapcsolódnak a jelenkori tendenciák, amelyek szerint felül kell vizsgálni az ún. forenzikus tudományokat megbízhatóságuk szempontjából.

Látható, hogy rendkívül összetett témáról van szó. A forenzikus tudományok gyakorlati eredményei függenek a tevékenységet folytató szakemberek képzettségétől és tapasztalatától, az alkalmazott eszközöktől, módszerektől, a laboratóriumok jellemzőitől, az aktuális kutató-soktól stb. Mindez végső soron a diszciplína mindenkori ismeretanyaga által meghatározott. Az általános cél természetesen az, hogy ezek a szakismeretek speciális megismerési jellemzőik által segítsék az igazságszolgáltatást.

A diszciplínák megítélése kapcsán gyakran vetődik fel a „tudományos megalapozottság” követelménye. Úgy tűnik, a tudomány mint megismerési szint foglalja magában azokat a kritériumokat, amelyek megléte az igazságszolgáltatásban, akár csak az élet számos területén, a kívánt biztonságot jelenti. A kriminalisztika több területe esetében nyilvánvaló, hogy nem minősül tudománynak, inkább szakmai ismeretek, tapasztalatok rendszerének. Idetartoznak az ún. klasszikus kriminalisztikai területek.

Magyarországon a szakértői bizonyítás szabályozásában a következőképpen jelenik meg a tudományos megalapozottság igénye: A büntetőeljárásról szóló törvény szerint szakértő az, aki különleges szakértelmével segíti a bizonyítást [Be. 188. § (1) bek.]. (A korábbi Be. rendelkezései között az is szerepelt, hogy a szakértő a vizsgálatot „a tudomány állásának és a korszerű szakmai ismereteknek megfelelő eszközök, eljárások és módszerek felhasználásával” végezze el.⁶⁹) Az igazságügyi szakértőkről szóló 2016. évi XXIX. törvény 3. § (1) bekezdése szerint az igazságügyi szakértő feladata, hogy „a hatóság kirendelése vagy megbízás alapján, a tudomány és a műszaki fejlődés eredményeinek felhasználásával készített szakvéleménnyel, a függetlenség és pártatlanság követelményének megtartásával döntse el a szakkérdést, és segítse a tényállás megállapítását”. A 3. § (3) bekezdésének megfelelően „tevékenységét e törvény és más jogszabályok rendelkezései, valamint a tevékenységére irányadó szakmai szabályok megtartásával, legjobb tudása szerint köteles végezni”.

Erdei a szakvélemény hiteltérdemlőségének megítélése kapcsán kiemelkedőnek tartja a *szakértői módszer* jelentőségét. Véleménye szerint „a szakértő által alkalmazott módszernek korszerűnek, tudományosan megalapozottnak és megbízhatónak kell lennie”⁷⁰.

Ennek megítélése korántsem egyszerű. A jogalkalmazó kriminalisztikai ismeretei segítik ezt a folyamatot. Emellett külső támpontok igénybevétele is elképzelhető: főképpen a szakma részéről, akár állásfoglalások, módszertani levelek formájában.

2.4. A szakértői bizonyítás jogi és szervezeti keretei mint a szakvélemény hiteltérdemlőségének biztosítékai

Ma is érvényesek Erdei Árpád 1987-ben tett megállapításai:

„Bármennyire is közhelyszerű a tudományos és technikai előrehaladás és a szakértői bizonyítás szerepének növekedése közötti kapcsolat és az erősen specializálódott szakértők munkájának megítélésében mutatkozó nehézségek emlegetése, tényekről van szó, amelyeket nem hagyhatunk figyelmen kívül. Minél nagyobb a szakértői bizonyítás jelentősége, s minél nehezebb a szakvélemények szakmai megítélése, a jognak annál nagyobb erőfeszítéseket kell tennie, hogy a bizonyításnak ezt a módját az eljárási igényeket kielégítő biztosítékokkal vegye körül.”⁷¹

69 A büntetőeljárásról szóló korábbi, 1998. évi XIX. törvény 105. § (1) bekezdése.

70 Erdei Árpád: i. m. 105. o.

71 Erdei Árpád: i. m. 264. o.

„A nem jogi természetű szakmai ismeretek alkalmazásának szükségessége jogi kérdések megítélése során azt a veszélyt idézi elő, hogy a büntetőjogi felelősség megállapítása – ha az a »szakkérdés« mikénti eldöntésétől függ – legalábbis részben kikerül a hatóság kezéből. Nem bízhatunk abban, hogy e veszély csupán néhány tilalom felállításával kizárható.”⁷²

A szakértői bizonyítás jellegzetessége tehát abban áll, hogy a szakértő speciális szakértelme révén járul hozzá az igazság megállapításához. A szakértő személyének és a szakértelemnek – mint a szakvélemény leglényegesebb forrásainak – a meghatározása, szabályozása kulcsfontosságú a garanciák nézőpontjából.

A szakértővel kapcsolatos személyi és szervezeti követelményeket a szakmai, a közigazgatási és az eljárásjogi rendelkezések tartalmazzák a következők szerint:

1. a szakértő feladata, szerepe, igénybevétele feltételeinek meghatározása a bizonyítási eljárásban;
2. a szakértői szervezetrendszer; az ügyek elbírálásához szükséges különleges szakértelem rendelkezésre állása az igazságszolgáltatás (ezen belül elsősorban a büntető igazságszolgáltatás) során;
3. a szakértelem megszerzésének feltételrendszere, valamint a kompetencia ellenőrzésének és a tevékenység minőségbiztosításának eszközei;
4. a szakértői tevékenység és vélemény szakmai megalapozottságának feltételei;
5. a szakvéleményadás autonómiája és a szakértői tevékenység függetlenségét biztosító szervezeti és működési garanciák.⁷³

Ezek sorában a szakértő feladata a Szaktv. 3. § (1) bekezdésében új megfogalmazást kapott: „az igazságügyi szakértő feladata, hogy a hatóság kirendelése vagy megbízás alapján, a tudomány és a műszaki fejlődés eredményeinek felhasználásával készített szakvéleménnyel, a függetlenség és a pártatlanság követelményének megtartásával *döntse el a szakkérdést és segítse a tényállás megállapítását*” (kiemelés K. G.).

Ez a kategorikus megfogalmazás nagy változást jelent a korábbi szabályozáshoz képest; a 2005. évi XLVII. törvény (a továbbiakban: régi Szaktv.) 1. § (1) bekezdésében még így szerepelt: „Az igazságügyi szakértő feladata, hogy a bíróság, a közjegyző, az ügyészség, a rendőrség és a jogszabályban meghatározott más hatóság (a továbbiakban együtt: hatóság) kirendelése, vagy megbízás alapján, a tudomány és a műszaki fejlődés eredményeinek felhasználásával készített szakvéleménnyel *segítse a tényállás megállapítását, a szakkérdés eldöntését*” (kiemelés K. G.).

Az új definíció a szakirodalomban azt a nézetet erősíti, miszerint a szakértő eljárásban betöltött szerepe alapján valójában „ténybíró” vagy „szakmai bíró”, aki „a (jogi jelentőséggel bíró) szakmai tényeket, a szakkérdéseket jogosult megítélni”⁷⁴. Az értelmezés akár tovább is megy: „A jogalkotó az új szakértői törvénnyel egyrészt felmentette a kirendelőt a szakmai döntés terhe alól, másrészt pedig »szentesítette« a szakértő szakmai bírói státuszát.”⁷⁵

Másfelől a „döntse el” kifejezés arra is utal, hogy a szakértőtől a kategorikus vélemény az elvárás. Véleményünk szerint szerencsésebb volt a régi Szaktv. megfogalmazása, miszerint „az igazságügyi szakértő feladata, hogy [...] szakvéleménnyel *segítse a tényállás megállapítását, a szakkérdés eldöntését*” (kiemelés K. G.).

Ahogy erről korábban már esett szó, a szakértelem „hiteltérdemlőségének” követelményét a bizonyítási eszközök és bizonyítékok – így a szakvélemény – kapcsán sem tárgyalja a szakirodalom Erdei Árpád fejtegetésein túl.

72 Uo. 263. o.

73 Finszter Géza – Kármán Gabriella: i. m. 49. o.

74 Bányai István: Az igazságügyi szakértői tevékenység módszertani kérdései. Magyar Jog, 2016/7–8., 439. o.

75 Uo.

A büntetőeljárásról szóló 2017. XC. törvény – a szakvélemény értékelésekor fellépő problémákat a következőképpen taglalja: „ha a szakvélemény valamely *fogyatékosága* miatt *aggálytalanul (kiemelés K. G.)* nem fogadható el [197. § (1)]. A polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény hasonlóképpen rendelkezik: „ha a kirendelt szakértő véleménye aggályos” (316. §).

A Kúria vizsgálata során is felmerült a kérdés: „milyen garanciák adhatóak arra, hogy a szakvélemény tartalmi elemei és ezzel összefüggésben a kirendelt szakértő szakértelme valóban elégséges-e a vitatott tények aggálytalan bizonyításához”.

A szakértő szerint „aggálytalanak egy szakvélemény akkor tekinthető, ha megfelel a korszerű szakmai ismereteket reprezentáló szakirodalomnak, egyértelmű, szabatos, részletesen megindokolt, hiánytalan és ellentmondásmentes. Továbbá a bizonyított tényekkel összhangban álló, helyessége, szakszerűsége felől nincs semmi kétség és következtetései, megállapításai és végeredménye korszerű szakmai ismeretekre, szakirodalmi hivatkozásokra épülnek. A szakértői bizonyítás menete, kezdve a szakértői vizsgálat szükségességétől, az adott tények aggálytalan megállapításáig különbözőképpen nyerhet szabályozást. [...] Az aggálytalan szakvélemény tartalmi elemei között megfogalmazhatóak általános és szakterület-specifikus követelmények is.”⁷⁶

Az aggálytalan szakvélemény általános követelményei levezethetők tehát a szabályozásból, de vannak ezen túlmutató szakmai hibák is.

Csirmaz László hozzáteszi, hogy az aggálytalanságnak – a bírói gyakorlat szerint – a bíróság és a felek részéről történő követhetőség, ellenőrizhetőség is fontos követelménye. Azt a kérdést, hogy mikor és milyen esetekben tekinthető hiánytalanak egy szakvélemény, jelenleg csak szubjektív módon és az alulinformáltság következtében kevésbé megalapozottan lehet eldönteni, ennek az oka pedig az, hogy nincs meghatározva, hogy az egyes szakterületeken mit kellene tartalmaznia a szakvéleménynek.⁷⁷

A szakvélemény kereteinek és mélységeinek részletes meghatározását a módszertani levelek lennének hivatottak elősegíteni. Emellett e kutatás célja is a szakértői bizonyítás jelenlegi tapasztalatainak, a szakértő kirendelésétől a szakvélemény értékeléséig tartó folyamat nehézségeinek, valamint jó gyakorlatainak az összefoglalása és a bizonyításban részt vevő hatóságok rendelkezésére bocsátása. További célként fogalmazható meg a szakvélemény értékelése szempontrendszerének és fogalmi rendszerének egységesítése, egyfajta protokoll kialakítása, amelyhez e kutatás megállapításaival kívánunk hozzájárulni.

76 Csirmaz László: A szakvélemény elkészítésének főbb szabályai és a módszertani levelek problémája. In: Összefoglaló vélemény. A szakértői bizonyítás a bírósági eljárásban. Tanulmányok a szakértői bizonyítás témaköréből. Kúria Joggyakorlat-Elemző Csoport, Budapest, 2014, 160. o.
https://kuria-birosag.hu/sites/default/files/joggyak/osszefoglalo_velemeny_2.pdf

77 Uo. 161. o.

II. AZ EMPIRIKUS KUTATÁS

1. Kiindulópontok

A szakértői bizonyítás hiteltérdemlőségének kérdéseit és a bizonyításban betöltött szerepét tárgyaló elméleti összefoglalóban a jogszabályok és a szakirodalom alapján megfogalmaztuk azokat a kérdéseket, amelyek a szakértői bizonyítás sikerét alapjaiban meghatározzák.

Szükségessé vált tehát az igazságügyi szakértői tevékenység új feltételeinek megfelelő gyakorlati tapasztalatok vizsgálata, a hiteltérdemlőség (a törvényesség, szakszerűség, és ezáltal eredményesség) feltételeinek érvényesülése vonatkozásában.

1.1. A 2020-ban lefolytatott empirikus kutatás módszerei

Mivel a kutatás a szakértői bizonyítás igénybevételének kérdéseit általában és az egyes szakterületekre vonatkozóan egyaránt vizsgálni kívánta, és elsősorban a szakértői bizonyításban érintett hatóságok, szakemberek tapasztalatainak feltárását célozta – a lehetőségek tükrében –, a statisztikai elemzés és a kérdőíves kutatás lefolytatása bizonyult célszerűnek:

1. a szakértő igénybevételével kapcsolatos statisztikai adatok elemzése;
2. kérdőíves kutatás jogalkalmazókkal (nyomozó hatóságok, ügyészség, bíróság) a szakértő igénybevételével, valamint a szakértői vélemények értékelésével kapcsolatos kérdésekről.

Az egyes szakkérdéseket, szakterületeket érintő jellegzetességek további vizsgálatára a jövőben célzott kutatások (ezek között bűnügyi iratok vizsgálata) alapíthatók.

1.2. A kutatás főbb szempontjai

1.2.1. Az igazságügyi szakértők igénybevételével kapcsolatos statisztikai adatok rendszere

Az igazságügyi szakértők igénybevételével kapcsolatos adatokat (kirendelések és megbízások adatai, valamint azok körülményei) az eljáró szervek ügyviteli nyilvántartásai tartalmazzák, változó részletességgel. A vizsgált időszak: 2015–2019 volt, amelynek adatait évenkénti bontásban kértük. A 2018. évet a Be. 2018. július 1-jei hatálybalépése miatt az első, illetve a második félévre osztva igényeltük.

A *rendőrségi* adatokat az ORFK Robotzsaru rendszeréből kaptuk, az ORFK Bűnügyi Elemző-Értékelő Főosztályától, ebben szerepelnek a szakértői kirendelések szervenként és ügyenként. A nyilvántartásban szerepel az is, hogy az adott ügyekben mennyi és milyen szakterületi szakértő kirendelésére került sor.

A nyilvántartásban egy adott ügynél csak az a bűncselekmény szerepel, amely miatt az eljárás indult (valamennyi ügyben szereplő bűncselekmény nem), így a bűncselekmények és az igénybe vett szakterületek összefüggései sajnos nem vizsgálhatók.

A NAV szintén a Robotzsaruban tartja nyilván az ügyviteli adatait, a nyilvántartott adatok köre azonban szűkebb, a „szakértői modul” itt hiányzik, így a szakértői kirendelésekre vonatkozó adatok a Robotzsaruban nem szerepelnek. A NAV Bűnügyi Elemző és Értékelő Osztálya – felajánlása alapján – a pénzügyi elszámolások alapján fejtette vissza a szakértői kirendelések számát (adott időszakra, illetve szervezeti egységekre vetítve).

A *Legfőbb Ügyészség Informatikai Főosztálya* tájékoztatása szerint a büntetőjogi szakág számítástechnikai bázisú ügyviteli rendszere (BÜR) tartalmaz a szakértő igénybevételével kapcsolatos adatokat. A lehetőségek ismeretében a következő adatokat kértük szervezeti egységenként:

- szakértő kirendelésével kapcsolatos ügyészi döntés;
- szakértő mentességre történt hivatkozásának el nem fogadására vonatkozó döntés;
- szakértő mentességre történt hivatkozásának el nem fogadására vonatkozó döntés elleni jogorvoslati kérelem;
- szakértő kizárásával kapcsolatos ügyészi döntés.

Az *Országos Bírósági Hivatal Igazgatásszervezési Főosztálya* tájékoztatása szerint a bírósági lajstromok csak a bíróság által kirendelt vagy meghallgatott szakértők adatait tartalmazzák egy adott ügghöz kapcsolódóan, a szakértői tevékenység mibenlétére, eredményére vonatkozó adatokat a lajstromadatok azonban nem vagy csak opcionálisan tartalmazzák. Így a bírósági adatbázisból a bíróság által kirendelt szakértők pontos száma sem állapítható meg.

A szakértői kirendelésekről az igazságügyi szakértőkről szóló 2016. évi XXIX. törvény szerint irányadó, a szakértők által teljesítendő statisztikai adatszolgáltatás eredményeképpen is rendelkezésre állnak adatok:

„16. Rendszeres, elektronikus statisztikai adatszolgáltatás kerül bevezetésre. A szakértő statisztikai adatszolgáltatás keretében köteles a nyilvántartása alapján a miniszteri rendeletben meghatározott adatokat a kamara részére negyedévente, a miniszter rendeletében meghatározott eljárásrend szerint megküldeni. A szolgáltatott statisztikai adatokat a kamara dolgozza fel és továbbítja kérésre a névjegyzéket vezető hatóságnak. A statisztikai adatszolgáltatás elmaradása törlési ok. Így megoldhatóvá válik az a probléma, hogy a Minisztérium, mint névjegyzéket vezető hatóság nem rendelkezik értékelhető adatmennyiséggel az igazságügyi szakértők tekintetében, ezzel kissé eszköztelenné válik a tárgykörben szükséges jogalkotás vagy más intézkedés megtétele tekintetében.”⁷⁸

Az igazságügyi szakértők statisztikai adatszolgáltatásáról, a kamarai költségátalány bevallásának és megfizetésének szabályairól, valamint az igazságügyi szakértő által vezetett adat-továbbítási nyilvántartásról szóló 13/2016. (VI. 29.) IM rendelet szerint az adatszolgáltatás keretében elsődlegesen ügyszakmai adatokat köteles szolgáltatni a szakértő ügyszakonként.

1.2.2. A kérdőíves kutatás szempontjai

A kutatás célja az volt, hogy a szakvélemény bizonyításban betöltött szerepét, valamint hiteltérdemlőségének lehetőségeit, tényezőit és megvalósulását vizsgálja az új jogszabályok tükrében, a jogalkalmazók tapasztalatai szerint.

Mindenekelőtt a következő kérdésekre szerettünk volna választ kapni:

- a szakértői bizonyítás alkalmazása megfelel-e a jogszabályoknak (a hatóságok, illetve a szakértő részéről);
- a szakszerűség, az észszerűség és a szervezethez kapcsolódó kérdései;
- az intézményrendszer, a személyi feltételek és a képzés formái;
- az igénybevétel indokoltságának, illetve indokolatlanságának okai;
- az igénybe vett szakterület kiválasztása, kompetenciakérdések;
- a szakértő személyének kiválasztása, szempontok (névjegyzék használata, használhatósága);
- a vizsgálat és feltételeinek megléte (iratok, adatok ismerete);
- a szakvélemények értékelése, illetve felhasználásának kérdései;
- az eseti szakértő és az „eseti szakterület” kérdései;

78 Az igazságügyi szakértőkről szóló 2016. évi XXIX. törvény indokolása. Wolters Kluwer Jogtár.

- a szakértő kirendelésének ideje, határidőkérdések;
- az egy szakértő–több szakértő kérdése;
- a fegyverek egyenlőségének biztosítása;
- a szakvélemény formája, tartalma, módszertana, módszere, a vélemény (határozottsági foka);
- ténykérdés–jogkérdés a szakvéleményben;
- a szakértői módszerek jellege, tudományos megalapozottság, validitás;
- a szakterületek háttér-ismeretanyaga, a tudományok és paradigmák kategorizálásának lehetőségei;
- a szakvélemény értékelése, mi segíti ezt (szakirodalom, segédletek, módszertani levelek);
- problémák, hiányosságok;
- a minőségbiztosítás témaköre, szakmai visszajelzés a szakértőkről.

A kutatás kiemelt figyelmet kívánt fordítani a szakterületekre jellemző és az azokon túlmutató, általános terminológiai kérdésekre.

1.2.3. Az előkészítés és a kiválasztás szempontjai

A kérdőíves kutatás előkészítése folyamatában felvettük a kapcsolatot az ORFK, a NAV, a Legfőbb Ügyészség és a megyei főügyészségek, valamint az Országos Bírósági Hivatal vezetőivel. A kijelölt kapcsolattartók segítségével megszerveztük a kérdőíves kutatást a következőknek megfelelően: tájékoztattuk a résztvevőket arról, hogy a kutatás a nyomozó hatóság, az ügyészség és a bíróság szakértő-kirendelési gyakorlatának, valamint a szakértői vélemény értékelési tapasztalatainak vizsgálatára irányul. Ennek érdekében az egyes szervezetek részére az azonos vázra épülő, de az eljárási jogosultságainak és feladataiknak megfelelően kialakított kérdőíveket eljuttattuk azzal, hogy minden helyi (járási), valamint megyei szervezeti egységtől a vezető kijelölése alapján egy-egy kérdőív kitöltését kérjük. A kérdőíves adatgyűjtést kizárólag elektronikus úton valósítottuk meg.

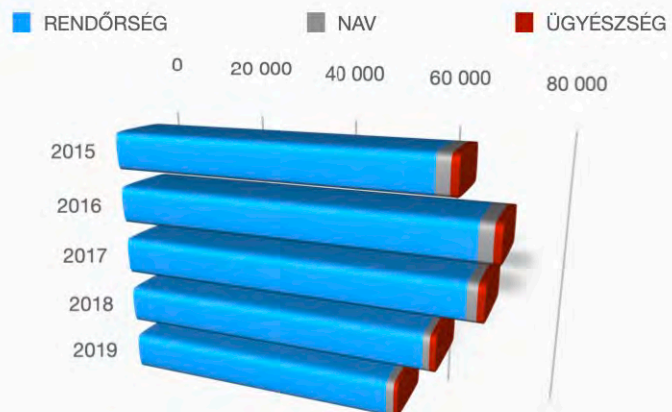
2. A szakértő kirendelésének jellemzői a számok tükrében

A szakértő kirendelésének jellemzői a statisztikák tükrében

A 2015–2019-ig terjedő időszakban az évenkénti kirendelések száma hatóságoként nagyságrendileg hasonló adatokat mutat.

A rendelkezésre álló statisztikai adatok alapján a szakértői kirendelések túlnyomó többsége a nyomozási szakból, a rendőrségtől származik.

RENDŐRSÉG
307 877

NAV
9111

ÜGYÉSZSÉG
5928

1. ábra

A nyomozó hatóságok és az ügyészség által rendelkezésre bocsátott adatok alapján a szakértői kirendelések túlnyomó többsége a nyomozási szakból, a rendőrségtől származik.

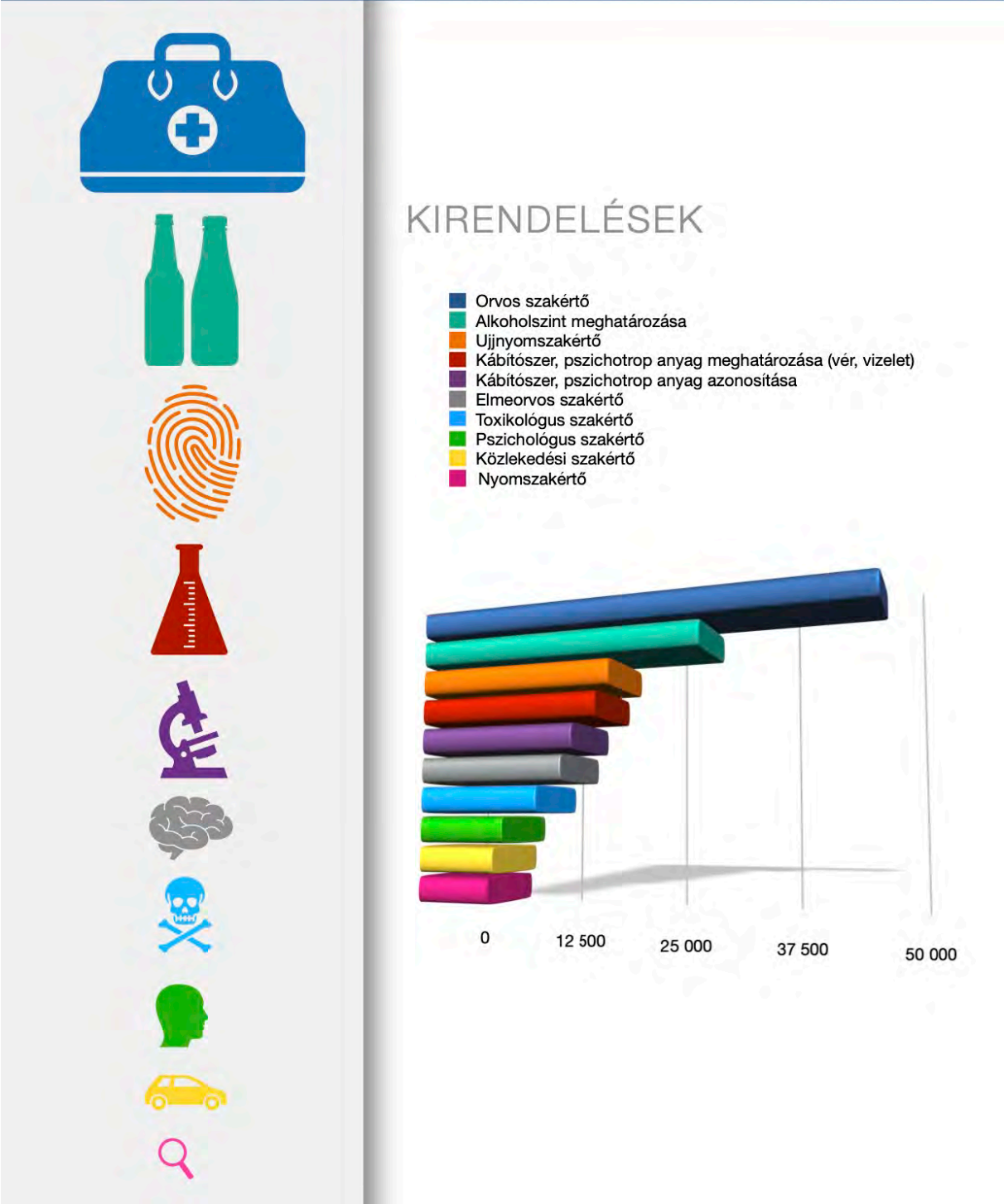
	Rendőrség	NAV	Ügyészség
2015	60 689	2390	1372
2016	67 917	2421	1358
2017	66 588	1729	1307
2018	59 493	1200	1129
2019	53 190	1371	762
Összesen	307 877	9111	5928

A 2015–2019-ig terjedő időszakban az évenkénti kirendelések száma nagyságrendileg hasonló adatokat mutat. 2018 második félévétől a kirendelések számában visszaesést tapasztalható.

	Rendőrség	NAV	Ügyészség
2015	60 689	2390	1372
2016	67 917	2421	1358
2017	66 588	1729	1307
2018. I. félév	32 278	707	653
2018. II. félév	27 287	493	476
2019	53 190	1371	762
Összesen	307 877	9111	5928

A 2020. és a 2021. években a rendőrség által történt szakértő-kirendelések száma nőtt (2020-ban 70 381, 2021-ben 68 078 volt). Az ügyészség 2020-ban 851, 2021-ben 792 alkalommal rendelt ki szakértőt.

A Robotzsaru adatai alapján a rendőrség által a legnagyobb számban igénybe vett szakterületek (2015–2019)

2. ábra

A rendőrség által történt szakértői kirendelések száma a szakterületek között a következőképpen oszlott meg a vizsgált időszakban:

Szakterület	Kirendelések száma
Alkoholszint-meghatározás (befolyásoltság)	5
Alkoholszint-meghatározás (vér, vizelet)	30 368
Állatvédelem	670
Biológiai minta- (vérfolt-, testváladék-, haj-, szőr-, diatóma-, szén-monoxid-) vizsgálat NSZKK (BSZKI)	441
Boncolás	3 764
Daktiloszkópia	21 142
Egyéb	8 307
Egyéb műszaki szakértői vizsgálat	5 524
Egyéb vizsgálat	2 206
Elmeállapot orvos szakértői vizsgálata	16 130
Építési, építésügyi szakértői vizsgálat	1 173
Erdészeti szakértői vizsgálat	1 045
Érték- és műtárgy szakértés	7 623
Genetikai vizsgálat (DNS)	5 744
Hangtechnikai szakértői vizsgálat	202
Informatikai szakértői vizsgálat	4 589
Írásszakértő	4 614
Kábítószer-, pszichotropanyag-meghatározás (vér, vizelet)	19 738
Kábítószer, pszichotrop anyag vizsgálata, azonosítása NSZKK (BSZKI)	16 270
Könyvszakértő	782
Közlekedés szakértői vizsgálat	8 625
Lőfegyver-, töltényhüvely-, lövedékazonosítás NSZKK (BSZKI)	3 213
Mezőgazdasági szakértői vizsgálat	359
Munkavédelmi szakértői vizsgálat	986
Nyomszakértői vizsgálat (nem daktiloszkópia)	8 096
Okmányszakértő	2 022
Orvos szakértői vizsgálat	46 813
Pszichológiai vizsgálat	9 687
Szövetteni vizsgálat csontvázlelet alapján személyazonosítás NSZKK (BSZKI)	184
Tájvédelem	1 428
Tárgyszakértői vizsgálat (forenzikus fizikai, geológiai stb. vizsgálat)	4 366
Toxikológiai vizsgálat	13 440
Toxikológiai vizsgálat (vér, vizelet)	1
Tűzvédelmi szakértői vizsgálat	781
Összesen	250 338

A táblázatból megállapítható, hogy a rendőrség által a legnagyobb számban igénybe vett szakterületek a következők:

Szakterület	Kirendelések száma
Orvos szakértői vizsgálat	46 813
Alkoholszint-meghatározás (vér, vizelet)	30 368
Daktiloszkópia	21 142
Kábítószer, pszichotropanyag-meghatározás (vér, vizelet)	19 738
Kábítószer, pszichotrop anyag vizsgálata, azonosítása NSZKK (BSZKI)	16 270
Elmeállapot orvos szakértői vizsgálata	16 130
Toxikológiai vizsgálat	13 440
Pszichológiai vizsgálat	9 687
Közlekedés szakértői vizsgálat	8 625
Nyomszakértői vizsgálat	8 096

Az egy ügyben a rendőrség által kirendelt szakértők számát a következő adatok mutatják:

Kirendelések száma	Ügyek száma	Összesen
1	124 951	124 951
2	38 368	76 736
3	11 856	35 568
4	5 148	20 592
5	2 354	11 770
6	1 328	7 968
7	744	5 208
8	496	3 968
9	318	2 862
10	222	2 220
11	163	1 793
12	139	1 668
13	91	1 183
14	76	1 064
15	52	780
16	55	880
17	46	782
18	39	702
19	27	513
20 vagy több	213	6 669
Összesen	186 473	307 877

Eszerint 124 951 ügyben rendeltek ki mindössze egy szakértőt, 38 368 ügyben két szakértőt, és 213 ügyben pedig 20 vagy több szakértő kirendelésére került sor.

3. Az empirikus kutatás eredményei

Módszertani leírás

A kérdőíves kutatás 2020-ban zajlott, részben papír alapú kitöltéssel, részben online kitöltőprogrammal (a bírósági válaszadók esetében). Összesen 667 értékelhető kérdőív érkezett vissza. A hatóságok szerinti megoszlást az alábbi táblázat tartalmazza. A nyomozóhatósági (a rendőrség és NAV részére készített) kérdőívek 91 kérdésből, az ügyészségi és bírósági kérdőívek 98, illetve 96 kérdésből álltak, amelyek nagyobb része zárt volt (megadott válaszlehetőségeket tartalmazott), kisebbik része pedig nyitott volt, szabad választást tett lehetővé. A kérdések öt fejezet szerint tagolódnak. Az alapadatokat (szolgálati hely, milyen ügycsoportokban jár el a megkérdezett), a szakértő igénybevételére vonatkozó itemek következtek; a kirendelő hatóságra, a kirendelések gyakoriságára, menetére kérdeztünk rá. A harmadik rész témája az adott hatóság általi szakértő kirendelés volt; a szakértő kiválasztásának szempontjait, a szakértőnek történő kérdésfeltevést, a szakértői jogosultságokat és a keretek betartását vizsgáltuk. A negyedik fejezet a szakvélemény formai és tartalmi elemeire, ezek meglétére és megfelelőségére, az ezekkel kapcsolatos tapasztalatokra vonatkozott, az utolsó fejezet a szakvélemény értékelésének kérdéseit részletezte.

Az adatok feldolgozása SPSS programcsomaggal történt. A nagy mintaszám ellenére a vizsgált változók többsége nem mutatott normális eloszlást, így a középértékekre vonatkozó összehasonlító vizsgálatokban nemparametrikus tesztek – Mann-Whitney-próbát és Kruskal-Wallis-próbát – alkalmaztunk. A gyakoriságok közötti összefüggéseket chí-négyzet próbával, a hatásmértéket Eta és Cramer-féle V mutatókkal vizsgáltuk.

A kitöltött kérdőívek száma a következőképpen alakult:

Szervezet	Kitöltött kérdőívek száma	Százaléka
Rendőrség	242	36,3
NAV	42	6,3
Ügyészség	163	24,4
Bíróság	220	33,0
Összesen	667	100,0

A kérdőívet kitöltő ügyészek nyomozási, nyomozásfelügyeleti és/vagy büntetőbírósági feladatokat látnak el általános, valamennyi ügytípust felölelő körben vagy speciális ügytípusok körében. A kérdőívet kitöltő bírák első- vagy másodfokon szintén általános vagy speciális ügykörben járnak el.

A vizsgálati eredmények az ő véleményüket tükrözik. A válaszadók köre bár statisztikai értelemben nem tekinthető reprezentatívnak, válaszaik – a kérdőívet kitöltők nagy száma és területi megoszlása alapján – mégis jól lefedik az igazságszolgáltatásban dolgozó érintett szakemberek összességének véleményét.

Az empirikus kutatás eredményeit a szakértő kirendelésétől a szakvélemény értékeléséig tartó folyamatnak – egyben az ennek alapján felépített kérdőív témaköreinek – megfelelően mutatjuk be.

Kérdéscsoport	Kérdések száma		
	Nyomozó hatósági	Ügyészségi	Bírósági
Ügycsoport	–	2., 3.	2.
I. A szakértő igénybevétele	3–4.	4–5.	3–4.
Ki rendeli ki?	5–8.	6–10.	5–7.
Magánszakértő	9–11.	11–13.	8–10.
Felmentés, kizárás	12–15.	14–17.	11–14.
II. A szakértő kirendelése (ügyész, illetve bíró által)			
Milyen körből?	16., 19., 20.	18., 21., 22.	15., 18., 19.
Eseti szakértő	17–18.	19., 20.	16., 17.
Kompetencia megítélése	21–28.	23–30.	20–27.
Kérdésfeltevés	29–31.	31–33.	28–30.
Iratok megküldése	32.	34.	31.
Információk, adatok megadása	33–35.	35–37.	32–34.
Mintavétel	36.	38.	35.
Határidő	37–41.	39–43.	36–40.
III. A szakvélemény			
Tartalmi elemek	42–49.	44–51.	41–50.
Járolékos elemek	50–55.	52–57.	51–56.
Tárgyi bizonyítási eszköz megváltozását eredményező vizsgálat	56–59.	58–61.	57–60.
A vélemény határozottságának foka	60–64.	62–66.	61–65.
IV. A szakvélemény értékelése			
Problémák	68–69.	67–68.	66–67.
Fogyatékoság – aggályosság	70–72.	69–71.	68–70.
A problémák elhárítása	73–81.	72–79.	71–77.
A hiteltérdemlőség megítélése	82–88.	80–86.	78–84.
Új területek, módszerek	89–91.	87–89.	85–87.
Problémák			
Jogszerűség	–	90–91., 97.	88–89., 95.
Relevancia	–	92–94.	90–92.
Kompetencia	–	95–96.	93–94.
A szakvélemény felhasználhatósága	–	98.	96.

3.1. A szakértő igénybevétele a büntetőeljáráásban

Az ügyek mekkora hányadában kerül sor szakértő kirendelésére?

A kérdőíves kutatás első kérdésére adott válaszok meglehetősen szóródnak, minden bizonynyal a különböző ügytípusok szerint is eltérők:

	Rendőrök		Pénzügyi nyomozók		Ügyészek		Bírák	
	Válaszadók száma	%	Válaszadók száma	%	Válaszadók száma	%	Válaszadók száma	%
Szinte minden ügyben	24	9,9	13	31,0	10	6,1	23	10,5
Az ügyek túlnyomó többségében	37	15,3	10	23,8	16	9,8	28	12,7
Az ügyek nagyobb részében	48	19,8	7	16,7	23	14,0	41	18,6
Az ügyek kb. felében	48	19,8	9	21,4	39	23,8	89	40,5
Az ügyek kisebbik részében	70	28,9	1	2,4	68	41,5	17	7,7
Az ügyek elenyésző hányadában	10	4,2	2	4,7	5	3,0	4	1,8
Nem válaszolt	5	2,1	0	0	3	1,8	18	8,2
Összesen	242	100,00	42	100,0	164	100,0	220	100,0

Az adatok azt mutatják, hogy az *ügyészek* összesen kb. 45 százaléka szerint az ügyek kisebbik részében kerül sor szakértő kirendelésére, 24 százaléka szerint az ügyek kb. felében, 30 százaléka szerint pedig az ügyek nagyobb részében. A válaszadó *bírák* 42 százaléka szerint az ügyek nagyobb részében merül fel szakértő kirendelése, 40 százaléka szerint az ügyek felében, a bírák kb. 10 százaléka tapaszatalata szerint pedig az ügyek kisebbik részében.

A *nyomozó hatósági* válaszok alapján változó – feltételezhetően erősen ügyfüggő –, hogy szükség van-e szakértőre. A különböző ügytípusokban eljáró nyomozók különféleképpen látják ezt. A pénzügyi nyomozók 71 százaléka szerint az ügyek nagyobb részében vagy akár minden ügyben szükség van szakértőre; a rendőröknek 45 százaléka vélekedik úgy, hogy az ügyek nagyobb részében vagy minden ügyben kirendelnek szakértőt.

3.1.1. Ki rendeli ki a szakértőt?

Ki rendeli ki a szakértőt?

A kérdőíves kutatás eredményei alátámasztották azt az előzetes vélekedést, miszerint az eljárás során szakértők kirendelésére jellemzően a nyomozási szakban, a nyomozó hatóságok által kerül sor.

A szakértő hivatalból történő kirendelése

RENDŐRÖK

PÉNZÜGYI NYOMOZÓK

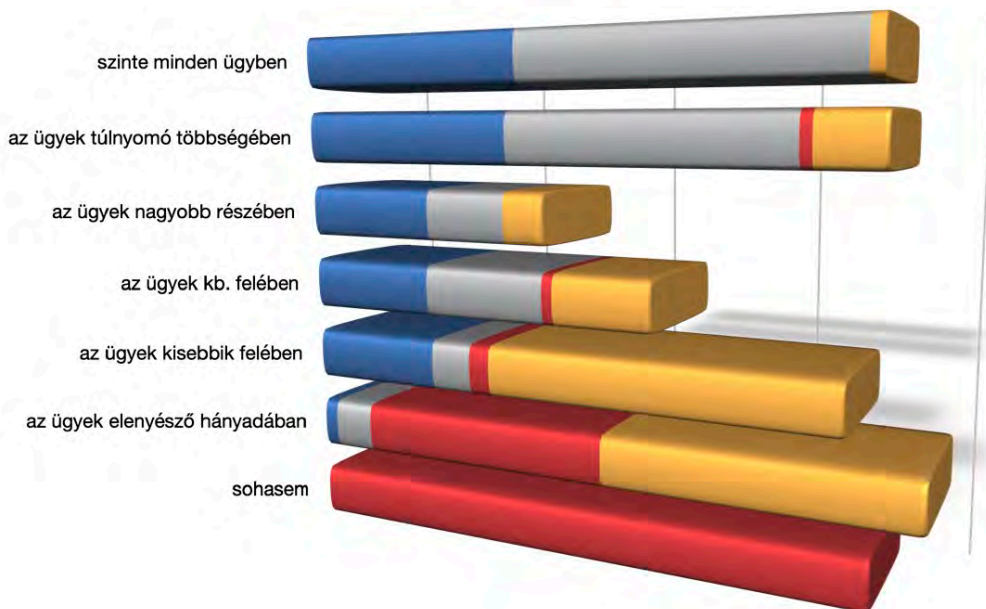
ÜGYÉSZEK

BÍRÁK

Az ügyek mekkora hányadában került sor hatósága részéről hivatalból a kirendelésre (a válaszadók szerint)?

3. ábra

A kérdőíves kutatás eredményei alátámasztották azt az előzetes vélekedést, miszerint az eljárás során szakértők kirendelésére jellemzően a nyomozási szakban, a nyomozó hatóságok által kerül sor. Ezt a statisztikai adatok is megerősítették.

Az ügyészségek számára összeállított kérdőívben két kérdés irányult a kirendelés alanyára.

Az ügyek mekkora hányadában került sor a nyomozó hatóság részéről hivatalból a kirendelésre? – kérdésre az ügyészek 72 százaléka válaszolt úgy, hogy az ügyek nagyobb részében, vagy akár szinte minden ügyben a nyomozó hatóság rendeli ki a szakértőt. *Az ügyek mekkora hányadában teszi meg az ügyészség a kirendelést?* – kérdésre adott válaszok alapján az ügyészek 93 százaléka tapasztalta úgy, hogy az ügyészek az ügyek elenyésző hányadában vagy sohasem rendelnek ki szakértőt.

Az ügyek mekkora hányadában került sor a nyomozó hatóság részéről hivatalból a kirendelésre?

ÜGYÉSZEK	Válaszadók száma	Százaléka
Szinte minden ügyben	44	26,8
Az ügyek túlnyomó többségében	57	34,8
Az ügyek nagyobb részében	17	10,4
Az ügyek kb. felében	15	9,1
Az ügyek kisebbik részében	25	15,2
Az ügyek elenyésző hányadában	5	3,0
Nem válaszolt	1	0,6
Összesen	164	100,0

Az ügyek mekkora hányadában teszi meg az ügyészség a kirendelést?

ÜGYÉSZEK	Válaszadók száma	Százaléka
Az ügyek túlnyomó többségében	2	1,2
Az ügyek kb. felében	2	1,2
Az ügyek kisebbik részében	4	2,4
Az ügyek elenyésző hányadában	48	29,3
Sohasem	104	63,4
Nem válaszolt	4	2,4
Összesen	164	100,0

Az ügyészek válaszaival egybevetve a nyomozó hatóságok képviselőinek válasza: a *rendőrök* 67 százalékának véleménye szerint az ügyek nagyobb részében a nyomozó hatóság rendeli ki a szakértőt. A *pénzügyi nyomozók* által adott válaszok körében ez az arány 76 százalék volt.

Az ügyek mekkora hányadában került sor a nyomozó hatóság részéről hivatalból a kirendelésre?

	RENDŐRÖK		PÉNZÜGYI NYOMOZÓK	
	Válaszadók száma	Százaléka	Válaszadók száma	Százaléka
Szinte minden ügyben	64	26,5	15	35,7
Az ügyek túlnyomó többségében	61	25,2	13	30,9
Az ügyek nagyobb részében	37	15,3	4	9,5
Az ügyek kb. felében	36	14,9	6	14,3
Az ügyek kisebbik részében	37	15,3	2	4,8
Az ügyek elenyésző hányadában	4	1,6	2	4,8
Nem válaszolt	3	1,2	–	–
Összesen	242	100,0	242	100,0

Az ügyek mekkora hányadában teszi meg a nyomozó hatóság a kirendelést az ügyészség utasítására?

Az ügyészi utasításra történő nyomozó hatósági szakértő-kirendelés is ügy- illetve nyomozó hatóság-függő lehet: jellemző egyrészt a szinte minden ügyre kiterjedő felügyelet-utasítás, illetve más nyomozó hatóságoknál ennek az ellenkezője is.

	RENDŐRÖK		PÉNZÜGYI NYOMOZÓK	
	Válaszadók száma	Százaléka	Válaszadók száma	Százaléka
Szinte minden ügyben	57	23,6	12	28,6
Az ügyek túlnyomó többségében	2	0,8		
Az ügyek nagyobb részében	2	0,8	1	2,4
Az ügyek kb. felében	15	6,2	1	2,4
Az ügyek kisebbik részében	84	34,7	11	26,2
Az ügyek elenyésző hányadában	74	30,6	14	33,3
Sohasem	4	1,6	3	7,1
Nem válaszolt	4	1,7	–	–
Összesen	242	100,0	42	100,0

Az ügyek mekkora hányadában kerül sor a bíróság részéről hivatalból a kirendelésre?

A bírák válaszai alapján a bíróság is rendel ki szakértőt, bár a válaszadók 70 százaléka szerint ez csak az ügyek kisebb vagy elenyésző hányadában fordul elő, 11 százalékuk szerint az ügyek kb. felében, a válaszadók 13 százalékában az ügyek nagyobb részében.

BÍRÁK	Válaszadók száma	Százaléka
Szinte minden ügyben	3	1,4
Az ügyek túlnyomó többségében	15	6,8
Az ügyek nagyobb részében	10	4,5
Az ügyek kb. felében	24	10,9
Az ügyek kisebbik részében	84	38,2
Az ügyek elenyésző hányadában	72	32,7
Nem válaszolt	12	5,5
Összesen	220	100,0

3.1.2. Szakértő kirendelése indítványra

A válaszok arra utalnak, hogy az *indítványra* történő szakértő-kirendelés nem igazán jellemző a nyomozási szakban; az egyes hatóságok válaszadóinak külön-külön több mint 70 százalékának válaszai szerint ez az ügyek kisebb felében, elenyésző hányadában, vagy sohasem fordul elő. Az indítványok sorsa – hogy mennyiben ad helyt a nyomozó hatóság, illetve az ügyészség az indítványnak – a válaszok szerint többféle lehet, ezek a válaszok utalhatnak az indítványok céljának és jellegének sokféleségére. A válaszok alapján az indítványok a bírósági szakban sem igazán jellemzőek; ha mégis előterjesztenek indítványt, akkor a bírák az esetek nagyobb részében annak helyt adnak.

A szakértő kirendelésére vonatkozó indítványnak az indítványok mekkora hányadában ad helyt az ügyészség, illetve a bíróság?

	ÜGYÉSZEK		BÍRÁK	
	Válaszadók száma	Százaléka	Válaszadók száma	Százaléka
Szinte minden ügyben	3	1,8	2	,9
Az ügyek túlnyomó többségében	42	25,6	96	43,6
Az ügyek nagyobb részében	20	12,2	49	22,3
Az ügyek kb. felében	17	10,4	27	12,3
Az ügyek kisebbik részében	25	15,2	17	7,7
Az ügyek elenyésző hányadában	41	25,0	15	6,8
Sohasem	5	3,0	5	2,3
Nem válaszolt	11	6,7	9	4,1
Összesen	164	100,0	220	100,0

A szakértő kirendelésére vonatkozó indítványnak a nyomozási szakban az indítványok mekkora hányadában adnak helyt?

	RENDŐRÖK		PÉNZÜGYI NYOMOZÓK	
	Válaszadók száma	Százaléka	Válaszadók száma	Százaléka
Szinte minden ügyben	17	7,0	0	0
Az ügyek túlnyomó többségében	44	18,2	7	16,7
Az ügyek nagyobb részében	28	11,6	3	7,1
Az ügyek kb. felében	15	6,2	1	2,4
Az ügyek kisebbik részében	27	11,2	5	11,90
Az ügyek elenyésző hányadában	61	25,2	15	35,7
Sohasem	23	9,5	8	19,1
Nem válaszolt	27	11,1	3	7,1
Összesen	242	100,0	42	100,0

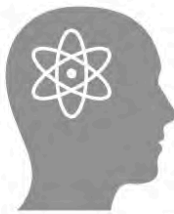
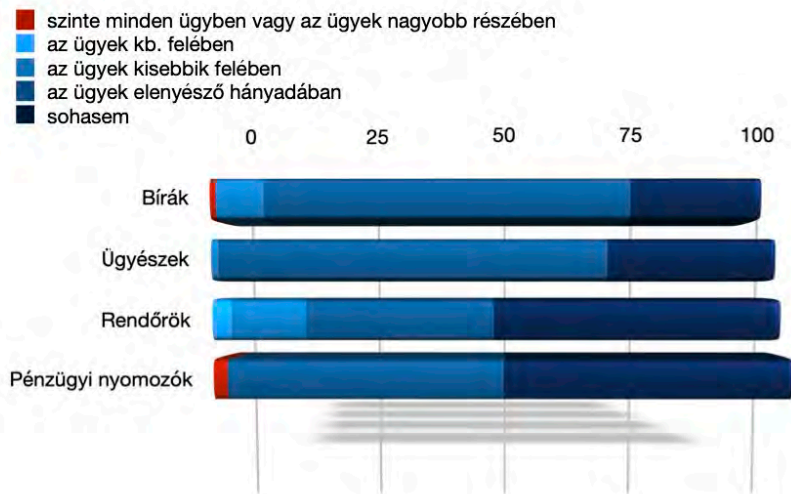
A szakértő kirendelésére irányuló indítványok sorsa a rendőröknél változó, a pénzügyi nyomozók ritkán adnak helyt ennek.

3.1.3. Magánszakértő igénybevétele

Magánszakértő igénybevétele

Magánszakértőt az ügyek mekkora hányadában vesznek igénybe?

A magánszakértők igénybevételének aránya a hatóságok tapasztalatai szerint nagyon alacsony:

a válaszadók túlnyomó többsége (a rendőrök 81%-a, a pénzügyi nyomozók 97%-a, az ügyészek 95%-a és a bírák 85%-a) azt tapasztalta, hogy az ügyek elenyésző hányadában vagy sohasem vesznek igénybe magánszakértőt az eljárásokban.

4. ábra

Magánszakértőt az ügyek mekkora hányadában vesznek igénybe a nyomozási szakban?

Ügyészi tapasztalatok szerint a magánszakértők igénybevételének aránya az eljárásokban szintén nagyon alacsony: a válaszadók 95 százaléka szerint az ügyek elenyésző hányadában (vagy sohasem) vesznek igénybe magánszakértőt a nyomozási szakban.

A bírák 85 százaléka szerint a bírósági szakban is csak az ügyek elenyésző hányadában vesznek igénybe magánszakértőt.

	ÜGYÉSZEK		BÍRÁK	
	Válaszadók száma	Százaléka	Válaszadók száma	Százaléka
Szinte minden ügyben	-	-	-	-
Az ügyek túlnyomó többségében	-	-	-	-
Az ügyek nagyobb részében	-	-	1	0,5
Az ügyek kb. felében	1	0,6	-	-
Az ügyek kisebbik részében	2	1,2	18	8,2
Az ügyek elenyésző hányadában	109	66,5	137	62,3
Sohasem	47	28,7	49	22,3
Nem válaszolt	5	3,0	15	6,8
Összesen	164	100,0	220	100,0

A rendőrök válaszadóinak 81 százaléka mondta azt, hogy csak az ügyek elenyésző hányadában vagy sohasem, 12 százaléka szerint az ügyek kisebb felében vesznek igénybe magánszakértőt a nyomozási szakban. A pénzügyi nyomozók – egy válaszadó kivételével – szintén azt tapasztalják, hogy az ügyek elenyésző hányadában vagy sohasem kerül sor magánszakértő bevonására.

	RENDŐRÖK		PÉNZÜGYI NYOMOZÓK	
	Válaszadók száma	Százaléka	Válaszadók száma	Százaléka
Szinte minden ügyben	-	-	1	2,4
Az ügyek túlnyomó többségében	-	-	-	-
Az ügyek nagyobb részében	-	-	-	-
Az ügyek kb. felében	8	3,3	-	-
Az ügyek kisebbik részében	31	12,8	-	-
Az ügyek elenyésző hányadában	78	32,2	20	47,6
Sohasem	119	49,2	21	50,0
Nem válaszolt	6	2,5	-	-
Összesen	242	100,0	42	100,0

A válaszok szerint a magánszakértő igénybevételének oka főként az, hogy az ügyészség vagy a nyomozó hatóság elutasította a védelem szakértő kirendelésére vonatkozó indítványát. A törvényben szereplő lehetséges megbízási okok mellett (az ügyészség vagy a nyomozó hatóság a szakértő-kirendelésre vonatkozó indítványukat elutasította, illetve az ügyészség vagy a nyomozó hatóság nem az indítványukban megjelölt szakértő kirendeléséről határozott) az ügyészek 17 százaléka és a bírák 10 százaléka válaszában megjelenik az az ok, miszerint a terhelt és a védő nem fogadják el a kirendelt szakértő véleményét, az új szakértővel kívánják vitatni azt és alátámasztani a saját verziójukat.

A magánszakértő igénybevételének szabályozása újítás az új büntetőeljárás törvényben; a jogalkotó arra a gyakorlatban felmerülő problémára kívánt reagálni, miszerint nem volt egyértelmű, hogy a korábbi törvény hatálya idején a terhelt és a védő indítványa ellenére az eljárásba be nem vont, valamint a bevonásra irányuló indítvány nélkül megbízott szakértők

véleménye miként kerüljön elbírálásra. A 2017. évi XC. törvény a fegyverek egyenlőségének biztosítása érdekében az új szabályozással egyértelműbb kereteket teremtett; biztosítja, hogy terhelt és a védő „egyrészt a vád által kirendelt szakértő ellenében legyen képes a saját maga által megbízott szakértőt kiállítani, másrészt akkor is legyen lehetőség szakértő megbízására, ha indítványa ellenére egyáltalán nem kerül sor szakértő kirendelésére”⁷⁹.

A törvény indokolása azt is kiemeli, hogy a magánszakértői vélemény benyújtása nem kötelező az önvádra kötelezés tilalmának tiszteletben tartása miatt, azonban „a terhelt, illetve a védő köteles nyolc napon belül tájékoztatni az ügyben eljáró bíróságot, ügyészséget, illetve nyomozó hatóságot a magánszakértői vélemény elkészítésére adott megbízásról, a megbízás megszűnéséről, a megbízott szakértő személyéről, valamint elkészítésének határidejéről” [Be. 190. § (5) bek.].

Ez utóbbi rendelkezés célja elsősorban az eljárás elhúzódásának megakadályozása. Amennyiben a védelem e szabályt megsérti, a magánszakértői vélemény szakvéleményként nem, hanem csak észrevételként vehető figyelembe.⁸⁰ A kérdőív ezen új rendelkezés gyakorlati tapasztalatait tekintve is tartalmazott kérdést:

A megbízó az ügyek mekkora hányadában értesíti a nyomozó hatóságot, az ügyészséget, illetve a bíróságot a magánszakértő megbízásáról a Be. 190. § (5) bekezdésének megfelelően?

Az ügyészek 65, bírák 62, illetve a rendőrök 65 százalékának tapasztalatai szerint a védelem az esetek elenyésző hányadában vagy sohasem tesz eleget e kötelezettségének.

3.1.4. A szakértő felmentése, kizárása

Az ügyek mekkora hányadában kerül sor a szakértő felmentésére?

A *szakértő felmentésére* az ügyészek válaszai szerint csak az ügyek elenyésző részében vagy sohasem kerül sor, a bírák és a nyomozó hatóságok tagjai által szolgáltatott adatok lényegében megegyeznek ezzel. A felmentési okok valamennyi szervezet válaszai alapján: a szakértő leterheltsége, betegsége, kompetenciahiánya, illetve az, hogy nem készítette el határidőre a szakvéleményt.

Az ügyek mekkora hányadában kerül sor a szakértő kizárására?

A válaszok alapján a *szakértők kizárására* az ügyek elenyésző hányadában kerül sor.

3.2. A szakértő kirendelésének kérdései

Jellemzően milyen körből rendelik ki a szakértőt?

(A kérdésre több válasz is adható volt.)

Mind a négy szervezet válaszadói leginkább névjegyzékbe felvett igazságügyi szakértőt, illetve szakértői intézményt rendelnek ki szakértőként.

79 Be. indokolása

80 Be. indokolása

	ÜGYÉSZEK		BÍRÁK	
	Válaszadók száma	Százaléka	Válaszadók száma	Százaléka
Névjegyzékbe felvett igazságügyi szakértő	56	34,2	185	84,1
Szakértői intézmény alkalmazásában álló természetes személy	7	4,3	50	22,7
Szakvélemény adására jogosult gazdasági társaság	4	2,4	25	11,4
Szakértői intézmény	33	20,1	165	75,0
Jogszámban feljogosított egyéb intézmény vagy szervezet	2	1,2	12	5,5
Eseti szakértő	9	5,5	47	21,4
Nem válaszolt	92	56,1	10	4,5

	RENDŐRÖK		PÉNZÜGYI NYOMOZÓK	
	Válaszadók száma	Százaléka	Válaszadók száma	Százaléka
Névjegyzékbe felvett igazságügyi szakértő	195	80,6	41	97,6
Szakértői intézmény alkalmazásában álló természetes személy	43	17,8	7	16,7
Szakvélemény adására jogosult gazdasági társaság	33	13,6	13	30,9
Szakértői intézmény	195	80,6	19	45,2
Jogszámban feljogosított egyéb intézmény vagy szervezet	22	9,1	3	7,1
Eseti szakértő	63	26,0	7	16,7
Nem válaszolt	2	0,8	1	2,4

A szakértő kirendelésével kapcsolatos részletkérdésekre az ügyészek több, mint 50 százaléka nem válaszolt, amit azzal indokoltak, hogy ők nem rendelnek ki szakértőt. Így a szakértő kirendelésének forrásával, a kompetens szakértő megtalálásával, a szakértőnek felteendő szakkérdések megfogalmazásával kapcsolatos tapasztalatok, esetleges nehézségek az ügyészek körében nem voltak vizsgálhatók.

Milyen információs forrásból történik a szakértő személyének a kiválasztása?

(A kérdésre több válasz is adható volt.)

	ÜGYÉSZEK	BÍRÁK
	Válaszadók száma	Válaszadók száma
Az interneten megtalálható igazságügyi névjegyzékből	58	175
Korábbi munkakapcsolat alapján	46	159
Kollégák ajánlása alapján	26	123
Az igazságügyi szakértői kamara által nyújtott információk alapján	10	36
Egyéb helyről	5	4
Nem válaszolt	91	9

	RENDŐRÖK	PÉNZÜGYI NYOMOZÓK
	Válaszadók száma	Válaszadók száma
Az interneten megtalálható igazságügyi névjegyzékből	161	31
Korábbi munkakapcsolat alapján	181	40
Kollégák ajánlása alapján	144	29
Az igazságügyi szakértői kamara által nyújtott információk alapján	66	5
Egyéb helyről	19	–
Nem válaszolt	1	1

A válaszok alapján megállapítható, hogy mind az ügyészek, mind a bírák leginkább az interneten megtalálható igazságügyi szakértői névjegyzékből választják ki a szakértőt. Emellett a szakértőkkel való korábbi munkakapcsolat, valamint a kollégák tapasztalatai is meghatározó forrásként szolgálnak.

A *nyomozó hatóságok tagjai* szintén az igazságügyi szakértői névjegyzéket és a korábbi munkakapcsolatokat, valamint a kollégáik ajánlásait jelölték meg forrásként, közel azonos arányban.

3.2.1. A megfelelő kompetenciával rendelkező szakértő megtalálása

Milyen gyakran okoz gondot a megfelelő kompetenciával rendelkező igazságügyi szakértő megtalálása?

Az ügyészi, a bírói szervezet, valamint a nyomozó hatóság válaszadóinak véleménye is arra utal, hogy csak az esetek elenyésző hányadában, vagy egyáltalán nem jelent problémát a megfelelő kompetenciával rendelkező szakértő megtalálása.

A válaszadó ügyészeknek csak 43 százaléka vizsgálja ezt, főként az igazságügyi szakértői névjegyzékben megtalálható adatok ellenőrzésével. Tapasztalatuk szerint csak a kirendelések elenyésző hányadában fordul elő, hogy a szakértő nem tesz eleget azon kötelezettségének, hogy a Szaktv.-ben meghatározott határidőn belül jelezze kompetenciájának hiányát. [Szaktv. 45. § (4) bek.]

A bírák hasonlóan látják ezt a kérdéskört, az igazságügyi névjegyzék adatainak ellenőrzése mellett aggály esetén előzetesen konzultálnak a szakértővel. Tapasztalatuk szerint alig, de leginkább sohasem fordul elő, hogy a szakértő nem tesz eleget azon kötelezettségének, hogy kompetenciájának hiányát előre bejelentsen.

Az egyes szakterületeken belül speciális kompetenciával rendelkező szakértő kirendelése a választ adó ügyészek szerint csak az ügyek kisebb, elenyésző hányadában van szükség, a bírák szerint, valamint a nyomozó hatóságok képviselői szerint is ez csak az esetek elenyésző hányadában fordul elő.

3.2.2. Szakkérdések megfogalmazása

A szakértő kiválasztása után a következő feladat a felteendő kérdések összeállítása. A szakértő kirendelése kapcsán ennek meghatározó jelentősége van, hiszen a szakértő azokra a kérdésekre válaszol, amelyeket a kirendelő feltett neki. A rutinosabb szakértők nem mindig tartják magukat ehhez, és a véleményükben olyan információk is szerepelnek, amelyekre esetleg kifejezetten nem irányult kérdés, de relevánsak, és amelyekre gyakran rá is kérdeznek a hatóságok. Fő szabály szerint azonban a kirendelésben szereplő kérdésekre kell válaszolni, ezért azoknak szakszerűnek, pontosnak és teljesnek kell lenniük.

Előfordul-e, hogy nehézséget jelent a szakértőnek felteendő szakkérdések meghatározása?

Az ügyészek nagyobb része nem rendel ki szakértőt, a kérdést megválaszolók nagyobb részének pedig az esetek elenyésző hányadában vagy sosem jelent nehézséget a szakkérdések meghatározása. A kérdőívet kitöltő bírák 55 százalékának az esetek kisebb (elenyésző) hányadában jelent nehézséget a szakkérdések meghatározása, 35 százalékuknak sosem.

	ÜGYÉSZEK		BÍRÁK	
	Válaszadók száma	Százaléka	Válaszadók száma	Százaléka
Az ügyek nagyobb részében	1	0,6	1	0,5
Az ügyek kb. felében	1	0,6	6	2,7
Az ügyek kisebbik részében	6	3,7	34	15,5
Az ügyek elenyésző hányadában	34	20,7	85	38,6
Sohasem	30	18,3	78	35,5
Nem válaszolt	92	56,1	16	7,3
Összesen	164	100,0	220	100,0

A nyomozó hatóságok képviselői (a rendőrök és a pénzügyi nyomozók) ebben még megbízhatóbbak: a rendőrök 84 százaléká és a pénzügyi nyomozók 78 százaléká szerint nem igazán jelent nehézséget a kérdések meghatározása.

	RENDŐRÖK		PÉNZÜGYI NYOMOZÓK	
	Válaszadók száma	Százaléka	Válaszadók száma	Százaléka
Az ügyek kb. felében	3	1,24	2	4,76
Az ügyek kisebbik részében	32	13,22	6	14,29
Az ügyek elenyésző hányadában	102	42,15	15	35,71
Sohasem	101	41,74	18	42,86
Nem válaszolt	4	1,65	1	2,38
Összesen	242	100,0	42	100,0

Ilyen problémát néhány kérdés esetén jelöltek meg a hatóságok: például speciális orvosi kérdések, műszaki, illetve informatikai kérdések, foglalkozás körében elkövetett veszélyeztetés esetén bizonyos foglalkozási szabályok tartalma, pszichológiai és pszichiátriai kérdések, természetvédelmi kérdések esetén.

Nehézségek felmerülésekor elsősorban magukhoz a szakértőkhöz fordulnak a hatóságok, emellett a kollégák tapasztalata nyújthat segítséget. Mindemellett – főként a bírák esetében – a szakirodalom, az internetes anyagok, valamint a korábbi jogerős ítéletek, a döntvények is hozzájárulnak ahhoz, hogy valóban megfelelő, kompetens kérdéseket tegyenek fel.

3.2.3. Eseti szakértő kirendelése

Jellemzően milyen okból kerül sor eseti szakértő kirendelésére?

Milyen szakkérdések kapcsán került sor eseti szakértő kirendelésére?

Eseti szakértő kirendelésére a szakértőt nagyobb arányban kirendelő hatóságok – a nyomozó hatóságok és a bíróság – válasza szerint jellemzően abból az okból kerül sor, hogy az adott területen nincs bejegyzett igazságügyi szakértő. Emellett jellemzően felmerül az eseti szakértő kirendelése a következő esetekben: „Adott szakterületen dolgozó szakértő nincs elérhető távolságban, elektronikus úton a véleményalkotás (pl. tárgy megtekintése) nem lehetséges/nehézséget okoz, és nem lehet az elvárt időszerűséget tartani.” Például állatgyógyászati, speciális műszaki kérdések, különleges tárgytipusok értékének meghatározása,

szakmai szabályok tartalmának meghatározása miatt, egyes orvostudományi kérdésekben, illetve természetvédelmi és botanikai kérdésekben.

A rendőrség többször említi indokként a gyorsasági szempontokat, illetve a soronkívüliséget. Ezekben az esetekben helyes az a gyakorlat, amely szerint eseti szaktanácsadó felkérésére kerül sor, főként a szakértő kompetenciájába nem tartozó, de szaktudást igénylő, egyszerű megítélésű kérdésekben.

3.2.4. Iratok, adatok, tényállás rendelkezésre bocsátása

A kirendelési határozat megküldésével általában milyen körben küldenek meg iratokat, adatokat a szakértőnek?

Az ügyészek, a bírák és a nyomozó hatóságok tagjai is többnyire az iratok azon tágabb körét bocsátják a szakértő rendelkezésére, amely a szakértői bizonyítás tárgyát képező kérdéssel kapcsolatos. Az adatok, iratok, információk rendelkezésre bocsátása megfelelően történik, erre utal, hogy a szakértők mindkét szervnél csak az esetek elenyésző hányadában jelezték valamely iratnak vagy adatnak a hiányát.

A kirendelési határozatban Ön szükségesnek tartja-e a tényállás megadását, amennyiben igen, azt milyen szempontok alapján, milyen részletességgel állítja össze?

A tényállás részletezése mértékének szükségességéről a kirendelési határozatban különféleképpen vélekednek az egyes hatóságok képviselői: a nyomozó hatóságok inkább csak a szükséges terjedelemben írják le a tényállást, a bírák pedig nagyobb arányban teljes részletességgel.

	Rendőrség		NAV		Ügyészség		Bíróság	
	Gyakoriság	%	Gyakoriság	%	Gyakoriság	%	Gyakoriság	%
A szakkérdéshez elengedhetetlen terjedelemben	60	24,8	23	53,5	25	15,3	19	8,6
Igen, teljes részletességgel	17	7,0	1	2,3	7	4,3	95	43,2
Ami a szakkérdéssel kapcsolatban jelentőséggel bírhat	42	17,4	1	2,3	11	6,7	25	11,4
Igen, röviden, tömören	35	14,5	7	16,3	13	8,0	14	6,4
A gyanúsítottal közölt részletességgel	56	23,1	0	0,0	8	4,9	0	0,0
Nem szükséges minden esetben	10	4,1	8	18,6	3	1,8	25	11,4
Szakterületől, szakkérdéstől függően	13	5,4	1	2,3	1	0,6	7	3,2
Nem válaszolt	9	3,7	2	4,7	95	58,3	35	15,9
<i>Összesen</i>	<i>242</i>	<i>100,0</i>	<i>43</i>	<i>100,0</i>	<i>163</i>	<i>100,0</i>	<i>220</i>	<i>100,0</i>

3.2.5. Határidő-kérdések

Milyen határidőt határoz meg Ön általában a szakvélemény előterjesztésére?

Az ügyészeknek csak kevesebb, mint 50 százaléka válaszolt ezekre a kérdésekre is, azzal az indokkal, hogy ők szakértőt nem rendelnek ki.

A választ adó bírák 60 százaléka inkább hosszabb, 31–60 napos határidőt határoz meg a szakvélemény előterjesztésére, a nyomozó hatóságoknál is a hosszabb határidők a jellemzők: több mint 90 százalékuk 30–60 napos határidőt szab meg.

Jellemzően mennyire tartják a határidőt a szakértők? A szakvéleményt az engedélyezett vagy módosított határidőhöz képest mikor terjesztik elő általában?

Az a kérdés, hogy mennyire tartják a szakértők a határidőt, szintén elsősorban a bírák és a nyomozó hatóságok válaszára szerint értékelhető. A válaszadó bírák 67 százaléka szerint, illetve a rendőrök 71 százaléka szerint a szakértők a véleményüket határidőben terjesztik elő, azonban a határidő-hosszabbítási kérelmek gyakoriak.

Késedelmes előterjesztés esetén Ön milyen intézkedést alkalmaz?

Késedelmes előterjesztés esetén a bírák az esetek több mint 90 százalékában telefonon egyeztetnek a szakértővel, a rendőrök írásban vagy telefonon hívják fel a szakértőt a teljesítésre. Rendbíróság kiszabására a bíróság által az esetek 20 százalékában, a rendőrség által csak néhány esetben kerül sor. A névjegyzéket vezető hatóságot csupán öt bíró, illetve egy rendőr értesítette a késedelembe esésről.

3.3. A szakvélemény

A szakvéleménnyel mint a bizonyítás eszközével szemben a büntetőeljárás törvény nem tartalmaz tartalmi és formai követelményeket; a 2017. XC. törvény koncepciója az volt, hogy a korábbi büntetőeljárás törvénnyel ellentétben már ne tartalmazzon ún. „eljárás-semleges” rendelkezéseket, csak a „büntetőeljárás-specifikus” kérdéseket rendezze.

Az igazságügyi szakértővel, a szakértő tevékenységével és a szakvéleménnyel kapcsolatos követelményeket az igazságügyi szakértőkről szóló 2016. évi XXIX. törvény tartalmazza. A 47. § (4) bekezdése szerint

„a szakvéleménynek tartalmaznia kell

- a) a leletet,*
- b) a vizsgálat módszerének rövid ismertetését,*
- c) a szakmai ténymegállapításokat,*
- d) a szakértő véleményét,*
- e) ha az ügyben korábban vizsgálat lefolytatására került sor és a kirendelés erre kiterjed, a korábbi vizsgálatra vonatkozó adatok és megállapítások értékelését,*
- f) a módszertani levélre történő utalást, illetve a módszertani levélben foglaltaktól történő eltérés esetén ennek indokait és*
- g) az arra való utalást, hogy az igazságügyi szakértő mely szakterületen jogosult szakvéleményt adni illetve, hogy az igazságügyi szakértő vagy más személy eseti szakértőként járt el.”*

Emellett a szakvéleményben fel kell tüntetni a szakkonzultáns és szakértőjelölt közreműködésének tényét és lényegét.

A szakvélemény megítéléséhez szükséges tartalmi és formai elemeket az alábbiakban összegeztük.

5.1. ábra

3.3.1. A szakvélemény tartalmi elemei

Tartalmazzák-e a szakvélemények a Szaktv. szerint meghatározott előírt tartalmi elemeket (lelet, módszer, ténymegállapítás, vélemény)?

A megkérdezett ügyészek 85 százalékának válasza szerint a szakvélemények túlnyomó többségükben tartalmazzák a Szaktv. által előírt tartalmi elemeket: a lelet pontos megjelölését, a módszert és a vizsgálat leírását, a ténymegállapítást és a kifejezett véleményt. A bírák válaszaiknak 90 százaléka és a rendőrök válaszaiknak több mint 90 százaléka is ezt támasztja alá. A speciális ügykörben eljáró pénzügyi nyomozóknak a 90 százaléka szintén ezt tapasztalta.

Az egyes tartalmi elemek részletes meglétét illetően is kedvezőek a tapasztalatok.

A kérdőívben kiemelten kezeltük a szakvélemény azon részeit, amelyeknek szerepe van vagy szerepe kell hogy legyen a szakvélemény értékelésében; így a szakértő által folytatott vizsgálatot, az alkalmazott módszert, a szakértői következtetést, az illusztrációt, a módszertani levélre, valamint a szakértői kompetenciára utalást.

A szakvélemény tartalmi elemei

A megkérdezett ügyészek 85%-ának válasza szerint a szakvélemények túlnyomó többségükben tartalmazzák a Szaktv. által előírt tartalmi elemeket: a lelet pontos megjelölését, a módszert és a vizsgálat leírását, a ténymegállapítást és a kifejezett véleményt. A bírák válaszaiban 90 %-a és a rendőrök válaszaiban több, mint 90 %-a is ezt támasztja alá.

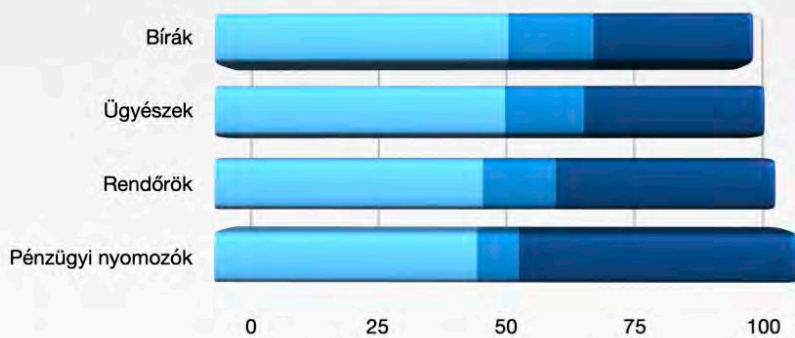

3

A szakvélemények mekkora hányada tartalmaz arra való utalást, hogy a szakértő mely szakterületen jogosult szakvéleményt adni? (százalék)

A szóródó válaszok aránya a következő tendenciákat mutatja:

- minden szakvélemény, vagy a szakvélemények nagyobb része tartalmazza
- a szakvélemények kb. fele vagy kisebbik fele tartalmazza
- a szakvélemények elenyésző hányada vagy egy szakvélemény sem tartalmazza

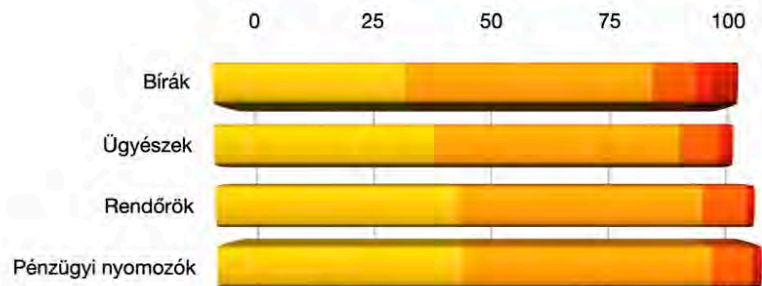
A válaszok alapján változó a hatóságok tagjainak tapasztalata azzal kapcsolatban, hogy szerepel-e a szakvéleményben a szakértő kompetenciájának kifejezett leírása. Ez különböző lehet az egyes szakterületeken dolgozó szakértők között is.

5.2. ábra

4

A szakvélemények mekkora hányada tartalmazza a vizsgálat részletes leírását? (százalék)

- minden szakvélemény tartalmazza
- az ügyek nagyobb részében tartalmazzák
- az ügyek kisebbik felében tartalmazzák
- az ügyek túlnyomó többségében tartalmazzák
- az ügyek kb. felében tartalmazzák
- az ügyek elenyésző hányadában tartalmazzák

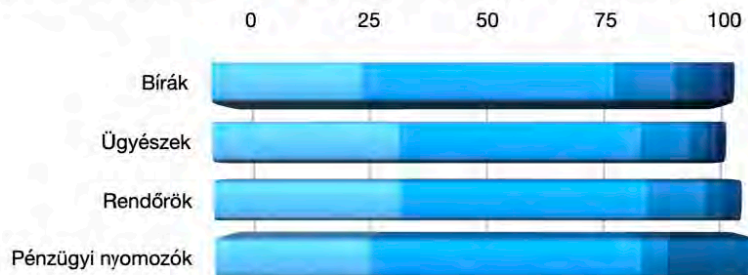

Valamennyi hatóság választ adó tagjainak meghatározó többsége (80-90%-a) szerint a szakvélemények mindig vagy túlnyomó többségben tartalmazzák a vizsgálat részletes leírását.

5.a

A szakvélemények mekkora hányada tartalmazza a vizsgálat módszerének részletes leírását? (százalék)

- minden szakvélemény tartalmazza
- az ügyek nagyobb részében tartalmazzák
- az ügyek kisebbik felében tartalmazzák
- az ügyek túlnyomó többségében tartalmazzák
- az ügyek kb. felében tartalmazzák
- az ügyek elenyésző hányadában tartalmazzák

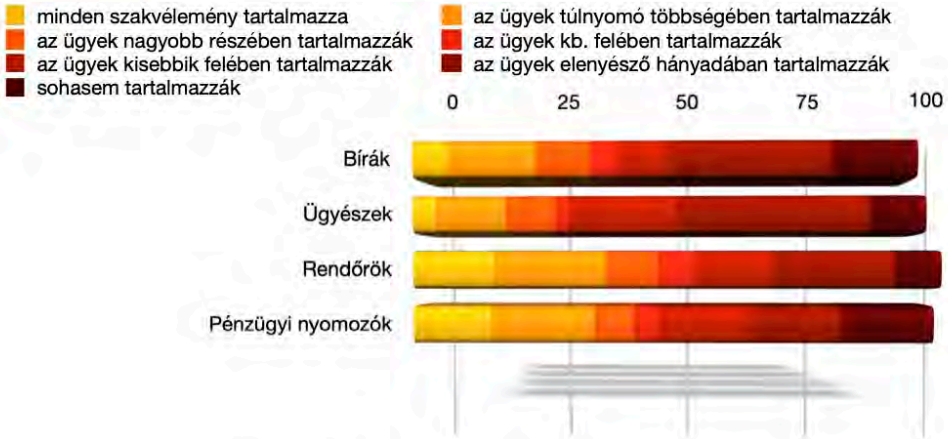

Valamennyi szervezet válaszadóinak a véleménye az, hogy a szakvélemények túlnyomó többségükben tartalmazzák a vizsgálat módszerének részletes leírását.

5.3. ábra

5.b

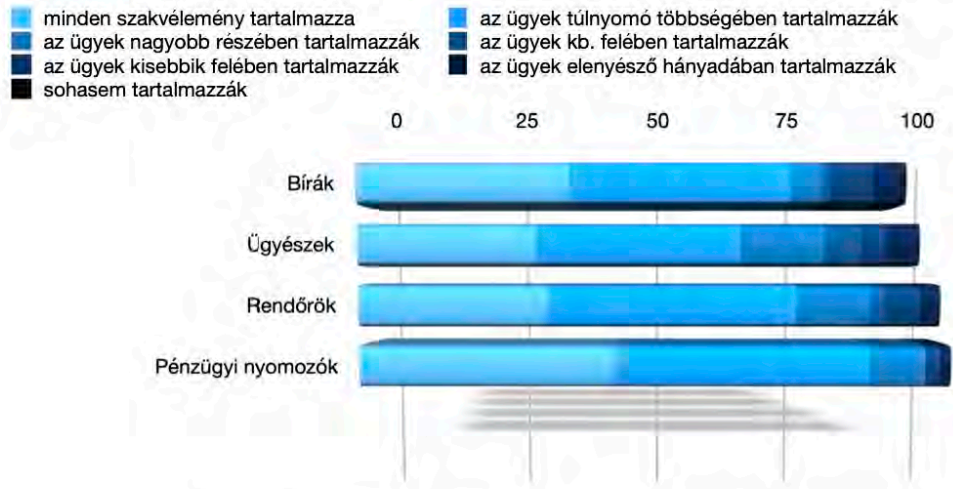
A szakvélemények mekkora hányada tartalmazza a vizsgálati eljárást, illetve módszer érvényességének, illetve megbízhatóságának a leírását vagy tudományos elfogadottságának egyéb tanúsítását?

Az ezzel kapcsolatos válaszok arra utalnak, hogy nagyon változó, hogy tartalmazza-e ezt a szakvélemény.

7

A szakvélemények mekkora hányada tartalmazza a szakértői vizsgálatok eredményének részletes értékelését, a szakértői következtetés menetét? (százalék)

A válaszok szerint a szakvélemények túlnyomó többségében megtalálható a véleményhez vezető következtetés menete.

5.4. ábra

3.3.2. A szakértő kompetenciájára utaló adatok a szakvéleményben

A szakvélemények mekkora hányada tartalmaz arra való utalást, hogy a szakértő mely szakterületen jogosult szakvéleményt adni?

A szóródó válaszok aránya a következő tendenciákat mutatja (százalékos arány):

	BÍRÁK	ÜGYÉSZEK	RENDŐRÖK	PÉNZÜGYI NYOMOZÓK
Minden szakvélemény vagy a szakvélemények nagyobb része tartalmazza	50,6	50,0	46,2	45,2
A szakvélemények kb. fele vagy kisebbik része tartalmazza	14,6	13,6	12,5	28,6
A szakvélemények elenyésző hányada vagy egyik sem tartalmazza	27,4	30,9	37,6	47,6

A válaszok arra utalnak, hogy nagyon különböző a hatóságok tagjainak tapasztalata azzal kapcsolatban, hogy szerepel-e a szakvéleményben a szakértő kompetenciájának kifejezett leírása. Ez különböző lehet az egyes szakterületeken dolgozó szakértők között is.

3.3.3. A vizsgálat részletes leírása

A szakvélemények mekkora hányada tartalmazza a vizsgálat részletes leírását?

	ÜGYÉSZEK		BÍRÁK	
	Válaszadók száma	Százaléka	Válaszadók száma	Százaléka
Minden szakvélemény tartalmazza	65	39,6	76	34,5
Az ügyek túlnyomó többségében tartalmazzák	73	44,5	98	44,5
Az ügyek nagyobb részében tartalmazzák	11	6,7	17	7,7
Az ügyek kb. felében tartalmazzák	2	1,2	7	3,2
Az ügyek kisebbik részében tartalmazzák	3	1,8	8	3,6
Az ügyek elenyésző hányadában tartalmazzák	–	–	2	0,9
Nem válaszolt	10	6,1	12	5,5
Összesen	164	100,0	220	100,0

A kérdéscsoportra nagyobb arányban választ adó bírák közel 80 százaléka szerint a szakvélemények mindig vagy túlnyomó többségükben tartalmazzák a vizsgálat részletes leírását.

Az ügyészek válaszadása arányaiban nagyon hasonló tapasztalatokat mutat.

	RENDŐRÖK		PÉNZÜGYI NYOMOZÓK	
	Válaszadók száma	Százaléka	Válaszadók száma	Százaléka
Minden szakvélemény tartalmazza	107	44,2	19	45,2
Az ügyek túlnyomó többségében tartalmazzák	107	44,2	19	45,2
Az ügyek nagyobb részében tartalmazzák	19	7,9	3	7,2
Az ügyek kb. felében tartalmazzák	1	0,4	–	–
Az ügyek kisebbik részében tartalmazzák	3	1,2	1	2,4
Az ügyek elenyésző hányadában tartalmazzák	–	–	–	–
Nem válaszolt	5	2,1	–	–
Összesen	242	100,0	42	100,0

A nyomozó hatóságok képviselői válaszainak 90 százaléka tükrözi azt, hogy a szakvélemények mindig vagy szinte mindig tartalmazzák a vizsgálat leírását.

Azokban az esetekben, amelyekben a szakvélemény nem tartalmazza a vizsgálat leírását, az Ön számára a szakvélemény mekkora hányadában ismert a vizsgálat?

Arra a kérdésre, hogy a válaszadók számára a szakvélemények mekkora hányadában ismert a vizsgálat, ha a szakvélemény nem tartalmazza a vizsgálat leírását, jobban szóródnak a válaszok:

	ÜGYÉSZEK		BÍRÁK	
	Válaszadók száma	Százaléka	Válaszadók száma	Százaléka
Minden esetben	14	8,5	26	11,8
Az esetek túlnyomó többségében	42	25,6	46	20,9
Az esetek nagyobb részében	14	8,5	30	13,6
Az esetek kb. felében	5	3,0	6	2,7
Az esetek kisebbik részében	10	6,1	10	4,5
Az esetek elenyésző hányadában	11	6,7	15	6,8
Sohasem	9	5,5	10	4,5
Nem válaszolt	59	36,0	77	35,0
<i>Összesen</i>	<i>164</i>	<i>100,0</i>	<i>220</i>	<i>100,0</i>

A nyomozó hatóságok tagjai a következőképpen válaszoltak erre a kérdésre:

	RENDŐRÖK		PÉNZÜGYI NYOMOZÓK	
	Válaszadók száma	Százaléka	Válaszadók száma	Százaléka
Minden esetben	30	12,4	10	23,8
Az esetek túlnyomó többségében	64	26,5	12	28,6
Az esetek nagyobb részében	28	11,5	3	7,1
Az esetek kb. felében	12	5,0	1	2,4
Az esetek kisebbik részében	17	7,0	–	–
Az esetek elenyésző hányadában	12	5,0	5	11,9
Sohasem	13	5,4	3	7,1
Nem válaszolt	66	27,2	8	19,1
<i>Összesen</i>	<i>242</i>	<i>100,0</i>	<i>42</i>	<i>100,0</i>

3.3.4. A vizsgálat módszerének részletes leírása

A szakvélemények mekkora hányada tartalmazza a vizsgálat módszerének részletes leírását?

	ÜGYÉSZEK		BÍRÁK	
	Válaszadók száma	Százaléka	Válaszadók száma	Százaléka
Minden szakvélemény tartalmazza	56	34,1	60	27,3
Az ügyek túlnyomó többségében tartalmazzák	72	43,9	101	45,9
Az ügyek nagyobb részében tartalmazzák	15	9,1	24	10,9
Az ügyek kb. felében tartalmazzák	5	3,0	8	3,6
Az ügyek kisebbik részében tartalmazzák	3	1,8	11	5,0
Az ügyek elenyésző hányadában tartalmazzák	3	1,8	5	2,3
Nem válaszolt	10	6,1	11	5,0
<i>Összesen</i>	<i>164</i>	<i>100,0</i>	<i>220</i>	<i>100,0</i>

Mindkét szervezet válaszadóinak a véleménye az, hogy a szakvélemények túlnyomó többségükben tartalmazzák a vizsgálat módszerének részletes leírását.

	RENDŐRÖK		PÉNZÜGYI NYOMOZÓK	
	Válaszadók száma	Százaléka	Válaszadók száma	Százaléka
Minden szakvélemény tartalmazza	83	34,3	12	28,6
Az ügyek túlnyomó többségében tartalmazzák	109	45,1	21	50,0
Az ügyek nagyobb részében tartalmazzák	26	10,7	2	4,8
Az ügyek kb. felében tartalmazzák	8	3,3	7	16,6
Az ügyek kisebbik részében tartalmazzák	7	2,9	–	–
Az ügyek elenyésző hányadában tartalmazzák	1	0,4	–	–
Nem válaszolt	8	3,3	–	–
<i>Összesen</i>	<i>242</i>	<i>100,0</i>	<i>42</i>	<i>100,0</i>

A nyomozó hatóságok képviselőinek a tapasztalata is az, hogy a szakvélemény többnyire tartalmazza a szakértő által alkalmazott módszer leírását.

Azokban az esetekben, amikor vélemény nem tartalmazza a módszer részletes leírását (ami a válaszok szerint elég kevés esetben fordul elő), elég változó, hogy a jogalkalmazó ismeri-e a módszert.

Azokban az esetekben, amelyekben a szakvélemény nem tartalmazza a módszer részletes leírását, a szakvélemények mekkora hányadában ismert Ön számára a módszer?

	ÜGYÉSZEK		BÍRÁK	
	Válaszadók száma	Százaléka	Válaszadók száma	Százaléka
Minden esetben	8	4,9	27	12,3
Az esetek túlnyomó többségében	43	26,2	50	22,7
Az esetek nagyobb részében	21	12,8	24	10,9
Az esetek kb. felében	4	2,4	7	3,2
Az esetek kisebbik részében	8	4,9	20	9,1
Az esetek elenyésző hányadában	15	9,1	16	7,3
Sohasem	8	4,9	9	4,1
Nem válaszolt	57	34,8	67	30,5
<i>Összesen</i>	<i>164</i>	<i>100,0</i>	<i>220</i>	<i>100,0</i>

	RENDŐRÖK		PÉNZÜGYI NYOMOZÓK	
	Válaszadók száma	Százaléka	Válaszadók száma	Százaléka
Minden esetben	35	14,5	9	21,4
Az esetek túlnyomó többségében	56	23,1	13	30,9
Az esetek nagyobb részében	29	12,0	12	28,6
Az esetek kb. felében	11	4,5	–	–
Az esetek kisebbik részében	23	9,5	–	–
Az esetek elenyésző hányadában	18	7,4	2	4,8
Sohasem	11	4,5	2	4,8
Nem válaszolt	59	24,4	4	9,5
<i>Összesen</i>	<i>242</i>	<i>100,0</i>	<i>42</i>	<i>100,0</i>

3.3.5. A vizsgálat módszerének indokolása

A vizsgálat módszerének részletes leírása mellett a szakvélemény értékelését nagymértékben segíti az alkalmazott módszer indokolása is. Ez azonban a válaszok szerint változó gyakorisággal szerepel a szakvéleményekben.

A szakvélemények mekkora hányada tartalmazza a vizsgálat módszerének indokolását?

	ÜGYÉSZEK		BÍRÁK	
	Válaszadók száma	Százaléka	Válaszadók száma	Százaléka
Minden szakvélemény tartalmazza	14	8,5	26	11,8
Az ügyek túlnyomó többségében tartalmazzák	39	23,8	50	22,7
Az ügyek nagyobb részében tartalmazzák	15	9,1	18	8,2
Az ügyek kb. felében tartalmazzák	11	6,7	8	3,6
Az ügyek kisebbik részében tartalmazzák	17	10,4	29	13,2
Az ügyek elenyésző hányadában tartalmazzák	37	22,6	52	23,6
Sohasem tartalmazzák	20	12,2	15	6,8
Nem válaszolt	11	6,7	22	10,0
<i>Összesen</i>	<i>164</i>	<i>100,0</i>	<i>220</i>	<i>100,0</i>

A nyomozó hatóságok válaszai alapján gyakrabban található meg az alkalmazott módszer indokolása a szakvéleményben.

	RENDŐRÖK		PÉNZÜGYI NYOMOZÓK	
	Válaszadók száma	Százaléka	Válaszadók száma	Százaléka
Minden szakvélemény tartalmazza	56	23,1	11	26,2
Az ügyek túlnyomó többségében tartalmazzák	72	29,7	8	19,1
Az ügyek nagyobb részében tartalmazzák	35	14,5	5	11,9
Az ügyek kb. felében tartalmazzák	8	3,3	6	14,3
Az ügyek kisebbik részében tartalmazzák	29	12,0	5	11,9
Az ügyek elenyésző hányadában tartalmazzák	29	12,0	3	7,1
Sohasem tartalmazzák	5	2,1	3	7,1
Nem válaszolt	8	3,3	1	2,4
<i>Összesen</i>	<i>242</i>	<i>100,0</i>	<i>42</i>	<i>100,0</i>

3.3.6. A vizsgálati eljárás és a módszer tudományos elfogadottságának tanúsítása

A szakvélemények értékelésének kiemelt jelentőségű tényezője az alkalmazott eljárások, módszerek tudományos megalapozottsága, illetve azok fokának az ismerete.

A szakvélemények mekkora hányada tartalmazza a vizsgálati eljárás, illetve módszer érvényességének, illetve megbízhatóságának a leírását vagy tudományos elfogadottságának egyéb tanúsítását?

	ÜGYÉSZEK		BÍRÁK	
	Válaszadók száma	Százaléka	Válaszadók száma	Százaléka
Minden szakvélemény tartalmazza	7	4,3	14	6,4
Az ügyek túlnyomó többségében tartalmazzák	21	12,8	36	16,4
Az ügyek nagyobb részében tartalmazzák	15	9,1	22	10,0
Az ügyek kb. felében tartalmazzák	4	2,4	11	5,0
Az ügyek kisebbik részében tartalmazzák	32	19,5	21	9,5
Az ügyek elenyésző hányadában tartalmazzák	58	35,4	64	29,1
Sohasem tartalmazzák	17	10,4	35	15,9
Nem válaszolt	10	6,1	17	7,7
<i>Összesen</i>	<i>164</i>	<i>100,0</i>	<i>220</i>	<i>100,0</i>

	RENDŐRÖK		PÉNZÜGYI NYOMOZÓK	
	Válaszadók száma	Százaléka	Válaszadók száma	Százaléka
Minden szakvélemény tartalmazza	36	14,9	6	14,2
Az ügyek túlnyomó többségében tartalmazzák	50	20,6	8	19,0
Az ügyek nagyobb részében tartalmazzák	23	9,5	3	7,1
Az ügyek kb. felében tartalmazzák	16	6,6	2	4,8
Az ügyek kisebbik részében tartalmazzák	34	14,1	7	16,7
Az ügyek elenyésző hányadában tartalmazzák	54	22,3	7	16,7
Sohasem tartalmazzák	21	8,7	7	16,767
Nem válaszolt	8	3,3	2	4,8
<i>Összesen</i>	<i>242</i>	<i>100,0</i>	<i>42</i>	<i>100,0</i>

Az ezzel kapcsolatos válaszok arra utalnak, hogy nagyon változó, hogy tartalmazza-e ezt a szakvélemény.

3.3.7. A szakértői következtetések menete

A szakvélemények megítéléséhez, értékeléséhez szükséges az is, hogy a jogalkalmazó követni, közvetve ellenőrizni tudja a szakértő véleményalkotási folyamatát. A kérdőívben szereplő kérdés annak megvizsgálását célozta, hogy tartalmazzák-e a szakvélemények az ezeket lehetővé tevő levezetéseket.

A szakvélemények mekkora hányada tartalmazza a szakértői vizsgálatok eredményének részletes értékelését, a szakértői következtetés menetét?

	ÜGYÉSZEK		BÍRÁK	
	Válaszadók száma	Százaléka	Válaszadók száma	Százaléka
Minden szakvélemény tartalmazza	49	29,9	78	35,5
Az ügyek túlnyomó többségében tartalmazzák	56	34,1	81	36,8
Az ügyek nagyobb részében tartalmazzák	23	14,0	11	5,0
Az ügyek kb. felében tartalmazzák	10	6,1	3	1,4
Az ügyek kisebbik részében tartalmazzák	7	4,3	16	7,3
Az ügyek elenyésző hányadában tartalmazzák	8	4,9	11	5,0
Sohasem tartalmazzák	1	0,6	1	0,5
Nem válaszolt	10	6,1	19	8,6
<i>Összesen</i>	<i>164</i>	<i>100,0</i>	<i>220</i>	<i>100,0</i>

A válaszok szerint a szakvélemények túlnyomó többségében megtalálható a véleményhez vezető következtetés menete.

A nyomozó hatóságok tagjai ezt hasonlóan tapasztalják:

	RENDŐRÖK		PÉNZÜGYI NYOMOZÓK	
	Válaszadók száma	Százaléka	Válaszadók száma	Százaléka
Minden szakvélemény tartalmazza	77	31,8	18	42,9
Az ügyek túlnyomó többségében tartalmazzák	101	41,7	18	42,9
Az ügyek nagyobb részében tartalmazzák	30	12,4	4	9,4
Az ügyek kb. felében tartalmazzák	6	2,5	–	–
Az ügyek kisebbik részében tartalmazzák	14	5,8	1	2,4
Az ügyek elenyésző hányadában tartalmazzák	7	2,9	1	2,4
Sohasem tartalmazzák	1	0,4	–	–
Nem válaszolt	6	2,5	–	–
<i>Összesen</i>	<i>242</i>	<i>100,0</i>	<i>42</i>	<i>100,0</i>

3.3.8. Illusztráció

A szakvélemények mekkora hányada tartalmaz a vélemény szemléltetésére illusztrációt?

A szakvélemények része optimális esetben a megértést segítő dokumentáció, a mellékletek és az illusztráció. A választ adó ügyészek 60 százalékának tapasztalatai szerint a szakértői vélemények kisebbik fele vagy elenyésző hányada tartalmaz illusztrációt. A bírák válasza szintén ebbe az irányba mutatnak. A nyomozó hatóságok tapasztalata hasonló.

	ÜGYÉSZEK		BÍRÁK	
	Válaszadók száma	Százaléka	Válaszadók száma	Százaléka
Minden szakvélemény tartalmazza	4	2,4	6	2,7
Az ügyek túlnyomó többségében tartalmazzák	10	6,1	30	13,6
Az ügyek nagyobb részében tartalmazzák	11	6,7	15	6,8
Az ügyek kb. felében tartalmazzák	17	10,4	28	12,7
Az ügyek kisebbik részében tartalmazzák	48	29,3	52	23,6
Az ügyek elenyésző hányadában tartalmazzák	51	31,1	53	24,1
Sohasem tartalmazzák	13	7,9	9	4,1
Nem válaszolt	10	6,1	27	12,3
Összesen	164	100,0	220	100,0

	RENDŐRÖK		PÉNZÜGYI NYOMOZÓK	
	Válaszadók száma	Százaléka	Válaszadók száma	Százaléka
Minden szakvélemény tartalmazza	12	4,9	4	9,5
Az ügyek túlnyomó többségében tartalmazzák	18	7,4	8	19,0
Az ügyek nagyobb részében tartalmazzák	23	9,5	5	11,9
Az ügyek kb. felében tartalmazzák	34	14,1	–	–
Az ügyek kisebbik részében tartalmazzák	73	30,2	11	26,2
Az ügyek elenyésző hányadában tartalmazzák	60	24,8	7	16,7
Sohasem tartalmazzák	14	5,8	6	14,3
Nem válaszolt	8	3,3	1	2,4
Összesen	242	100,0	42	100,0

Azokban az esetekben, amelyekben a szakvélemény nem tartalmazott illusztrációt, az ügyészek 47 százaléka az esetek elenyésző hányadában, 42 százaléka pedig sohasem hiányolja azt. A bírák hasonlóan vélekednek: 37 százalékuik kevéssé, 44 százalékuik pedig nem hiányolja az illusztrációkat. A nyomozó hatóságok tagjainak válaszai is arra utalnak, hogy az illusztrációk nem mindig elengedhetetlen részei a szakvéleményeknek.

3.3.9. Módszertani levélre utalás

Az igazságügyi szakértőkről szóló törvényben a szakvélemény előírt tartalmi elemei között szerepel a módszertani levélre utalás, illetve a módszertani levélben foglaltaktól történő eltérés esetén ennek indokainak feltüntetése – amennyiben az adott szakterületen van hatályos módszertani levél. Sajnos a tudomány jelenlegi állásának megfelelő, korszerű módszertani levelek a legtöbb igazságügyi szakértői szakterületen ez idő tájt nem állnak rendelkezésre. Holott ezek a szakértői kamara által jóváhagyott iránymutatások a jogalkalmazók részére is segítséget jelentenének az adott szakterület által megválaszolható kérdések meghatározásához, továbbá támpontul szolgálhatnának a szakvélemények értékelése során; az alkalmazható módszerek megítéléséhez, a véleményalkotási folyamat végigkövetéséhez és a szakvélemény korlátainak felismerése során egyaránt.

A szakvélemények mekkora hányada tartalmaz módszertani levélre utalást?

Mind az ügyészek, mind a bírák e kérdésre adott válaszai meglehetősen szóródnak a „minden szakvélemény tartalmaz módszertani levélre utalást” választól a „sosem tartalmazzák a szakvélemények” válaszig. A nyomozó hatóságok válaszadói körében egyértelműen gyakoribb volt „az esetek elenyésző hányadában” vagy a „sohasem” válasz.

Milyen szakértői levelek, iránymutatások, segédletek ismertek az Ön számára a különböző szakértői szakterületeken?

A kérdésre érkezett válaszok az orvos szakértői és a pszichológus szakértői módszertani leveleket említik, azzal, hogy az igazságügyi orvos szakértői módszertani levelek már nem hatályosak, mégis sokan tekintik kiindulópontnak. Többen kifejezetten megfogalmazzák, hogy szükség lenne egységesebb szakmai irányelvekre az igazságügyi szakértői véleményezéseknél több területen. Az egyik ügyész véleménye szerint: *„A jogalkalmazók – érthető módon – a szakkérdésekben laikusok, ezért szükség lenne olyan kikezdzhetetlen bizalomra a szakértés területén, hogy az azonos területen dolgozó szakértők azonos adatok alapján azonos, de legalábbis közel álló szakértői véleményeket adjanak.”* Ezt az elvárható igényt a módszertani levelek és a szakértői tevékenység minőségbiztosítása érdekében tett intézkedések támogathatják hatékonyan.

A Nemzeti Szakértői és Kutató Központ főigazgatói körlevelei „módszertani leírások” kiadásáról több területen a módszertani levelek hiányát kívánják pótolni: az igazságügyi pszichiáter szakértői szakterületen, az igazságügyi könyvszakértői szakterületen, az igazságügyi informatikai szakértői szakterületen, az igazságügyi orvos szakértői szakterületen, valamint az igazságügyi közlekedési szakértői szakterületen. Mindez csak részben kompenzálja az igazságügyi szakértőkről szóló 2016. évi XXIX. törvényben (Szaktv.) az igazságügyi szakértői kamara feladatkörében részletezett módszertani leveleket.

A Szaktv. indokolása szerint *„A módszertani levél célja annak biztosítása, hogy meghatározott szakkérdések eldöntésében, vizsgálatok lefolytatásában a szakértők az ország egész területén azonos elveket, módszereket kövessenek, növelve ezzel is az igazságszolgáltatás, az ítélkezés egységét. A módszertani levél a kirendelő szerv számára tájékoztatásul, a szakértőnek pedig iránymutatásul szolgál azzal, hogy ha az abban foglaltaktól el kíván térni, azt a szakvéleményében indokolni köteles.”*

A törvény szerint a szakértői módszertani levelet egy, az elnökség által felkért bizottság dolgozza ki, a törvényben meghatározott eljárásrend szerint, a törvényben meghatározott szakmai közreműködők részvételével, majd közzéteszi a kamara honlapján.

A módszertani levelek folyamatos monitorozását is előírja a törvény annak érdekében, hogy új vizsgálatok, módszerek alkalmazása esetén az aktuális ismereteket közvetítsék ezek a segédletek.

Mely területen merültek fel módszertani újdonságok?

A nyílt kérdésre adott válaszok között az ügyészek a leggyakrabban az informatikai, az orvos szakértői, a vegyész szakértői és a genetikai szakterületet említik. A rendőrök hasonlóan vélekednek, a bírák ezek mellett még a közlekedési szakterületet (a balesetelemzést) jelölték meg ismétlődően az új módszereket alkalmazó szakterületek között.

Összességében megfogalmazhatjuk, hogy fontos lenne a korszerű, hatályos módszertani levelek elkészítése. A jogalkalmazók nagyobb része szükségesnek tartja és használja az ilyen segédleteket, a hatályban nem lévőköt is számontartják, és keresik a korszerű szakirodalmat az egyes szakértői területekhez kapcsolódóan.

3.3.10. Tárgyi bizonyítási eszköz megváltozását, megsemmisülését eredményező szakértői vizsgálat

A büntetőeljárás törvény szakértői bizonyításra vonatkozó szabályozásának új eleme a 192. § (3) bekezdés, miszerint *„ha a szakértő olyan tárgyi bizonyítási eszközt vagy elektronikus adatot vizsgál meg, amely a vizsgálat folytán megváltozik vagy megsemmisül, annak egy részét lehetőleg az eredeti állapotban úgy kell megőriznie, hogy az azonosság, illetve a származás megállapítható legyen”.*

A büntetőeljáráásban a korábbiakban is gondot okozott, hogy egyrészt hogyan igazolható a tárgyi bizonyíték származása, illetve azonossága, ha a szakértői vizsgálat során a tárgyi bizonyítási eszköz megváltozik vagy megsemmisül, másrészt más szakértő kirendelése esetére hogyan biztosítható a tárgyi bizonyítási eszközből minta a vizsgálat céljára. Az előbbi problémára a törvény azt a megoldást nyújtja, hogy a tárgyi bizonyíték egy részét eredeti állapotban kell megőrizni. Feltehetőleg ez a rendelkezés az utóbbi eset felmerülése esetére is választ kínál. Ez utóbbira egyfajta megoldást jelent a 192. § (5) bekezdése is: „Ha a büntetőeljáráásban több szakértő végez vizsgálatot, a szakértők az általuk elvégezni kívánt szakértői vizsgálatról kölcsönösen értesítik egymást, az értesített szakértő a másik szakértő által végzett vizsgálaton jelen lehet.”

Milyen gyakran merül fel tárgyi bizonyítási eszköz, illetve elektronikus adat megváltozását, megsemmisülését eredményező szakértői vizsgálat?

Az ügyészek által adott válaszok szerint vagy az esetek kisebb felében vagy egyáltalán nem merül fel tárgyi bizonyítási eszköz vagy elektronikus adat megváltozását, megsemmisülését eredményező szakértői vizsgálat. A bírák válaszarányai nagyon hasonlóan alakultak.

	ÜGYÉSZEK		BÍRÁK	
	Válaszadók száma	Százaléka	Válaszadók száma	Százaléka
Szinte minden esetben	2	1,2	–	–
Az esetek kb. felében	4	2,4	3	1,4
Az esetek kisebbik részében	23	14,0	23	10,5
Az esetek elenyésző hányadában	68	41,5	75	34,1
Sohasem	54	32,9	97	44,1
Nem válaszolt	13	7,9	22	10,0
Összesen	164	100,0	220	100,0

Az ügyészek válaszai szerint ez a probléma a vegyész-, a fegyverszakértői, az orvos-, illetve a toxikológus szakértői, illetve az informatikus szakértői szakterületeken, a bírák által részletezett válaszok szerint a fegyverszakértői, a genetikai szakértői, az informatikai szakértői, a toxikológus szakértői, a vegyész szakértői területen, valamint egyéb kriminalisztikai szakterületeken (például nyomszakértés) fordul elő. A tárgyi bizonyíték megváltozását, megsemmisülését eredményező vizsgálatok esetén a választ adó ügyészek és a bírák válaszáinak túlnyomó többsége szerint a szakértők a tárgyi bizonyíték egy részét eredeti állapotban megőrzik.

A nyomozó hatóságok tapasztalatai szerint tárgyi bizonyítási eszköz vagy elektronikus adat megváltozását, megsemmisülését eredményező szakértői vizsgálat változó gyakorisággal fordul elő, elsősorban a fegyverszakértői, vegyész szakértői, nyomszakértői, orvos- és toxikológus szakértői, az informatikai szakértői és a genetikai szakértői szakterületeken.

	RENDŐRÖK		PÉNZÜGYI NYOMOZÓK	
	Válaszadók száma	Százaléka	Válaszadók száma	Százaléka
Szinte minden esetben	61	25,2	9	21,4
Az esetek túlnyomó többségében	17	7,0	1	2,4
Az esetek nagyobb részében	11	4,6	–	–
Az esetek kb. felében	5	2,0	5	11,9
Az esetek kisebbik részében	14	5,8	1	2,4
Az esetek elenyésző hányadában	23	9,5	1	2,4
Sohasem	57	23,6	15	35,7
Nem válaszolt	54	22,3	10	23,8
Összesen	242	100,0	42	100,0

A nyomozó hatóság, illetve az ügyészség milyen gyakran ellenőrzi az azonosság, a származás utólagos igazolását (tárgyi bizonyítási eszköz, illetve elektronikus adat megváltozását, megsemmisülését eredményező szakértői vizsgálat esetén)?

Arra a kérdésre, hogy a hatóság milyen gyakran ellenőrzi az azonosság vagy származás igazolását a tárgyi bizonyítási eszköz vagy elektronikus adat megváltozását, megsemmisülését eredményező szakértői vizsgálat esetén, mind az ügyészségi, mind a bírósági, mind a nyomozó hatósági válaszadók válaszai szóródnak; az ellenőrzés változó gyakorisággal történik.

Ki kell emelni, hogy a megfelelőnek mondható „minden esetben” és a „túlnyomó többségben” válaszok aránya együtt az ügyész kitöltők között csak 22, a bírák között pedig csak kevesebb, mint 18 százalék. A nyomozó hatóságoknál ez valamivel magasabb: 32 százalék.

3.3.11. A vélemény határozottságának foka

A vélemény határozottságának foka a szakvélemény lényeges jellemzője: a szakvélemény értékelését, bizonyító erejének megítélését nagymértékben meghatározza.

A kriminalisztikai szakirodalom a szakértői állítás határozottságának foka szerint általában kategorikus, valószínűségi és lehetségségi vélemények között tesz különbséget.⁸¹ A hatóságok munkáját elvben – érthető módon – a minél határozottabb, lehetőség szerint a kategorikus vélemények segítenék legjobban. A szakértői vélemény bizonyító erejének megítélése során azonban számba kell venni az adott szakterület és az adott ügy kínálta lehetőségeket is.

Kategorikus véleményről a kétséget nem hagyó, határozott szakértői véleményformálás esetén beszélünk. A minél határozottabb – esetleg kategorikus – vélemény lehetősége függ egyrészt a különböző szakterületeken alkalmazott/alkalmazható módszerektől és eljárásoktól (hogyan, milyen módszerrel, eljárással vizsgálható az adott kérdés, a módszer/eljárás milyen bizonyossággal képes eredményt produkálni), a szakértő véleményalkotási folyamatától (mennyire egzakt a vizsgálat eredménye, és mekkora tere van a szakértő szubjektív értékelésének). Emellett a vizsgálat tárgya (például a rendelkezésre álló nyom minősége vagy mennyisége) is jelenthetnek korlátot a határozottabb szakértői meggyőződés számára.

A valószínűségi vélemények bizonyításbeli felhasználásával régóta foglalkozik a büntetőeljárásjog-tudomány.⁸² *Katona Géza* a valószínűségi vélemények között különbséget tesz a szerint, hogy a vizsgálat tárgya és módszere hogyan, mennyire megbízhatóan teszi lehetővé a bizonyosság mértékének meghatározását.⁸³ Szerinte objektív valószínűségről akkor lehet szó, ha a valószínűség tudományos értelemben a véletlen tömegjelenségek törvényein alapszik, és a sajátosságok gyakorisága objektíve kifejezhető.⁸⁴ Ilyen véletlen tömegjelenség az ujjnyom. A statisztikai adatokon alapuló objektív valószínűségi megállapításoktól megkülönbözteti a szubjektív valószínűségi következtetéseket. Az utóbbi azokon a szakterületeken jellemző, amelyeken belül „a sajátosságok gyakorisága valamilyen okból mennyiségileg nem határozható meg, vagy az elemzés nem reprodukálható”⁸⁵. Az ilyen esetekben a szakértőnek a „vizsgált eseménnyel, jelenséggel kapcsolatban kialakult meggyőződésének mértéke” határozza meg a vélemény bizonyosságának a fokát.⁸⁶ (Mivel ez általában logikai módszerekkel történik, a szakirodalomban „logikai valószínűségnek” is nevezik.⁸⁷)

81 Erdei Árpád: i. m. 203. o.

82 Kármán Gabriella: i. m. 321. o.

83 A témával foglalkozó szakirodalom másik megközelítése statisztikai, logikai és pszichológiai valószínűséget különböztet meg. Vö. Király Tibor (1972): i. m. 225–234. o.; Erdei Árpád: i. m. 206–216. o.

84 Katona Géza: *A kriminalisztika és a bűnügyi tudományok*. BM Kiadó, Budapest, 2002, 161. o.

85 Uo.

86 Uo.

87 Vö. Király Tibor (1972): i. m.; Erdei Árpád (1987): i. m. 212–213. o.

E szempontoknak megfelelően került összeállításra a kérdőívnek a szakvélemények határozottságát, illetve az ezzel kapcsolatos tapasztalatokat vizsgáló része.

Hogyan segíti a vélemény határozottsági fokának a megjelölése a szakvélemény megítélését?

	Rendőrség		NAV		Ügyészség		Bíróság	
	Gyakoriság	%	Gyakoriság	%	Gyakoriság	%	Gyakoriság	%
Nagyban segít	32	13,2	4	9,5	39	23,8	28	12,7
A kategorikus vélemény segít	55	22,7	7	16,7	15	9,2	22	10,0
A valószínűségi vélemény is megfelelő	3	1,2			45	27,4	10	4,5
Nincs probléma	26	10,8	5	11,9			9	4,0
A valószínűségi vélemény nem egyértelmű	4	1,7			9	5,5	7	3,1
Lényegtelen a határozottsági fok	10	4,1	2	4,7	6	3,7	2	1,0
Nincs tapasztalata	19	7,9	5	11,9	4	2,4	2	1,0
Nem a kérdésre válaszolt	10	4,1	1	2,4	4	2,4	6	2,7
Nincs válasz	83	34,3	18	42,9	42	25,6	134	61
Összesen	242	100,0	42	100,0	164	100,0	220	100,0

A válaszok sokféle véleményről, sőt gyakorlatról árulkodnak:

Az ügyészség és a bíróság válaszadói a legnagyobb arányban olyan választ adtak, ami arra utal, hogy a határozottsági fok megjelölése segít. A nyomozó hatóság válaszadó tagjai közül valamivel többen válaszolták azt, hogy a kategorikus vélemény segít igazán. Az ügyészek és a bírák között is többször előfordult olyan vélemény, hogy a kizárólag a kategorikus vélemény segíti a jogalkalmazót, ezt várják el, esetleg a nem kategorikus véleményekkel nem is számolnak, mert a valószínűségi vélemények csak nehézséget jelentenek. Más válaszok szerint bár a kategorikus vagy a határozottabb vélemények jobban segítik a bizonyítást, hiszen ezek alapján egy-egy ügy akár eldönthető, a valószínűségi vélemények is lehetnek megalapozottak és hasznosak. Ezek megítélése és az egyéb bizonyítékokkal való összevetése gondosabb mérlegelést igényel. Többen kifejezésre is juttatták, hogy számolnak azzal, hogy a különböző szakterületeken különböző határozottsági fokok várhatóak el, vannak olyan szakkérdések, amelyeket nem lehet kategorikusan megválaszolni.

A valószínűségi vélemények közül a számszerű, százalékos megfogalmazást egyértelműbbnek gondolják, a valószínűség szubjektívebb, szöveges megjelölése több problémát okoz. Volt olyan vélemény is, hogy a statisztikai megalapozottságú vélemények, mint például a vegyész szakértői területen az ezek szerinti becslés, illetve a genetikai területen a valószínűségi mutató sem visznek előbbre.

A válaszadók egyes esetekben kifejezték, szükség lenne annak a magyarázatára, hogy mi áll a valószínűségi vélemény háttérében, illetve mi zárja ki a kategorikus vélemény alkotását. Ennek ismerete gyakran hiányzik, ami megnehezíti a valószínűségi vélemény értékelését.

Másik végletként olyan vélemények is előfordultak, miszerint az ügyész vagy a bíró lényegtelennek tartja a határozottsági fok megjelölését, ez nem játszik szerepet a szakértői vélemény megítélésénél (esetleg csak támadási felületet ad).

Végül meg kell említeni azt a helyes megközelítést megfogalmazó választípust is, amely hangsúlyozza, hogy bármilyen határozottsági fok csak akkor fogadható el, ha azt megfelelően megalapozza a szakértő.

A szakértői véleményalkotás folyamatát, tényezőit és eredményét alapvetően a szakterületek szakmai-tudományos háttere, megalapozottsága határozza meg. A szakértői diszciplínák ismeretanyaguk és módszertanuk alapján alapvetően két csoportba sorolhatók: amennyiben az ismeretanyag természettudományos alapokon nyugszik, és/vagy módszereik tudományos kutatásokon, matematikai-statisztikai eljárásokon alapulnak (mint például a genetikai szakértői területen), a vélemény is valószínűségi-statisztikai jellegű lehet; amennyiben nincsenek meg ezek a feltételek, és a vizsgálat egyéb szakmai protokollokon alapszik, (mint például egyes kriminalisztikai vagy diagnosztikai-rekonstrukciós célú szakvélemények esetén, amilyenek például az orvos szakértői szakterület egyes kérdései), abban az esetben az értékelés, a szakértői véleményalkotás folyamata szükségszerűen nagymértékben szubjektív. Ez utóbbi esetekben az eredmény kategorikus vagy valószínűségi lehet. A vélemény határozottsága azonban nemcsak a szakterület háttérismereteinek és a módszernek a jellegétől, természettudományos alapjaitól függ, hanem a lelet állapotától, minőségétől, vizsgálati lehetőségeitől is.

Bár a jogalkalmazó számára kívánatosabbnak tűnhet a kategorikus szakértői vélemény a bizonyítás során történő felhasználás során, könnyen belátható, hogy a valószínűségi-statisztikai vélemények több, valósabb információt nyújtanak a kategorikus véleményalkotásnál. Ennek alapján megfogalmazható, hogy a kategorikus vélemény nem mindenáron cél, sokkal inkább a vélemény bizonyosságának lehető legjobban alátámasztott, lehetőség szerint matematikai-statisztikai meghatározása kívánatos. Azokon a területeken, ahol ennek nincsenek meg a feltételei, ott a korlátok kifejezése mellett kell törekedni a vizsgálati tárgy, a szakismeretek, valamint a vizsgálati módszer által a lehető legjobban megalapozott vélemény meghozatalára.⁸⁸

Ezeket a törekvéseket támogatja a szakértői tevékenység akkreditációja, a munkafolyamatok meghatározása, dokumentálása által. A protokolloknak megfelelő munkavégzés és ennek ellenőrizhetősége jelentős szerepet játszik a minőség garantálásában. A szakértői működés hiteltérdemlőségét azonban ezek mellett meghatározóan befolyásolja az alapot képező ismeretanyag, az alkalmazott módszer és a szakértelem, e tényezők elvárt szintje és tartalma a minőséget garantáló általános követelmények között azonban nem szerepel.⁸⁹ Ez utóbbiak meghatározása, aktualizálása, a jogalkalmazó számára elérhetővé tétele a szakterületek feladata, mindenekelőtt módszertani levelek formájában.

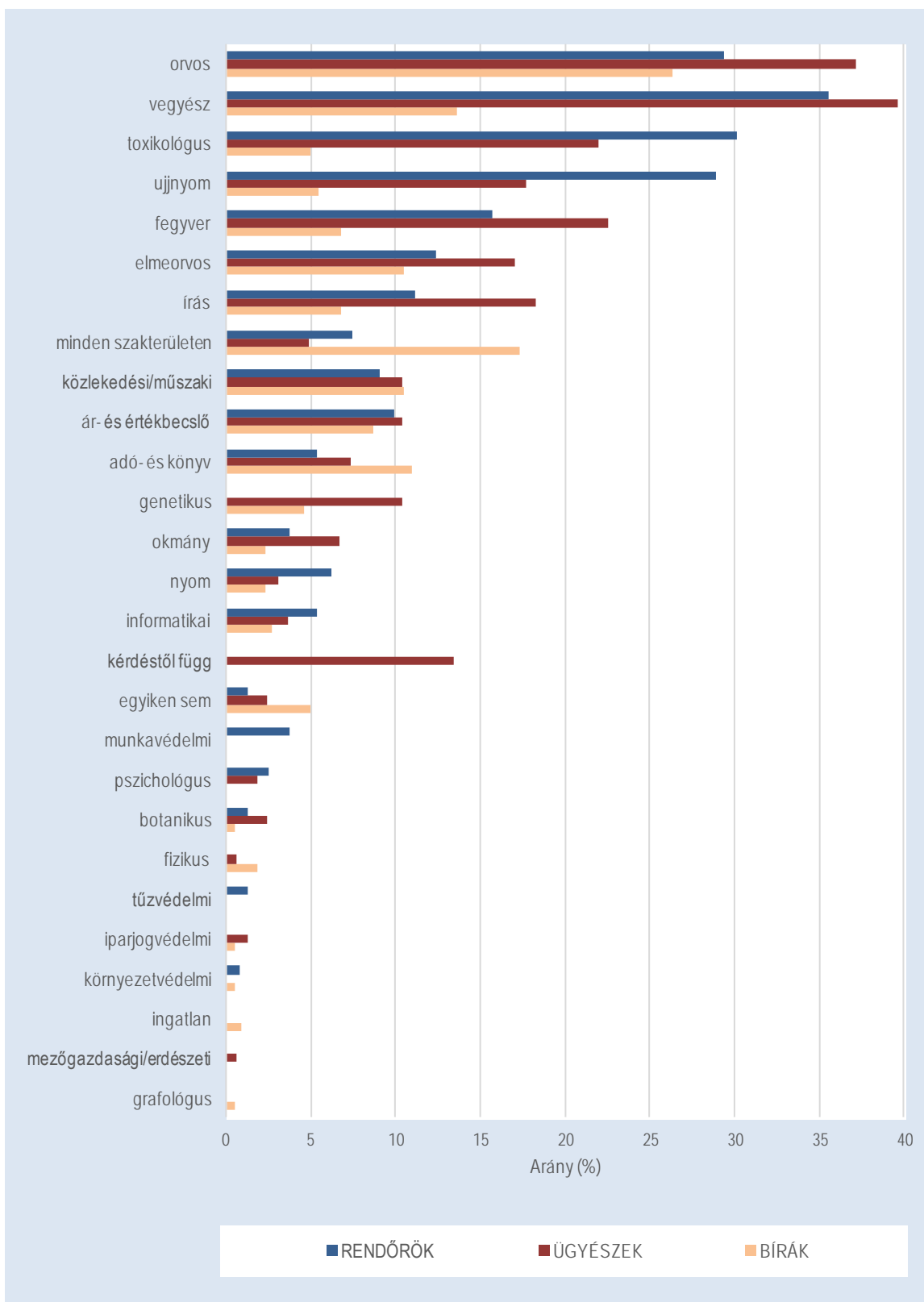
Ennek tükrében érdekesek a következő szakterület-specifikus kérdésekre adott válaszok az általános hatáskörű hatóságok (a bíróság, az ügyészség és a rendőrség) köréből⁹⁰.

88 Kármán Gabriella: i. m. 267. o.

89 Kármán Gabriella: i. m. 218. o.

90 Az előforduló szakterületek szűkebb spektruma miatt a pénzügyi nyomozók válaszait ebben az összefüggésben nem értékeltük.

Mely szakterületeken születnek kategorikus (kétséget kizáróan állást foglaló) vélemények?⁹¹

91 A sorrend az adott szakterületet megjelölő összes válasz mennyiségén alapszik.

A kategorikus vélemények általában azokon a területeken jellemzőek, ahol a vélemény bizonyossága objektív számszerű adatokkal nem adható meg, nem áll rendelkezésre matematikai-statisztikai háttér.

A genetikai szakterületen az azonosság valószínűsége kiszámítható populáció-statisztikai adatok alapján, így ki kell emelni, hogy az erre irányuló válaszokkal ellentétben a kategorikus vélemények nem jellemzőek. A többi szakterület vonatkozásában a válaszok hasznos információt jelentenek.

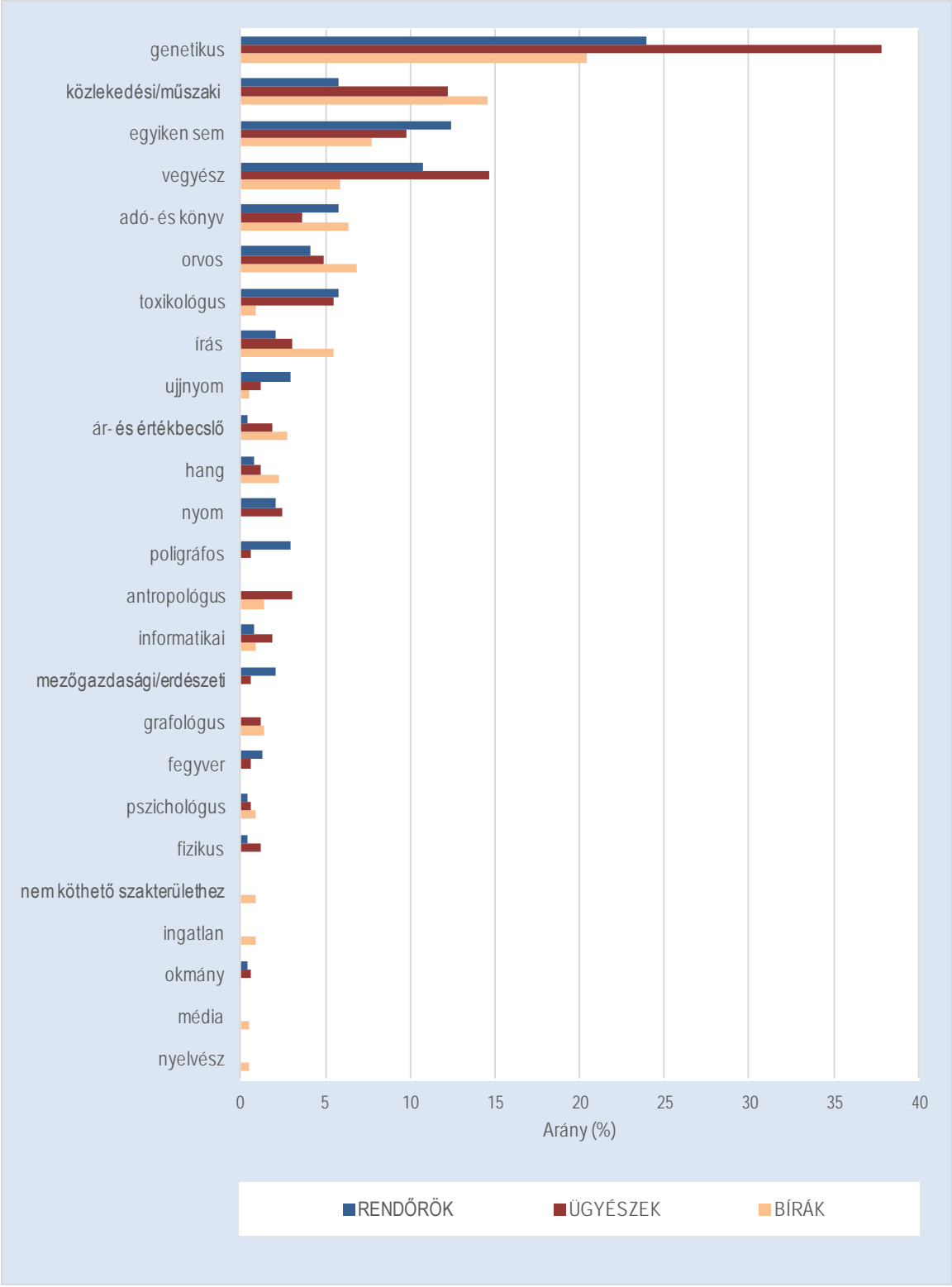
A bírói, az ügyészi és a rendőri válaszok gyakorisága mutat átfedéseket, azonban számos eltérés is tapasztalható. A hatóságok által a leggyakrabban említett szakterületek: az orvos, a vegyész, a toxikológus és a klasszikus kriminalisztikai szakterületek – ezek között is az ujjnyom- és a fegyverszakértés. Ezek mellett az elmeorvos szakértői terület, az írás-, a műszaki és a tárgyszakértői (ár- és értékbecslő) terület, valamint a könyvszakértői szakterület is nagyobb számmal szerepel a hatóságok listáján.

A bírák kiemelik, hogy az egyes szakterületeken a lehetőségtől függően előfordulhat kategorikus vélemény is és valószínűségi vélemény is (például az ujjnyomszakértői területen).

Egyes válaszadók megfogalmazzák, hogy ez nagyban függ a feltett kérdéstől is, például az orvos szakértő kategorikus választ ad a sérülésekkel, gyógytartammal, maradandó fogyatékossgal kapcsolatos kérdésre, de a bántalmazás módjára, eszközére vonatkozóan a szakvélemények jellemzően nem kategorikusak: „történhetett úgy, ahogy a sértett előadja” vagy „a helyszínen lefoglalt eszköz lehetett az elkövetés eszköze”.

E jellegzetességek részletei tovább vizsgálandók.

Mely szakterületeken jellemző a matematikai-statisztikai megalapozottságú vélemény (a vélemény határozottságának számszerű, többnyire százalékos kifejezése)?⁹²

92 A sorrend az adott szakterületet megjelölő összes válasz mennyiségén alapszik.

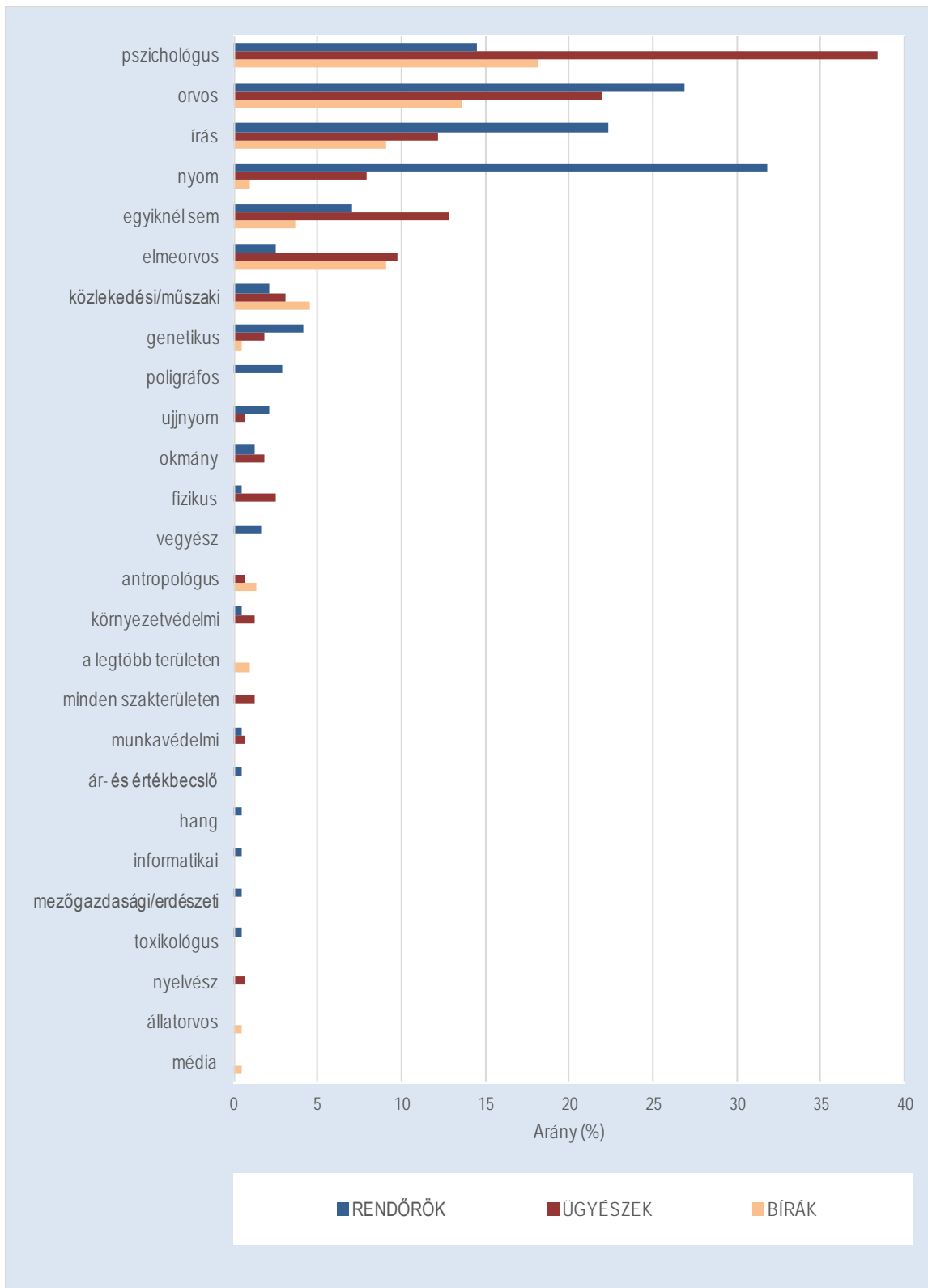
A válaszok gyakorisága a három hatóság válaszainál lényegében hasonlóan alakult: egyértelműen a genetikai szakterületet nevezték meg a legtöbben, e területen jellemzőek a matematikai-statisztikai háttérű vizsgálatok és vélemények. Emellett a műszaki, a vegyész szakértői, könyvszakértői, az orvos szakértői és a toxikológus szakértői területen tapasztalnak a hatóságok tagjai gyakrabban matematikai-statisztikai megalapozottságú véleményt.

A matematikai-statisztikai megalapozottságú vélemény statisztikai háttere a szakvélemények mekkora hányadában kerül ismertetésre?

	Rendőrség		Ügyészség		Bíróság	
	Gyakoriság	%	Gyakoriság	%	Gyakoriság	%
Minden esetben	59	24,4	47	28,7	41	18,6
Az esetek túlnyomó többségében	26	10,7	29	17,7	33	15,0
Az esetek nagyobb részében	12	5,0	7	4,3	5	2,3
Az esetek kb. felében	9	3,7	7	4,3	6	2,7
Az esetek kisebbik részében	16	6,6	3	1,8	12	5,5
Az esetek elenyésző hányadában	27	11,2	20	12,2	26	11,8
Sohasem	36	14,9	6	3,7	13	5,9
Nem válaszolt	57	23,5	45	27,4	84	38,2
Összesen	242	100,0	164	100,0	220	100,0

A hatóságok tagjainak válaszai szerint nagyon különbözőek a vélemények a tekintetben, hogy a matematikai-statisztikai háttér kifejtésre kerül-e. Hogy ez szakvélemény-típusok szerint eltér-e, további vizsgálatok tárgya lehet.

Mely szakterületeken jellemzőek főként a szakértő szubjektív megítélésén alapuló verbális megnevezések a valószínűség fokának kifejezésére?⁹³

93 A sorrend az adott szakterületet megjelölő összes válasz mennyiségén alapszik.

A határozottsági fok megjelölése során a szubjektív verbális megnevezések alkalmazása, illetve az ezzel jellemezhető szakterületek megnevezése az ügyészek és a bírák között egyöntetűbb: a pszichológus-, orvos- és az írásszakértői szakterületet jelölték meg a legtöbben. Ezek mellett – kisebb számban – az elmeorvos- és a műszaki szakértői területet is mindkét szervezet részéről többen jelölték.

A rendőrök válaszaiban a nyomszakértői terület szerepel a legnagyobb gyakorisággal a szubjektív megítélésű szakterületek között. Az orvos-, az írás- és a pszichológus szakértői szakterület a rendőrök válaszaiban is gyakran említettek.

Mindössze néhány esetben fordult elő, hogy a válaszadó nem tudta értelmezni a kérdést, vagy nem helyesen értelmezte azt. Mindenesetre a kriminalisztikai ismeretek és ezen belül is a terminológia fontosságára fel kell hívni a figyelmet. A szubjektív verbális megnevezések határozottsági foka, annak értékelése a kitöltők többsége szerint többnyire egyértelmű.

3.4. A szakvélemények értékelése

A kompetens szakértő kirendelése és a megfelelő kérdések megfogalmazása önmagában is kriminalisztikai ismereteket igénylő feladat. Ennél csak a szakvélemények értékelése összetettebb, nagyobb kihívást jelentő tevékenység. Az erre irányuló kérdéssor a hatóságok tagjainak ezzel kapcsolatos tapasztalatait, a nehézségeket és a segítséget jelentő információkat taglalja.

A kérdéssor legrészletesebben a szakvélemények megalapozottságával és a problémák kiküszöbölésével kapcsolatos tapasztalatokat vizsgálja, majd a szakvéleményeket értékelő hatóságok eszközrendszerét kívánja feltárni. Mindezekon túl a szakvélemények hitelt érdemlőségét befolyásoló jogszerűség és a relevancia megítéléséhez kapcsolódóan is tartalmaz kérdéseket.

A szakvélemények mekkora hányadában fordul elő, hogy a szakértő nem a hatóság által feltett kérdésre válaszol, vagy nem minden kérdésre válaszol?

A választ adó ügyészek 85 százalékának tapasztalatai szerint csak az esetek kisebbik részében vagy elenyésző hányadában fordul elő ez a probléma. A bírák körében az „esetek elenyésző hányadában”, illetve a „sohasem” válaszlehetőségek voltak a leggyakoribbak, együtt közel 77 százalék a válaszoknak. A rendőrök és a pénzügyi nyomozók meghatározó többségének véleménye (80 százalék felett) is ez volt.

A szakvélemények mekkora hányadában fordul elő, hogy a szakértő jogkérdésben nyilvánít véleményt?

A szakértő *jogkérdésben* a szakvélemények elenyésző hányadában vagy sosem nyilvánít véleményt az ügyészek által adott válaszok 84 százalékában. A bírák véleménye szerint is ez az esetek kisebbik részében fordul elő.

	ÜGYÉSZEK		BÍRÁK	
	Válaszadók száma	Százaléka	Válaszadók száma	Százaléka
A szakvélemények nagyobb részében	–	–	2	0,9
A szakvélemények kb. felében	1	0,6	1	0,5
A szakvélemények kisebb részében	15	9,1	37	16,8
A szakvélemények elenyésző hányadában	107	65,2	106	48,2
Egy szakvéleményben sem	31	18,9	60	27,3
Nem válaszolt	10	6,1	14	6,4
Összesen	164	100,0	220	100,0

A nyomozó hatóságok képviselőinek válaszai hasonlóképpen alakulnak. A válaszok szerint tehát ilyen probléma nem gyakran merül fel a szakvéleményekkel kapcsolatban: a szakértők csak az esetek elenyésző hányadában nyilvánítanak véleményt jogkérdésben.

	RENDŐRÖK		PÉNZÜGYI NYOMOZÓK	
	Válaszadók száma	Százaléka	Válaszadók száma	Százaléka
A szakvélemények túlnyomó többségében	1	0,4	–	–
A szakvélemények nagyobb részében	1	0,4	–	–
A szakvélemények kb. felében	1	0,4	1	2,4
A szakvélemények kisebbik részében	11	4,6	5	11,9
A szakvélemények elenyésző hányadában	93	38,4	17	40,5
Egy szakvéleményben sem	129	53,3	18	42,8
Nem válaszolt	6	2,5	1	2,4
Összesen	242	100,0	42	100,0

3.4.1. A szakvélemény „fogyatékosága” és a követendő eljárás

A büntetőeljárás törvény szabályozza a szakvélemény fogyatékosága esetén követendő eljárást. A „fogyatékosági okok” példálózó felsorolása jelzi, hogy a szakvélemény hitelt érdemlőségének számos oka lehet, a jelzett problémák azonban az ügyészi, a bírói és a nyomozó hatósági válaszadások szerint is leginkább az esetek kisebbik részében vagy elenyésző hányadában merülnek fel.

Szakértő kirendelése esetén az ügyek mekkora hányadában fordul elő, hogy a szakvélemény valamely fogyatékosága miatt aggálytalanul nem fogadható el, azonban a hiba, hiányosság kiküszöbölhető (Be. 197. §)?

	ÜGYÉSZEK		BÍRÁK	
	Válaszadók száma	Százaléka	Válaszadók száma	Százaléka
Minden ügyben	2	1,2	1	0,5
Az ügyek túlnyomó többségében	13	7,9	9	4,1
Az ügyek nagyobb részében	1	0,6	6	2,7
Az ügyek kb. felében	3	1,8	3	1,4
Az ügyek kisebbik részében	41	25,0	42	19,1
Az ügyek elenyésző hányadában	82	50,0	125	58,8
Sohasem	11	6,7	17	7,7
Nem válaszolt	11	6,7	17	7,7
Összesen	164	100,0	220	100,0

	RENDŐRÖK		PÉNZÜGYI NYOMOZÓK	
	Válaszadók száma	Százaléka	Válaszadók száma	Százaléka
Minden ügyben	–	–	–	–
Az ügyek túlnyomó többségében	–	–	–	–
Az ügyek nagyobb részében	1	0,4	–	–
Az ügyek kb. felében	3	1,2	–	–
Az ügyek kisebb részében	8	3,3	6	14,3
Az ügyek elenyésző hányadában	144	59,5	23	54,8
Sohasem	79	32,7	13	30,9
Nem válaszolt	7	2,9	–	–
Összesen	242	100,0	42	100,0

Főként milyen okból fordul az elő, hogy a szakvélemény valamely fogyatékosága miatt aggálytalanul nem fogadható el?

A szakvélemény fogyatékoságának okai között a leggyakoribb az, hogy a szakvélemény nem egyértelmű, vagy hiányos, de önmagukkal ellentétes véleményekre is vannak példák.

Az egyéb orvosolható hibák között a következőket említették a válaszadók:

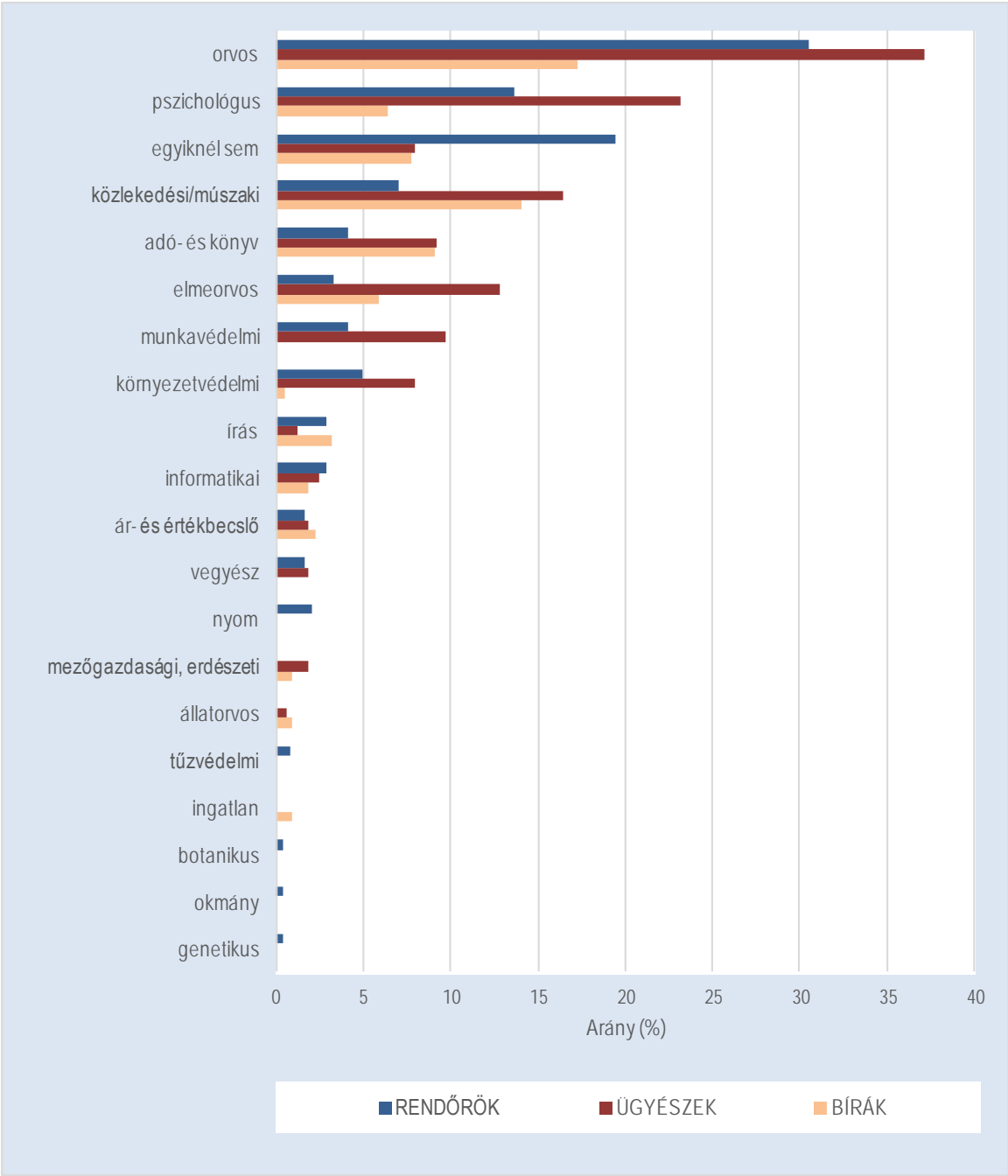
- Előfordul néha, hogy a szakértő nem minden kérdésre ad választ, vagy a válaszadásnál nem veszi kellően figyelembe az eljárás valamennyi adatát.
- Nem a feltett kérdésre válaszol a szakértő.

Ezek mellett olyan okokat is idesoroltak, amelyek bár nem tekinthetők fogyatékoságnak, mégis a szakvélemény kiegészítését indokolják:

- A szakvélemény alapján további megválaszolást igénylő kérdés merült fel. (Emiatt a szakvélemény kiegészítése válhat szükségessé.)
- Nem a fogyatékoság miatt, hanem a pótlólag kiegészítendő kérdések miatt, illetve a pontos érthetőség miatt gyakori a személyes meghallgatás.
- Olyan szakértői ténymegállapítás, következtetés szerepel a véleményben, amely az iratokból különleges szakértelem nélkül nem érthető (például könyvszakértő).
- A nyomozó hatóság által kirendelt szakértő esetén – újabb (jellemzően ügyész által feltett) kérdés merül fel, a korábbiak birtokában, illetve esetleges újabb eljárási cselekmény adatai alapján. Ezen (ritka) esetekben kiegészítő szakértői vélemény beszerzése válik szükségessé.
- A nyomozás során felmerülő újabb adatok indokolják a szakvélemény kiegészítését. (Itt nincs szó a szakvélemény fogyatékoságáról.)

Mely szakterületekkel kapcsolatban merülnek fel problémák?

A szakvélemények fogyatékosága kapcsán megfogalmazott nyílt kérdésre a különböző hatóságok képviselői a következő szakterületeket jelölték meg.⁹⁴

Az orvos szakértői terület vezet a listát mindhárom hatóság válaszainak sorában, a pszichológus-, a műszaki-, a könyvszakértői és az elmeorvos szakértői szakterület következnek ezután, változó sorrendben.

94 A sorrend az adott szakterületet megjelölő összes válasz mennyiségén alapszik.

Az aggályos szakvélemények mekkora hányadában bizonyul eredményesnek a felvilágosítás, kiegészítés kérése?

A „fogyatékoság” orvoslására a törvény különböző lehetőségeket kínál.

Az első lehetőség: a hatóság felhívására a szakértő felvilágosítást ad vagy a szakvéleményt kiegészíti.

Az ennek eredményességét firtató kérdésekre adott válaszok szerint a felvilágosítás kérése a szakértőtől, vagy a kiegészítés kérése többnyire (az ügyészek 72 százaléka szerint mindig vagy többnyire, a bírák 71 százaléka szerint szintén mindig vagy többnyire) eredményre vezet.

	ÜGYÉSZEK		BÍRÁK	
	Válaszadók száma	Százaléka	Válaszadók száma	Százaléka
Minden esetben	28	17,1	49	22,3
Az esetek túlnyomó többségében	91	55,5	108	49,1
Az esetek nagyobb részében	16	9,8	16	7,3
Az esetek kb. felében	3	1,8	4	1,8
Az esetek kisebb részében	4	2,4	7	3,2
Az esetek elenyésző hányadában	7	4,3	4	1,8
Sohasem	2	1,2	3	1,4
Nem válaszolt	13	7,9	29	13,2
<i>Összesen</i>	<i>164</i>	<i>100,0</i>	<i>220</i>	<i>100,0</i>

A rendőrök és a pénzügyi nyomozók válasza is hasonlóak:

	RENDŐRÖK		PÉNZÜGYI NYOMOZÓK	
	Válaszadók száma	Százaléka	Válaszadók száma	Százaléka
Minden esetben	75	30,9	18	42,9
Az esetek túlnyomó többségében	73	30,2	7	16,7
Az esetek nagyobb részében	17	7,0	1	2,4
Az esetek kb. felében	7	2,9	4	9,5
Az esetek kisebb részében	5	2,2	–	–
Az esetek elenyésző hányadában	8	3,3	2	4,7
Sohasem	18	7,4	4	9,5
Nem válaszolt	39	16,1	6	14,3
<i>Összesen</i>	<i>242</i>	<i>100,0</i>	<i>42</i>	<i>100,0</i>

Az aggályos szakvélemények mekkora hányadában van szükség más szakértő kirendelésére?

Ha a szakértőtől kért felvilágosítás vagy a szakvélemény kiegészítése nem vezetett eredményre, a büntetőeljárás törvény 197. § (2) bekezdése szerint más szakértőt kell kirendelni. Más szakértő kirendelésére a válaszok szerint az esetek elenyésző hányadában vagy soha nincs szükség – az ügyészek 69 százaléka szerint, a bírák válasza is ebbe az irányba mutatnak, 65 százalékuk tapasztalja csak az esetek kisebbik részében vagy elenyésző hányadában más szakértő igénybevételének a szükségességét. A rendőrök 70 százaléka, illetve a pénzügyi nyomozók 78 százaléka is így tapasztalja.

Ezek szerint csak az esetek kisebbik részében fordul elő, hogy a szakvélemény fogyatékosága okán két vagy több szakértő vesz részt az eljárásban. Ezen eseteknek is csak a kisebbik részében tapasztalható eltérés a két szakvélemény között.

Más szakértő kirendelése esetén az ügyek mekkora hányadában fordul elő, hogy a két szakvélemény eltér?

	ÜGYÉSZEK		BÍRÁK	
	Válaszadók száma	Százaléka	Válaszadók száma	Százaléka
Az esetek túlnyomó többségében	9	5,5	11	5,0
Az esetek nagyobb részében	10	6,1	10	4,5
Az esetek kb. felében	21	12,8	19	8,6
Az esetek kisebbik részében	40	24,4	66	30,0
Az esetek elenyésző hányadában	52	31,7	87	39,5
Sohasem	13	7,9	3	1,4
Nem válaszolt	19	11,6	24	10,9
Összesen	164	100,0	220	100,0

	RENDŐRÖK		PÉNZÜGYI NYOMOZÓK	
	Válaszadók száma	Százaléka	Válaszadók száma	Százaléka
Minden esetben	1	0,4	–	–
Az esetek túlnyomó többségében	4	1,6	2	4,8
Az esetek nagyobb részében	5	2,1	1	2,4
Az esetek kb. felében	9	3,7	6	14,3
Az esetek kisebb részében	21	8,7	–	–
Az esetek elenyésző hányadában	87	35,9	13	30,9
Sohasem	64	26,5	12	28,6
Nem válaszolt	51	21,1	8	19,0
Összesen	242	100,0	42	100,0

Az ügyek mekkora hányadában fordul elő, hogy a két szakvélemény eltérése esetén a párhuzamos meghallgatás eredményre vezet [Be. 197. § (3) bek.]?

A következő lépés a szakvélemény fogyatékoságának kiküszöbölése útján a két vagy több szakértő véleménye eltéréseinek egymás jelenlétében való meghallgatásával történő tisztázása.

Az ügyészek 56 százaléka szerint az esetek nagyobb részében, vagy akár minden esetben, a párhuzamos meghallgatás eredményre vezet. A bírák válaszai hasonló arányt mutatnak (57 százalék szerint)⁹⁵.

	ÜGYÉSZEK		BÍRÁK	
	Válaszadók száma	Százaléka	Válaszadók száma	Százaléka
Minden esetben	17	10,4	27	12,3
Az esetek túlnyomó többségében	52	31,7	66	30,0
Az esetek nagyobb részében	22	13,4	32	14,5
Az esetek kb. felében	4	2,4	15	6,8
Az esetek kisebb részében	11	6,7	20	9,1
Az esetek elenyésző hányadában	18	11,0	24	10,9
Sohasem	13	7,9	4	1,8
Nem válaszolt	27	16,5	32	14,5
Összesen	164	100,0	220	100,0

95 E kérdés kapcsán a jogintézménnyel gyakrabban találkozó ügyészek és bírák válaszait mutatjuk be.

A szakértők párhuzamos meghallgatásának eredményességéről írt szöveges vélemények szerint a válaszadó ügyészek több mint 60 százaléka, és a bírák válaszainak is több mint 50 százaléka szerint inkább eredményes ez a jogintézmény.

Mi a véleménye a szakértők párhuzamos meghallgatása jogintézményről?

	ÜGYÉSZEK		BÍRÁK	
	Válaszadók száma	Százaléka	Válaszadók száma	Százaléka
Kifejezetten hasznos	22	13,4	17	7,7
Hasznos, jól működik	25	15,2	48	21,8
Jellemzően eredményes	56	34,2	51	23,2
Van, amikor eredményes, van, amikor nem	4	2,4	13	5,9
Nálam nem működött, de más kollégáknak voltak pozitív tapasztalatai	2	1,2	0	0
Jellemzően nem eredményes	12	7,3	22	10,0
Nem lehet eredményes	6	3,7	1	0,5
Ritkán fordul elő	5	3,1	3	1,3
Nem tudom, nem volt még a praxisomban	17	10,4	7	3,2
Nem a kérdésre válaszolt	1	0,6	1	0,5
Nem válaszolt	14	8,5	57	25,9
Összesen	164	100,0	220	100,0

A büntetőeljárás törvény 197. § (4) bekezdése szerint a felsorolt intézkedéseket követően újabb szakértő rendelhető ki, ha ugyanazon bizonyítandó tényre ugyanazon vizsgálati anyag alapulvételével készített szakvélemények között az ügy eldöntése szempontjából lényeges szakkérdésben továbbra is feloldhatatlan eltérés mutatkozik. A kérdőív következő kérdésére adott válasz alapján – bár leginkább az esetek elenyésző hányadában, de – előfordul, hogy a szakértők párhuzamos meghallgatását követően újabb szakértőt kell igénybe venni.

Az ügyek mekkora hányadában fordul elő, hogy a szakértők párhuzamos meghallgatását követően újabb szakértőt kell igénybe venni [Be. 197. § (4) bek.]?

	ÜGYÉSZEK		BÍRÁK	
	Válaszadók száma	Százaléka	Válaszadók száma	Százaléka
Minden esetben	1	0,6	–	–
Az esetek túlnyomó többségében	6	3,7	14	6,4
Az esetek nagyobb részében	5	3,0	9	4,1
Az esetek kb. felében	4	2,4	7	3,2
Az esetek kisebb részében	13	7,9	22	10,0
Az esetek elenyésző hányadában	61	37,2	89	40,5
Sohasem	53	32,3	42	19,1
Nem válaszolt	21	12,8	37	16,8
Összesen	164	100,0	220	100,0

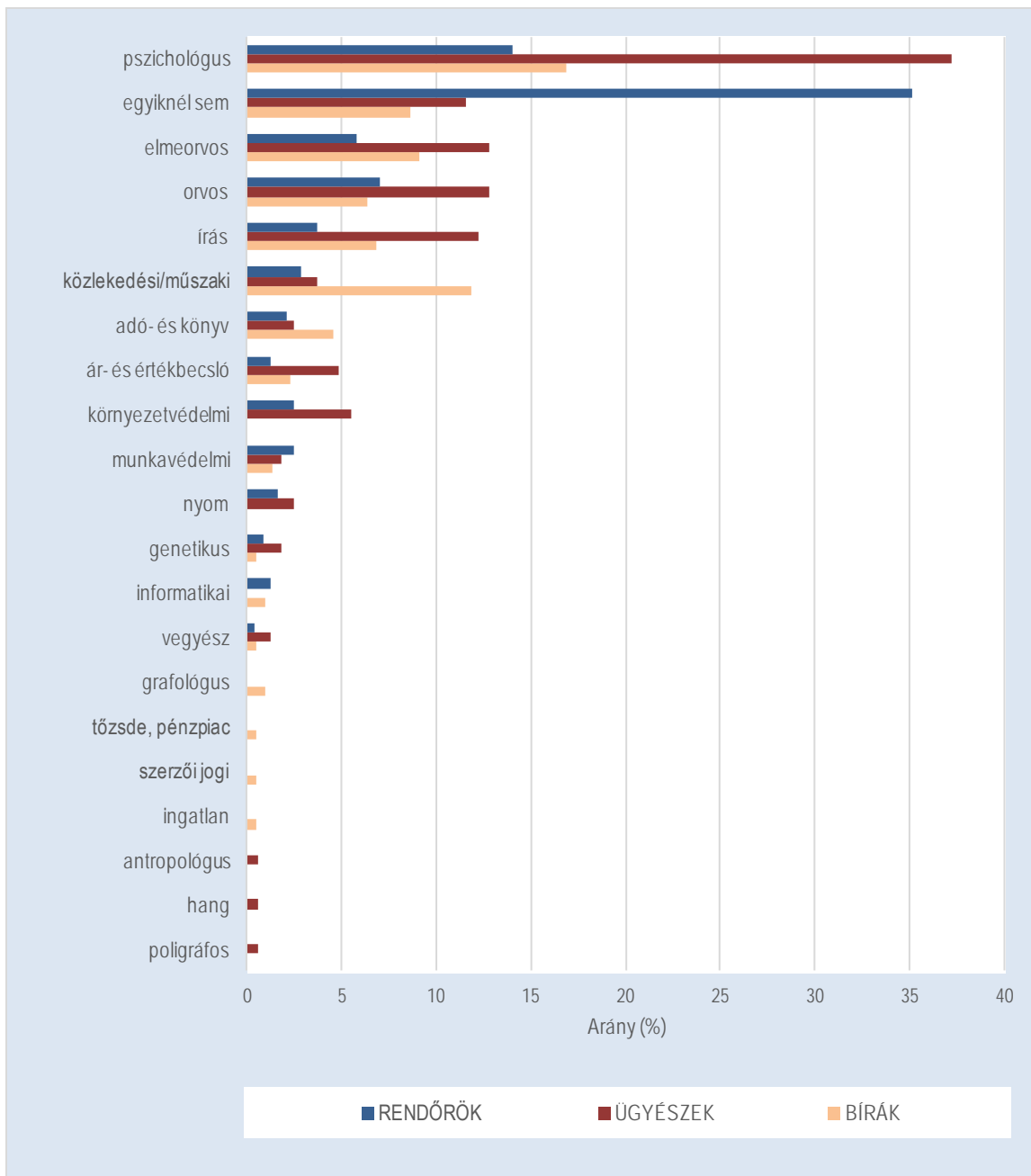
Arra a kérdésre, hogy jellemzően bejelentik-e a névjegyzéket vezető hatóságnak a szakértő tevékenységével, illetve véleményével kapcsolatos problémákat, a nemleges válasz a legjellemzőbb, esetleg súlyos esetben fordul ilyen elő, mind az ügyészek, mind a bírák körében.

3.4.2. A szakvélemények megalapozatlanságának vizsgálata

A megalapozatlansággal kapcsolatos vizsgálat fő kiinduló adatait a következő kérdés választai képezték.

Mely szakterületek (szakértői módszerek) megalapozottságát tekintve merül fel a legtöbb kétely?

A kérdésre a válaszadók a következő szakterületeket jelölték meg:⁹⁶

96 A sorrend az adott szakterületet megjelölő összes válasz mennyiségén alapszik.

A szakvélemények megalapozottságával kapcsolatos problémák hátterét statisztikai módszerekkel vizsgáltuk, a leggyakrabban megjelölt szakterületek mentén. Az alábbiakban a legérdekesebb összefüggéseket mutatjuk be.

◆ A pszichológus szakértői szakterület

A legtöbb válaszadó a pszichológus szakértői szakterületet jelölte meg arra a kérdésre, hogy mely szakterület megalapozottságát illetően merül fel a legtöbb kétely. Ha különválasztjuk azokat, akik a pszichológiai szakterületet, illetve azokat, akik más szakterületeket jelöltek meg erre a kérdésre, akkor szignifikáns az összefüggés a chí-négyzet próba alapján (χ^2 : 38,254; $p < 0,01$; Cramer-féle V: 0,267): az ügyészek gyakrabban említették a szakterületet.

Szakértői területek, amelyekkel szemben a legtöbb kétely merül fel

HATÓSÁG	Pszichológus		Más terület		Összesen	
	Válaszadók száma	%	Válaszadók száma	%	Válaszadók száma	%
Ügyészség	61	37,4	102	62,6	163	100,0
Bíróság	37	32,2	78	67,8	115	100,0
Rendőrség	34	14,3	204	85,7	238	100,0
NAV	–	–	20	100,0	20	100,0
Összesen	132	24,6	404	75,4	536	100,0

Ha különválasztjuk az egyes ügycsoportokban eljáró jogalkalmazókat, az életellenes, a vagyon elleni, valamint a család és erkölcs elleni ügyekben eljárók attitűdjét vizsgálhatjuk a pszichológus szakértőkkel kapcsolatban.

Milyen ügycsoportban jár el	Pszichológus		Más terület		Chí-négyzet próba (χ^2)	Szignifikancia (p)
	Válaszadók száma	%	Válaszadók száma	%		
Életellenes	26	26,0	74	74,0	0,409	N.S.*
Erkölcs, család elleni	22	39,3	34	60,7	8,881	<0,01
Vagyon elleni	20	18,2	90	81,8	2,592	<0,1

* N.S – nem szignifikáns

Az életellenes ügyekben eljárók véleményét vizsgálva nem találtunk összefüggést; véleményük nem különbözik a pszichológus szakértőkről a többi ügycsoportban eljárókhöz képest.

Az erkölcs és család elleni ügyekben eljárók szignifikánsan gyakrabban említették a pszichológus szakértői területet mint amelynek a megalapozottságát illetően a legtöbb kétely merült fel, más ügycsoportban eljárókhöz képest. Itt szignifikáns az összefüggés a chí-négyzet próba szerint (χ^2 : 8,881; $p < 0,01$).

A vagyon elleni ügycsoportban eljárók tendenciaszerűen kevesebbszer említették a pszichológus szakértőt más ügycsoportban eljárókhöz képest. Itt tendenciaszerű összefüggést találtunk a chí-négyzet próba alapján (χ^2 : 2,592; $p < 0,1$).

◆ Az írásszakértői szakterület

Az írásszakértői szakterületet gyakran említésre került azzal kapcsolatban, hogy a szakértő szubjektív megítélésén alapuló verbális megnevezéseket alkalmaznak a valószínűség fokának kifejezésére.

Szubjektív megítélésen alapuló valószínűségi vélemények

HATÓSÁG	Írásszakértő		Más terület		Összesen	
	Válaszadók száma	%	Válaszadók száma	%	Válaszadók száma	%
Ügyészség	21	15,2	117	84,8	138	100,0
Bíróság	20	19,0	85	81,0	105	100,0
Rendőrség	54	26,6	149	73,4	203	100,0
NAV	17	63,0	10	37,0	27	100,0
Összesen	112	23,7	361	76,3	473	100,0

A hatóság és az írásszakértés mint szubjektív megítélésű szakterület között szignifikáns összefüggést találunk a khi-négyzet próba alapján (χ^2 : 30,729; $p < 0,01$). A pénzügyi nyomozók esetében jóval nagyobb arányban (63%) jelenik meg az írásszakértés problémás területként.

Az írásszakértői területet szintén megnéztük ügycsoportok szerint is.

Milyen ügycsoportban jár el	Írásszakértő		Más terület		Khi-négyzet próba (χ^2)	Szignifikancia (p)
	Válaszadók száma	%	Válaszadók száma	%		
Életellenes	15	16,7	75	83,3	2,435	<0,01
Erkölc, család elleni	9	17,6	42	82,4	2,096	N.S.
Vagyon elleni	34	33,3	68	66,7	9,735	<0,01

Nem meglepő módon az életellenes ügycsoportban eljárók kevesebbet említették az írásszakértői területet mint a kételyek forrását a más ügycsoportban eljárókhöz képest. Az összefüggés tendenciaszintű a khi-négyzet próba alapján (χ^2 : 2,435; $p < 0,077$).

Az erkölcs, család elleni ügycsoportokban eljárók esetében nincs szignifikáns különbség az írásszakértő említésének gyakoriságában a más ügycsoportokban eljárókhöz képest.

A vagyon elleni ügycsoportban eljárók szignifikánsan gyakrabban említették az írásszakértést szubjektív területként (χ^2 : 9,735; $p < 0,01$).

◆ Az orvos szakértői szakterület

A Milyen szakterületekkel kapcsolatban merülnek fel problémák? – kérdésre az orvos szakértői szakterületet jelölte meg a legtöbb válaszadó (az összes válaszadó 25,9%-a; 173 fő). Ha különválasztjuk azokat, akik nem válaszoltak, vagy egyéb, nem értékelhető/nem releváns választ adtak (nem tudja, egyik sem, mindegyik, nem jó válasz), a következő összefüggéseket kapjuk.

Szakterületek, amelyekkel kapcsolatban problémák merülnek fel

HATÓSÁG	Orvos szakértő		Más terület		Összesen	
	Válaszadók száma	%	Válaszadók száma	%	Válaszadók száma	%
Ügyészség	61	48,4	65	51,6	126	100,0
Bíróság	38	41,3	54	58,7	92	100,0
Rendőrség	74	55,6	59	44,4	133	100,0
NAV	–	–	15	100,0	15	100,0
Összesen	173	47,3	193	52,7	366	100,0

A rendőrség kitöltői említették leggyakrabban az orvosi területet. Ha a pénzügyi nyomozókat kivesszük az elemzésből, akkor viszont nincs szignifikáns összefüggés.

Az orvos szakértői területet említőket és a más területet említőket szintén összehasonlítottuk ügycsoportok szerint is.

Milyen ügycsoportban jár el	Orvos szakértő		Más terület		Khi-négyzet próba (χ^2)	Szignifikancia (p)
	Válaszadók száma	%	Válaszadók száma	%		
Életellenes	41	59,4	28	40,6	5,563	<0,05
Erkölc, család elleni	20	58,8	14	41,2	2,091	N.S.
Vagyon elleni	27	38,6	43	61,4	2,927	<0,1

A különbség az életellenes ügyekben eljárók esetében szignifikáns: ők gyakrabban említették az orvosi területet mint problémás szakterületet (χ^2 : 5,563; $p < 0,05$).

3.4.3. A szakvélemények értékelésének egyéb összefüggései

A következőkben a szakvélemények értékelésének egyes további összefüggéseit vizsgáltuk statisztikai módszerekkel.

1. Elsőként áttekintettük, hogy van-e összefüggés a szakvélemény valószínűségének szubjektív megjelölése, illetve ennek a jogalkalmazó általi érthetősége és a szakértői következtetések részletes levezetése között.

A válaszadókat két csoportra osztottuk aszerint, hogy mennyire tartják egyértelműnek a szubjektív verbális megnevezések határozottsági fokát. Az egyik csoportot azok alkották, akik szerint egyértelmű a határozottsági fok (egyértelmű, vagy többnyire egyértelmű), a másik csoportot azok, akik szerint nem egyértelmű (nem egyértelmű, vagy többnyire nem egyértelmű). A két csoportot összehasonlítva megállapítható, hogy az „egyértelmű határozottsági fok” választ adók szerint a szakvélemények szignifikánsan nagyobb hányadban tartalmazzák a szakértői vizsgálatok eredményének részletes értékelését, a szakértői következtetés menetét (Mann-Whitney U-stat: 9469,500; $p < 0,01$).

2. Ezt követően a kategorikus vélemények értékelési lehetőségeinek elemzésére azokat a szakterületeket választottuk ki, amelyekben a válaszadók szerint nagyobb gyakorisággal születnek kategorikus vélemények, és megvizsgáltuk, hogy ezeken a területeken a jogalkalmazó számára mennyire ismert a szakértői vizsgálat, a szakértői módszer, a vizsgálati eljárás vagy módszer érvényessége, megbízhatósága (tudományos elfogadottsága), illetve a szakértői következtetés menete.

A válaszadók a vegyész szakterületet jelölték meg második leggyakrabban (120 fő; az első, az orvosi szakterület 124 fő) arra a kérdésre vonatkozóan, hogy *Mely szakterületeken születnek kategorikus (kétséget kizáróan állást foglaló) vélemények*. Ezt a 120 fős almintát hatóságok szerinti bontásban, a szakvélemény egyes elemeire vonatkozó kérdések alapján összehasonlítva azt találjuk, hogy a bírák szerint tartalmazzák legnagyobb arányban a szakvélemények a vizsgálat leírását (94,4%; $\chi=12,957$; $p < 0,01$), a módszer leírását (90,9%; $\chi=11,715$; $p < 0,01$), illetve a módszer megbízhatóságának leírását (57,1%; $\chi=11,273$; $p < 0,01$). A három tartalmi elem előfordulása a szakvéleményben az ügyész válaszadók szerint a legkisebb gyakoriságú; a vizsgálat leírása esetében 59,5, a módszer ismertségénél 59, a módszer megbízhatósága esetében 25 százalék.

Összegezve:

Az ilyen összefüggések vizsgálata – az egyes szakterületekkel gyakrabban találkozójogalkalmazók véleményének vizsgálata alapján – segítséget jelenthet a szakvélemények hatósági értékelése során, a szakértővel történő együttműködés folyamatában.

3.4.5. A szakvélemény megítélésének hatósági eszközei

A következő adatsorok a szakvélemény értékelését segítő hatósági ismeretek, tapasztalatok hátterét mutatják be.

Az alábbiak közül Önt mi segíti a szakvélemények megalapozottságának, hitelt érdemlőségének megítélésében?

	RENDŐRÖK		ÜGYÉSZEK		BÍRÁK	
	Válaszadók száma	%	Válaszadók száma	%	Válaszadók száma	%
Képzés	37	15,3	43	26,2	93	47,9
Szakirodalom	74	30,6	59	36,0	98	50,5
Módszertani levél, szakértői útmutató	83	34,3	96	58,5	146	75,3
Konferenciák	24	9,9	40	24,4	58	29,9
A szakértőtől felvilágosítás kérése, illetve a szakértő meghallgatása	121	50,0	101	61,6	157	80,9
A kollégák tapasztalatai	122	50,4	80	48,8	72	37,1
Egyéb	5	2,6	17	10,4	5	2,6

A szakvélemény megalapozottságának, hitelt érdemlőségének megítélésében az ügyészek válaszainak legnagyobb hányadában a szakértőtől történő felvilágosítás kérése, a módszertani levelek, valamint a kollégák tapasztalatai segítenek.

A bíráknál a szakirodalom és a képzés is előkelő helyen állnak a források között:

A rendőrök válaszaiban a kollégák tapasztalatai fordulnak elő leggyakrabban, ezt követi szorosan a szakértők felvilágosítása, emellett a rendőrök is építenek a módszertani levelekre és a szakirodalomra is.

Milyen jellemzők vizsgálata segíti Önt a szakvélemények megalapozottságának, hitelt érdemlőségének a megítélésében? Van-e saját protokollja a szakvélemények megalapozottságának vizsgálatára, vagy létezik-e ilyen iránymutatás?

A következőkben egy válogatást teszünk közzé az ügyészek és bírák véleményei közül.

A) Az ügyészek válaszaiból

Bár kevesen írták le, hogy saját protokolljuk van a szakvélemények értékelésére, a válaszok arra utalnak, hogy a saját szakmai tapasztalatok alapján többnyire van szempontrendszerük a szakvéleményeket értékelő hatóságok tagjainak. Ebben a szakértő személyének, kompetenciájának fontos szerepe van, sőt egyes válaszok szerint a jogalkalmazó „nem kételkedik”, általában elfogadja a szakvéleményeket.

”

- A szakértői véleményeket nagyobb részt megalapozottnak fogadjuk el, csak akkor kezdjük boncolgatni, ha a hiányossága azonnal feltűnik, és nem egyértelmű választ ad a feltett kérdésekre.
- Részletesen megindokolt, egyértelmű módon megfogalmazott szakvélemény az elvárt. Megalapozottságát szakismeret nélkül nem lehet vizsgálni.
- Teljes mértékben megbízom a szakértői véleményben (a nálam előforduló ügyekben nincs okom kételkedni).
- Zömében olyan szakértőt rendel ki mind a nyomozó hatóság, mind pedig az ügyészség, aki már „bizonyított”, azaz korábbi ügyekben rendre megalapozott, bíróság által is elfogadott szakvéleményt ad.

Mások saját tapasztalatukat, valamint a szakjogász-képzéseken szerzett ismereteiket hasznosítják az értékelés során. A hatályos módszertani levelek hiánya sokszor kerül említésre:

- ”
- Iránymutatás nincs erre, sajnos. A sok évtizedes gyakorlatom és tapasztalatom az elsődleges és meghatározó támpont. Ezen kívül ismerem a szakértők egy részét, lehet velük szakmai kérdésekben beszélgetni, tanulni. Szabadidőmben foglalkozom orvosi-pszichológiai ismeretszerzéssel, néha informatikával is. Tehát önképzés révén haladok előre.
 - Nincs protokoll, tapasztalatok, gyakorlat, észszerűség, logika alapján dönthető el.
 - A különböző ügyekben szerzett tapasztalatom segíti a vélemények megítélését, külön protokollt erre nem alkalmazok.
 - A szakértői véleményekkel kapcsolatban felmerült kérdésekkel kapcsolatban szakirodalmat olvasok, illetve egyeztetek más, általam és a törvényszék által is elfogadott szakértőkkel. Iránymutatásról nem tudok.

Gyakran megjelölik a leglényegesebb gyakorlati szempontokat is:

- ”
- Számomra akkor meggyőző egy szakvélemény, ha a szakértői módszer is részletesen leírásra és indokolásra kerül, illetve a nyomozás során beszerzett adatokkal, más bizonyítási eszközökkel összhangban van. Általánosan érvényes iránymutatásról nem tudok.
 - Kompetencia, vizsgálat folyamatának kidolgozottsága, az ezekből levont következtetések, szakszerű megfogalmazás, adekvát válaszok.
 - A szakértői vélemény kellő tagoltsága, átláthatósága, érthetősége azonnal megállapítható, ahogyan az iratoknak megfelelés, a kirendelő által feltett kérdésekre koncentráltság szintén azonnal feltűnik, ezt követően az ismert, kellő kompetenciával rendelkező szakértő véleményéhez már ritkán fér kétség.
 - A nyilvánvaló szakértelem, rögzített vizsgálati folyamat, a vizsgálat hivatkozásai és annak logikus, nem megkérdőjelezhető és ellentmondásmentes következtetései számomra megalapozottá teszik a szakvéleményt.

Mások saját protokollról is beszámolnak:

- ”
- A szakvélemények vizsgálata saját protokoll alapján történik. Ennek során első körben a szakértői kompetencia ellenőrzésére kerül sor, majd hogy a szakvélemény tartalmazza-e a jogszabályban előírt kötelező tartalmi elemeket, megfelel-e az esetleges módszertani levélben foglaltaknak, egyértelmű-e, önmagával vagy egyéb bizonyítékkal ellentétes-e, helyességéhez nyomatékos kétség fér-e, a szakértő kompetenciáján túlterjeszkedett-e.
 - Vizsgálandó: a jogszabályokban előírt formában születtek-e, valamennyi releváns tényadatot figyelembe vettek-e, van-e módszertani leírás, amennyiben több lehetséges következtetés van, azokat vizsgálta-e, a vélemény számításokkal, modellekkel, ábrákkal, adatbázisok adataival alátámasztott-e.
 - A szakértői vélemény teljes és részletes megismerése, valamint a beszerzett bizonyítékok összevetése és értékelése útján döntöm el, hogy megalapozottnak ítélem-e meg a véleményt, a megítélés folyamatában a szakértői vélemény részletessége és közérthetősége, a saját szakmai és gyakorlati tapasztalat, valamint a bírósági gyakorlat nyújt segítséget.
 - Minden esetben a teljes végigolvasás mellett checklist-szerűen ellenőrzöm a Szaktv. szerinti tartalmi követelmények meglétét. Utána tartalmi értékelés: nincsenek-e iratellenes alapadatok felvéve a leletben, nincsenek-e önellentmondások a szakvéleményben, minden kérdésre teljes, megnyugtató választ adott-e.
 - A szakértői jogosultság, kompetencia megléte, a szakértő ezekre vonatkozó nyilatkozatai, a szakértői vélemény tartalmi elemeinek megléte.
 - A vizsgálati módszert mindig elolvasom és összevetem a véleményi résszel és megállapítom, hogy következik-e egyik a másikból. Ezen túl elvárom, hogy kellően egyértelmű legyen a vélemény.
 - Nem tudok ilyen protokollról. Talán ez a szakértővé válás feltételei illetve a szakmai kontroll feladatának látnám. Abból a célból, hogy jogalkalmazóként alapvetően kétkedés nélkül fogadhassam el a szakértői véleményben foglaltakat.

Végül volt példa arra is, hogy nemzetközileg is elismert kritériumrendszert alkalmaz az ügyész:

- ”
- Az ún. Daubert-kritériumokkal kapcsolatos tényezőkre figyelemmel megvizsgálom a vélemény lelet részét, vagyis a szakértő pontosan meghatározta a vizsgálat tárgyát és lényegét, kellő részletességgel ismertette-e a vizsgálat módszerét, majd ellenőrzöm a szakmai ténymegállapítási részt. Ha az ezekből levont következtetések laikus számára is érthetően megfogalmazottak és a feltett kérdésekre válaszolt a szakértő, akkor az megalapozottnak fogadható el, főleg akkor, ha a vélemény tartalmazza a szakértői technika, a vizsgálati módszer elfogadottságát is.

B) A bírák válaszaiból

A bírák válaszaik összességében hasonlóan heterogénnek bizonyultak.

A szakértői kompetenciából kiinduló szempontok:

- ”
- A vizsgálati módszerek ismertetése megtörtént-e, a szakértő képzettségei, szakértői tevékenységének időtartama. Nincs ilyen iránymutatás.
 - Érdemben sem vitatni, sem vizsgálni nem tudom a szakértő kompetenciáját – lévén hogy nekem nincs meg az a szaktudásom. Még nem merült fel bennem a szakértő kompetenciája, a szakvélemény megalapozottsága tekintetében kétely.
 - Általában adott szakértői körrel dolgozom évtizedek óta, így elsődlegesen megbízom az általam kirendelt szakértőkben, minden szempontból. Új szakértő kirendelése esetén az adott eljárás a próbája a szakértőnek és az általa adott szakvéleménynek is.

Saját tapasztalatok, valamint a szakjogász képzéseken szerzett ismeretek alkalmazása:

- ”
- Élettapasztalat, józan ész, ítélkezési gyakorlat, korábbi hasonló esetekben adott meggyőző vélemény stb. Iránymutatásról nem tudok.
 - Saját gyakorlati tapasztalatom segít.
 - Protokoll nincs. A szakterületen szerzett rutin, a számos hasonló jogeset megoldása, a nagyszámú szakvélemény ismerete segít a megítélésben.
 - Nincs protokoll. Csak a saját ismereteinkre támaszkodhatunk. Internet, tudományos könyvek, szakember ismerősök.
 - Bonyolultabb esetekben a szakvélemény alapos áttanulmányozását követően, amennyiben kérdések merülnek fel bennem, szakirodalomból, internetről próbálok információkat szerezni, és adott esetben a szakértő tárgyaláson történő meghallgatása során tisztázom azokat.
 - Többéves tapasztalat alapján, mivel az eljáró szakértők munkája ismert előttem.
 - Az segít, hogy nekem magamnak is van közgazdasági, ezzel együtt mérlegképes könyvelői végzettségem.
 - Szakjogász végzettségem körében elsajátítottam bizonyos fokú többletinformációkat, amelyek segítik bizonyos típusú hibák felismerését.
 - Magam is átnézem az adott tudományos kutatásokat, amelyek a szakterületen születnek, illetve módszertani leveleket, a pszichiátriai társaság vagy más társaságok honlapját, illetve ha kell, szakkönyvet.
 - Nincs. Csak a saját ismereteinkre támaszkodhatunk. Internet, tudományos könyvek, szakember ismerősök.
 - Logika és közérthetőség, illetve saját és a kollégák tapasztalatai alapján.
 - Nincs rá iránymutatás, ez teljesen ügy- és esetfüggő, egyszerű értelmezéssel vizsgálom.

Gyakran megjelölik a leglényegesebb gyakorlati szempontokat:

- ”
- Ellenőrzöm a szakértő által felhasznált adatok, bizonyítékok körét, mindent figyelembe vett-e, a leírt számítási módokat, módszereket, a megállapítások az egyéb bizonyítékokkal mennyire állnak összhangban.
 - A vizsgálati adatok iratszerűek-e, illetve tényszerűek-e, a vizsgálati leírás az általános gyakorlatnak megfelelő-e, következtetései logikusak-e, érthetőek-e.

- A vizsgálati módszerek ismertetése megtörtént-e, a szakértő képzettségei, szakértői tevékenységének időtartama.
- A szakvélemény ne legyen önellentmondásos, a köztudomással ellentétes. Az ügyadatokhoz igazodjon, legyen érthető, logikus, következetes, észszerű.
- A kötelező tartalmi elemek vizsgálata, szakszerű, egyértelmű megfogalmazás, a kérdések maradéktalan, érthető módon történt megválaszolása.
- Vizsgálati módszer mennyire rögzített, illetve mennyire részletes annak leírása, hogy hogyan jutott a szakértő az adott álláspontra.
- A feltett kérdésekre adott egyértelmű válaszok, továbbá az érthetőség, egyértelműség, átláthatóság.

Saját protokoll alkalmazása, a szempontrendszer lényegesebb elemei:

- ”
- Önmagában azon tény, hogy a szakvéleményt készítő személy megfelel a vonatkozó jogszabályi előírásoknak, a hiteltérdemlőség kérdését fel sem vetik. A megalapozottságot az alkalmazott módszerek, a vizsgálati módszerek, az egyéb bizonyítékokkal való egybevetés biztosítja. E vonatkozásban sem protokollról, sem iránymutatásról nincs tudomásom, de véleményem szerint ez a bíró függetlenségét sértené is.
 - A szakvélemény felépítése, nyomon követhetősége, logikai összefüggései és az ügy releváns részeivel való kapcsolódási pontjai.
 - Elsődlegesen a szakvélemény teljes körűségét vizsgálom, megalapozottságukkal kapcsolatban akkor merül fel kétely, ha az teljes mértékben ellentmond az iratanyagoknak, az eljárás során tapasztaltaknak, ha semmi támpontot nem ad arra, hogy a szakértő miként jutott az adott következtetésre.
 - A szakértői vélemény szerkezete feleljen meg a jogszabályi előírásoknak, világos, ellentmondásmentes legyen, válaszoljon a feltett kérdésre. Ha a kérdés nem egyértelmű, azt jelezze, illetve az egyéb észrevételekben alternatív választ is adjon rá.
 - Iránymutatás nincsen. A vizsgálat lefolyásának, a vizsgálati módszerek leírásának és elemzésének részletes elolvasásával ellenőrzöm, ha kérdésem van, kiegészítést rendelek el, vagy a szakértőt a tárgyalásra megidézem. A gyakran tárgyalt ügytípusok kapcsán ismerem a módszertani leveleket (például orvos szakértői kérdések).
 - A szakvélemény tartalma, kötelező kellékek megléte/hiánya, korábbi ügyben végzett szakértői tevékenység, határidők betartása. Alaposság, kellően részletezett és alátámasztott vélemény. Személyes előadás. Szakmai múlt.

Példa a nemzetközi kritériumrendszer figyelembevételére:

- ”
- Mindig próbálok rákérdezni a megalapozottság, hiteltérdemlőség kérdéskörére, esetleg aggályokra, amit esetleg a szakma kisebb része képvisel, illetve a nemzetközi szakmai szabályokra, nemzetközi megítélésre; és a szakértők ezeket készséggel elő is adják.

3.4.6. A szakvélemények jogszerűsége

A szakvélemények jogszerűségét és relevanciáját befolyásoló körülményekről szól a kérdőívek utolsó szakasza. A szakvélemény jogellenes beszerzésére csak elvétve vannak példák.

Előfordult-e, és ha igen, az ügyek mekkora hányadában, hogy a szakvélemény beszerzésére jogellenes módon került sor, így az bizonyítékként nem volt értékelhető?

	ÜGYÉSZEK		BÍRÁK	
	Válaszadók száma	Százaléka	Válaszadók száma	Százaléka
Az esetek kb. felében	–	–	1	0,5
Az esetek kisebb részében	1	0,6	33	15,0
Az esetek elenyésző hányadában	8	4,9	158	71,8
Sohasem	139	84,8	28	12,7
Nem válaszolt	16	9,8	–	–
Összesen	164	100,0	220	100,0

Az esetek mekkora hányadában fordul elő, hogy a szakértői vizsgálat és a vélemény nem hiteles (jogszerűen és szakszerűen) beszerzett, rögzített, illetve kezelt vizsgálati tárgyon alapszik?

	ÜGYÉSZEK		BÍRÁK	
	Válaszadók száma	Százaléka	Válaszadók száma	Százaléka
Az esetek túlnyomó többségében	1	0,6	–	–
Az esetek kisebb részében			6	2,7
Az esetek elenyésző hányadában	16	9,8	48	21,8
Sohasem	130	79,3	141	64,1
Nem válaszolt	17	10,4	25	11,4
Összesen	164	100,0	220	100,0

Relevanciaprobléma is csak az esetek elenyésző hányadában merült fel:

Az esetek mekkora hányadában merül fel, hogy a szakértő kirendelése nem lett volna szükséges (nem volt releváns)?

	ÜGYÉSZEK		BÍRÁK	
	Válaszadók száma	Százaléka	Válaszadók száma	Százaléka
Az esetek kb. felében	–	–	1	0,5
Az esetek kisebb részében	8	4,9	17	7,7
Az esetek elenyésző hányadában	92	56,1	116	52,7
Sohasem	48	29,38	65	29,5
Nem válaszolt	16	9,8	21	9,5
Összesen	164	100,0	220	100,0

A kompetenciaprobléma sem tekinthető jellemzőnek:

Az esetek mekkora hányadában észleli Ön, hogy a szakértő kapcsán kompetencia-probléma merül fel?

	ÜGYÉSZEK		BÍRÁK	
	Válaszadók száma	Százaléka	Válaszadók száma	Százaléka
Az esetek nagyobb részében	1	0,6	1	0,5
Az esetek kisebb részében	4	2,4	9	4,1
Az esetek elenyésző hányadában	87	53,0	116	52,7
Sohasem	54	32,9	70	31,8
Nem válaszolt	18	11,0	24	10,9
<i>Összesen</i>	<i>164</i>	<i>100,0</i>	<i>220</i>	<i>100,0</i>

Az utolsó kérdés a szakvélemények mint bizonyítékok hasznosíthatóságára általában kérdez rá.

A szakvélemények mekkora hányada járul hozzá a tényállás megállapításához, illetve az ezen alapuló határozat meghozatalához?

	ÜGYÉSZEK		BÍRÁK	
	Válaszadók száma	Százaléka	Válaszadók száma	Százaléka
Valamennyi szakvélemény	31	18,9	47	21,4
A szakvélemények túlnyomó többsége	97	59,1	123	55,9
A szakvélemények nagyobb része	15	9,1	18	8,2
A szakvélemények kb. fele	2	1,2	10	4,5
A szakvélemények kisebb része	–	–	3	1,4
A szakvélemények elenyésző hányada	1	0,6	–	–
Nem válaszolt	18	11,0	19	8,6
<i>Összesen</i>	<i>164</i>	<i>100,0</i>	<i>220</i>	<i>100,0</i>

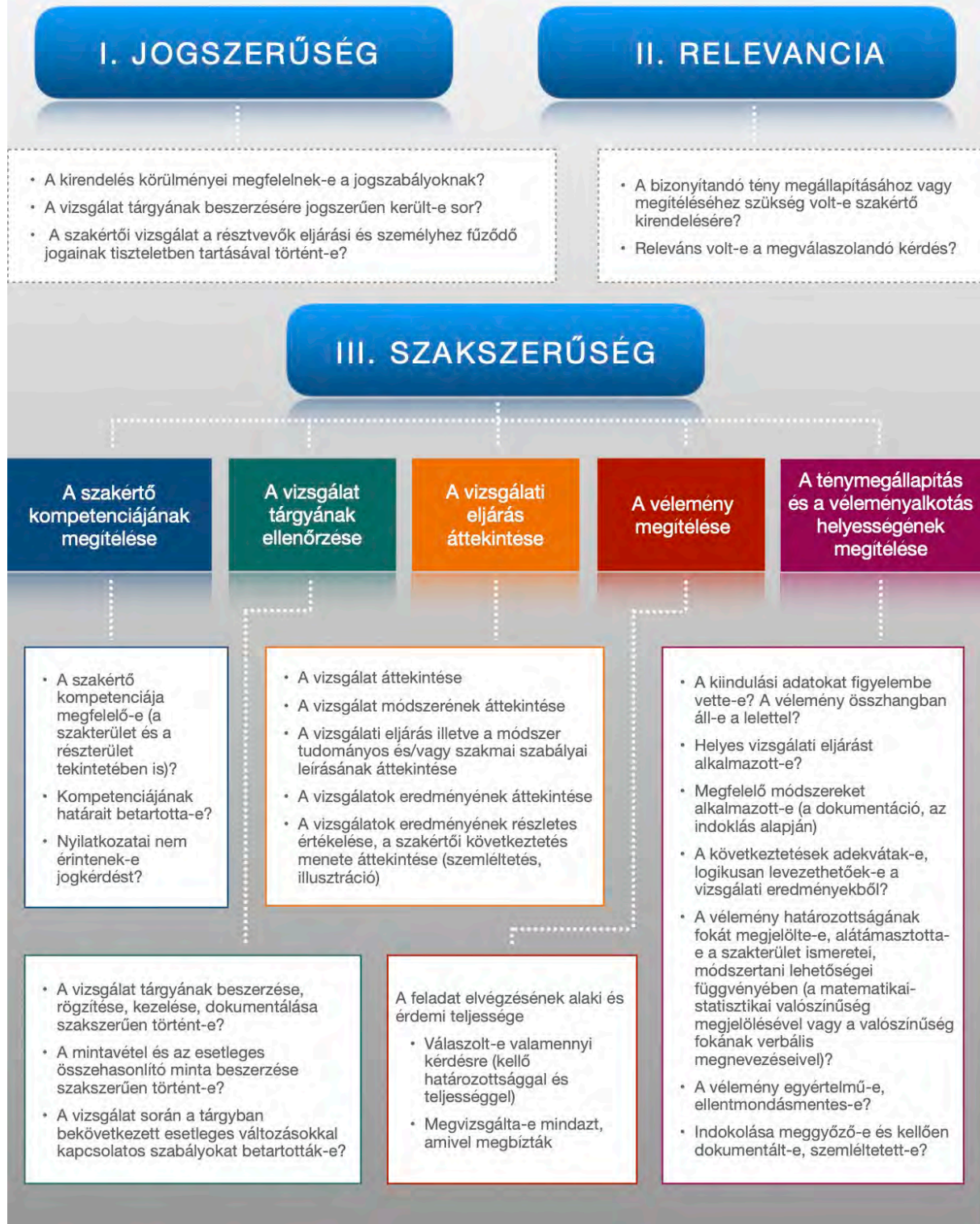
A szakvélemények értékelésének módszertanával kapcsolatos válaszok azt mutatják, hogy a válaszadók meghatározó hányada alkalmaz a saját tapasztalatain, illetve a képzéseken elsajátított ismereteken és a szakirodalmon alapuló szempontrendszert. A válaszok utaltak arra, hogy a hatóságok tagjainak segítséget jelentene a szakvélemények értékeléséhez egy megfelelő protokoll kidolgozása.

Kutatásunk eredményeként kidolgoztunk egy javaslatot, amely szándékaink szerint kiindulópontként szolgálhat a szakvélemények hatósági értékeléséről, annak menetéről és szükséges részleteiről folytatott szakmai megbeszélések során.

Ezt – kutatásunk záróakkordjaként – az alábbiakban tesszük közzé (6. ábra).

A szakvélemény értékelésének folyamata

(Javaslat a szakirodalom és a jogalkalmazás tapasztalatai alapján)

6. ábra

Összegzés

A szakértői bizonyítás kutatása az OKRI tevékenységében régi múltra tekint vissza. 1982-ben zárult egy elméleti és empirikus módszereket is alkalmazó többéves vizsgálat, amelynek bevezető gondolatai, legfontosabb indokai a következők voltak: „napjaink tudományos technikai fejlődésének a jogalkalmazás területén jelentkező egyik szükségszerű következménye a szakértői bizonyítás jelentőségének növekedése. [...] A kutatás során az Intézet munkatársai választ igyekeztek kapni arra a kérdésre is, hogy a szervezeti változtatások és a jogszabálymódosítások mennyire váltották be a hozzájuk fűzött reményeket.” A kutatás a szakértői tevékenységet és a szakértői szervezetrendszer vizsgálatát, ami a szakértői intézeti jelentések tanulmányozásából, a szakirodalom feldolgozásából, kérdőíves aktafeldolgozásból és interjúk készítéséből állt. A megállapítások, a felmerült kérdések egy része ma is aktuális, ami azt támasztja alá, hogy ahogy e különleges bizonyítási eszköz alkalmazásának szakmai-technikai feltételei folyamatosan változnak, fejlődnek, úgy a felhasználásuk kereteit is állandóan figyelemmel kell követni.

Az igazságügyi szakértőkről szóló 2016-ban született törvény és a 2018. július 1-jén hatályba lépett új büntetőeljárás törvény változásokat hozott a szakértői bizonyítás szabályozásában.

A 2019-ben indult kutatásunk célja az volt, hogy a szakvélemény bizonyításban betöltött szerepét, valamint hiteltérdemlőségének lehetőségeit, tényezőit és megvalósulását vizsgálja az új jogszabályok tükrében. Az elméleti összefoglaló a szakértői bizonyítás hiteltérdemlősége biztosítékainak részletes levezetését tartalmazza; álláspontunk szerint ez a fogalom fedi le legteljesebben mindazokat a feltételeket, amelyek elengedhetetlenek a törvényes és eredményes bizonyításhoz, a valóságú tényállás megállapításához.

Az empirikus kutatás a szakértő igénybevétele és a szakértői vélemény értékelése tényezőinek és tapasztalatainak megismerésére irányult, ehhez az eljáró hatóságok által gyűjtött és nyilvántartott adatok statisztikai elemzése, valamint a munkatársaik részvételével folytatott kérdőíves kutatás bizonyult célszerű módszernek. A 2020. évben folytatott empirikus kutatás a nyomozó hatóságok, az ügyészség és a bíróság szakértői bizonyítással kapcsolatos gyakorlati tapasztalatainak kérdőíves módszerrel történő vizsgálatára és az eredmények értékelésére nyújtott lehetőséget.

A részt vevő szervezetek (az Országos Bírósági Hivatal, a Magyar Igazságügyi Akadémia, a Legfőbb Ügyészség, a megyei főügyészségek, az Országos Rendőr-főkapitányság és a Nemzeti Adó- és Vámhivatal) támogató hozzáállása következtében a terveknek megfelelően valamennyi járási és megyei szervezeti egységtől legalább egy kérdőív kitöltésére került sor. A válaszadók köre bár statisztikai értelemben nem tekinthető reprezentatívnak, kijelenthető, hogy a kérdőívek válaszai – a válaszadók nagy száma és területi megoszlása – alapján mégis jól lefedik az igazságszolgáltatásban dolgozó érintett szakemberek összességének véleményét. A válaszadók motivált részvétele a kutatásban és a nyílt kérdések részletes megválaszolása nagy segítséget jelentett a kérdéskör feltárása során, mi több, a nagyarányú közreműködés és a tapasztalatok megosztása a kutatás eredményes lebonyolítása zálogának bizonyult.

A kutatás eredményei alapján igazolódott az az előzetes feltevés, miszerint a szakértők kirendelése az ügyek túlnyomó többségében a nyomozó hatóság által történik. A szakértő kirendelésére az eljárások túlnyomó többségében hivatalból kerül sor, magánszakértő az ügyek elenyésző hányadában van jelen. A szakértő személyének kiválasztása elsősorban az igazságügyi szakértői névjegyzék alapján történik, emellett a szakértővel való korábbi munkakapcsolat, valamint a kollégák ajánlása is segíti a kirendelő hatóságokat. A kompetens szakértő megtalálása nem jelent problémát az esetek nagyobb részében, a megfelelő kérdések megfogalmazása során a kollégák tapasztalatai és maguk a szakértők jelentenek segít-

séget. A vizsgálat eredményei azt bizonyítják, hogy az eljárás sikeres lefolytatásához szükséges szakértők – amennyiben szükséges – rendelkezésre állnak. Az ügyészek és a bírák alapvetően pozitív tapasztalataikról számoltak be a szakértők által a határidők betartása tekintetében. A szakvélemények a szükséges tartalmi elemeket tartalmazzák.

A szakvélemények értékelése a nyomozó hatóságnak, az ügyészségnek és a bíróságnak is feladatát képezi, a megfelelő eljárási szakaszban, főként annak végén, az azt lezáró határozat meghozatalakor. A válaszadók meghatározó hányada alkalmaz – többnyire a saját tapasztalatain, de sokszor a képzéseken elsajátított, illetve a szakirodalomból származó – kriminalisztikai ismereteket. Erre nézve követendő vagy irányadó protokollt nem tartalmaznak a források, ezért néhányan saját szempontrendszerrel dolgoztak ki. Ezek mellett a szakértő meghallgatása nyújt meghatározó segítséget – kérdés esetén – a szakvélemények hitelt érdemlőségének a megítélésében. A válaszokból kitűnően a hatóságok tagjai segítségnek tekintenek, ha ilyen protokoll, vagy akár az egyes szakterületek értékeléséhez szükséges szempontrendszer állna rendelkezésre.

A válaszokból egyértelműen kirajzolódnak azok a szakterületek, amelyeknek a megalapozottságát illetően a legtöbb kétely merül fel. Érdemes lenne az igazságügyi szakértőknek megvizsgálniuk ezeken a területeken a szakvélemény bizonyítékként történő felhasználása során felmerülő problémákat, és nagyobb hangsúlyt helyezni a jogalkalmazók tájékoztatására.

A kérdőív kérdéseire adott válaszok többnyire arra engednek következtetni, hogy a különböző hatóságok képviselői elégedettek a szakértői véleményekkel. A szakértők nagyobb részével megfelelő az együttműködés. Az ügyészek és a bírák meghatározó többségének véleménye szerint a szakvélemények hozzájárulnak a tényállás megállapításához, és az ezen alapuló határozat meghozatalához. A hatóságok képviselői elfogadják a szakértői megállapításokat, a választott módszert és a kapott eredményeket. Ha valamilyen probléma, hiányosság merül fel, az többnyire jól korrigálható felvilágosítás vagy kiegészítés kérésével. Ritkán fordul elő, hogy azonos kérdésben több szakértőt is meghallgatnának. Főként a bírák alkalmazzák a szakértők egymás jelenlétében történő meghallgatását, a tapasztalatok ezzel a lehetőséggel kapcsolatban pozitívak.

A vélemények határozottsági fokának megjelölése tekintetében vannak olyan vélemények, amelyek szerint csak a kategorikus vélemények segítik a jogalkalmazót. Mások a valószínűségi vélemények háttéréről több információt igényelnének. A válaszadók nem mindig ismerik a szakértő által alkalmazott vizsgálatot vagy módszert (annak leírását pedig a szakvélemény esetenként nem tartalmazza). Mindez arra utal, hogy az egyes szakértői területeken alkalmazható eljárásokról és módszerekről, azok lehetőségeiről, érvényességéről, megbízhatóságáról részletesebb tájékoztatásra lenne szükség a szakvélemények megalapozott értékeléséhez. A szakvélemények megítélését a válaszok szerint nagymértékben segítenék a módszertani levelek, emellett a szakirodalom, a képzések és a szakértőktől kért felvilágosítás egyaránt hasznos források. A speciális ügykörökben való eljárás lehetősége ugyanakkor hozzájárul a jogalkalmazók elmélyültebb munkájához.

A módszertani levelek célja elsősorban az igazságügyi szakértői szakterületek működési körének meghatározása, ennek keretében a szakértők kompetenciaköreinek, a vizsgálható kérdéseknek, az alkalmazható vizsgálatoknak és módszereknek a tájékoztató leírása a magas színvonalú, egységes szakvélemények érdekében. Bár a jogalkalmazók egy része úgy vélekedik, hogy ez a szakértők számára készül, a szakvélemények értelmezését és értékelését, bizonyítékként történő felhasználását is támogatni hivatottak. Ezeket túl már a szakértő kirendelése során is hasznos információt nyújthatnak egy-egy ritkábban előforduló szakkérdés vizsgálhatóságát illetően vagy a helyes kérdésfeltevés elősegítésére.

A szakértői tevékenység magas színvonalú, egységes gyakorlásának számonkérhető alapjai a módszertani levelek megalkotása mellett a szakértői minőségbiztosítás intézményei által teremthetők meg. A szakértőknek – a nemzetközi gyakorlatnak megfelelően – kutatások

során szükséges vizsgálniuk, ellenőrizniük és tökéletesíteniük eljárásaikat, és ezekről hasznos publikációkban beszámolniuk; az erre való törekvés már megfigyelhető az e témákat tárgyaló szakmai folyóiratokban. A szakértővel szembeni megnövekedett elvárások mellett a jogalkalmazók maguk is kiállnak a szakértői szakma presztízsének növelése, annak szükségessége mellett.

A kutatás alátámasztotta azt a feltevést, hogy a szakvélemények eredményes felhasználásához a bizonyítás során a szakértői és a jogalkalmazói szféra folyamatos szakmai kapcsolatára van szükség. Ennek keretében célszerű megosztani az egyes kérdések vizsgálatának, a lehetséges módszerek alkalmazásának nehézségeit, korlátait, illetve az egyes eljárások példáin bemutatni a szakvélemények bizonyítékkénti felhasználásának tapasztalatait, jó gyakorlatait és nehézségeit. Mindez történhet többoldalú konzultációk keretében, akár munkacsoportok létrehozásával, illetve a szélesebb körben, konferenciákon is.

E megállapításokkal és javaslatokkal – a téma mélyebb elméleti ismeretében – kívánunk mindehhez támogatást nyújtani.

Irodalomjegyzék

- AGÁRDI Tamás – KÁRMÁN Gabriella: A hazugságvizsgálatról más szemmel. *Belügyi Szemle*, 1999/10.
- BÁNYAI István: Az igazságügyi szakértői tevékenység módszertani kérdései. *Magyar Jog*, 2016/7–8.
- BELOVICS Ervin – TÓTH Mihály: *Büntető eljárásjog*. HVG-ORAC, Budapest, 2020.
- BÓCZ Endre: A büntetőeljárásbeli bizonyítás néhány szemléleti és elméleti kérdése. *Magyar Jog*, 2008/2.
- BÓCZ Endre (szerk.): *Kriminálisztika*. BM Kiadó, Budapest, 2004.
- CSIRMAZ László: A szakértői bizonyítási rendszer megújításának szükségessége. Az igazságügyi szakértői névjegyzék. In: KÚRIA JOGGYAKORLAT-ELEMZŐ CSOPORT: *Összefoglaló vélemény. A szakértői bizonyítás a bírósági eljárásban. Tanulmányok a szakértői bizonyítás témaköréből*, 53–63. o.
https://kuria-birosag.hu/sites/default/files/joggyak/osszefoglalo_velemeney_2.pdf
- ERDEI Árpád: *Tény és Jog a szakvéleményben*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1987.
- FARKAS Ákos – RÓTH Erika: *A büntetőeljárás*. Wolters Kluwer, Budapest, 2018.
- FENYVESI Csaba – HERKE Csongor – TREMMEL Flórián: *Új magyar büntetőeljárás*. Dialóg-Campus Kiadó, Budapest–Pécs, 2004.
- FINSZTER Géza: Bizonyításelméletek a jog világában. *Rendészeti Szemle*, 2006/7–8.
- FINSZTER Géza – KÁRMÁN Gabriella: A szakértői és a szaktanácsadói rendszer a büntetőeljárásban. A szakértői tevékenység jogszabályi alapjai. Kézirat. OKRI, Budapest, 2009.
- IBOLYA Tibor: A bizonyítás általános szabályai. In: POLT Péter (főszerk.): *Kommentár a büntetőeljárás törvényhez*. 28. fejezet. Wolters Kluwer, Budapest, 2018.
- KÁRMÁN Gabriella: *A kriminálisztikai szakértői bizonyítás. A hitelt érdemlőség építőkövei*. OKRI, Budapest, 2019.
https://www.okri.hu/images/stories/konyvajanelo/2019/Karman_Kriminálisztika/kg_web_s.pdf
- KERTÉSZ Imre: *A tárgyi bizonyítékok elmélete a büntetőeljárás jog és a kriminálisztika tudományában*. Közgazdasági és jogi Könyvkiadó, Budapest, 1972.
- KIRÁLY Tibor: *Büntetőjog a jog határán*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1972.
- KIRÁLY Tibor: *Büntetőeljárás jog*. Osiris Kiadó, Budapest, 2000.
- KIRÁLY Tibor: *Büntetőeljárás jog*. Osiris Kiadó, Budapest, 2008.
- KÚRIA JOGGYAKORLAT-ELEMZŐ CSOPORT: *Összefoglaló vélemény. A szakértői bizonyítás a bírósági eljárásban. Bevezetés*.
https://kuria-birosag.hu/sites/default/files/joggyak/osszefoglalo_velemeney_2.pdf
- TREMMEL Flórián: *Bizonyítékok a büntetőeljárásban*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest–Pécs, 2006, 23. o.
- NOGEL Mónika: *A szakértői bizonyítás aktuális kérdései*. HVG-ORAC, Budapest, 2020.
- PUSZTAI László: A szakértői bizonyítás hatósági előkészítése. In: GÖDÖNY József (szerk.): *Kriminológiai és Kriminálisztikai Tanulmányok 20*. KJK, Budapest, 1983.
- PUSZTAI László: A szakvélemény és a bizonyítékok szabad mérlegelése. In: GÖDÖNY József (szerk.): *Kriminológiai és Kriminálisztikai Tanulmányok 24*. OKRI, Budapest, 1987.
- SPENCER, Maureen – SPENCER, John: *Evidence Concentrate: Law Revision and Study Guide*. Oxford University Press, Oxford, 2010.
- SZÁNTÓ I. József: *A szakértői bizonyítás alapjai*. Dunatrend-Press, Budapest, 1999.
- WILLIS, Sheila: Power, Prozess, People – A presentation on quality and competence in forensic science delivered at EAFS 2009. *Science and Justice*, vol. 50, no. 1, 2010.

Mellékletek

Ügyészségi, bírósági és nyomozó hatósági kérdőívek

ADATLAP ÜGYÉSZSÉGEK RÉSZÉRE

Vizsgált időszak: 2018. július 1. – 2019. december 30.

Alapadatok

1. Kitöltő szolgálati helye:

...

2. Kérjük, jelölje meg, hogy mely feladatokat látja el:

- a) nyomozási
- b) nyomozásfelügyeleti
- c) büntetőbírói
- d) nyomozásfelügyeleti és büntetőbírói

3. Kérjük, jelölje meg, ha főként vagy kizárólag meghatározott ügycsoportokban jár el, és nevesítse azt:

...

A szakértő igénybevétele

4. Az ügyek mekkora hányadában kerül sor szakértő igénybevételére?

- a) szinte minden ügyben
- b) az ügyek túlnyomó többségében
- c) az ügyek nagyobb részében
- d) az ügyek kb. felében
- e) az ügyek kisebbik felében
- f) az ügyek elenyésző hányadában

5. Milyen bűncselekménytípusok esetén milyen szakértő kirendelésére kerül sor jellemzően?

...

6. Az ügyek mekkora hányadában kerül sor a nyomozó hatóság részéről hivatalból a kirendelésre?

- a) szinte minden ügyben
- b) az ügyek túlnyomó többségében
- c) az ügyek nagyobb részében
- d) az ügyek kb. felében
- e) az ügyek kisebbik felében
- f) az ügyek elenyésző hányadában

7. Az ügyek mekkora hányadában teszi meg az ügyészség a kirendelést? (Nyomozó ügyészségek esetén: Az ügyek mekkora hányadában teszi meg a felettes ügyészség a kirendelést?)

- a) szinte minden ügyben
- b) az ügyek túlnyomó többségében
- c) az ügyek nagyobb részében
- d) az ügyek kb. felében
- e) az ügyek kisebbik felében
- f) az ügyek elenyésző hányadában
- g) sohasem

8. Az ügyek mekkora hányadában kerül sor a nyomozási szakban indítványra a kirendelésre?

- a) szinte minden ügyben
- b) az ügyek túlnyomó többségében
- c) az ügyek nagyobb részében
- d) az ügyek kb. felében
- e) az ügyek kisebbik felében
- f) az ügyek elenyésző hányadában
- g) sohasem

9. A szakértő kirendelésére vonatkozó indítványnak a nyomozási szakban az indítványok mekkora hányadában ad helyt a nyomozó hatóság, illetve az ügyészség?

- a) minden esetben
- b) az esetek túlnyomó többségében
- c) az esetek nagyobb részében
- d) az esetek kb. felében
- e) az esetek kisebbik felében
- f) az esetek elenyésző hányadában
- g) sohasem

Megjegyzés / kiegészítés: ...

10. Az ügyek mekkora hányadában teszi meg a nyomozó hatóság a kirendelést az ügyészség utasítására? (*Nyomozó ügyészségek esetében: A felettes ügyészség az ügyek mekkora hányadában ad utasítást szakértő kirendelésére?*)

- a) minden ügyben
- b) az ügyek túlnyomó többségében
- c) az ügyek nagyobb részében
- d) az ügyek kb. felében
- e) az ügyek kisebbik felében
- f) az ügyek elenyésző hányadában
- g) sohasem

11. *Magánszakértőt* az ügyek mekkora hányadában vesznek igénybe a nyomozási szakban?

- a) szinte minden ügyben
- b) az ügyek túlnyomó többségében
- c) az ügyek nagyobb részében
- d) az ügyek kb. felében
- e) az ügyek kisebbik felében
- f) az ügyek elenyésző hányadában
- g) sohasem

12. A megbízó az ügyek mekkora hányadában értesíti a nyomozó hatóságot vagy az ügyészséget a magánszakértő megbízásáról a Be. 190. § (5) bekezdésének megfelelően?

- a) minden ügyben
- b) az ügyek túlnyomó többségében
- c) az ügyek nagyobb részében
- d) az ügyek kb. felében
- e) az ügyek kisebbik felében
- f) az ügyek elenyésző hányadában
- g) sohasem

13. Jellemzően mi az oka a magánszakértő terhelt és/vagy a védő általi megbízásának? (Ha mindkettő előfordul, mindkettő aláhúzható!)

- a) az ügyészség vagy a nyomozó hatóság a szakértő kirendelésére vonatkozó indítványukat elutasította
- b) az ügyészség vagy a nyomozó hatóság nem az indítványukban megjelölt szakértő kirendeléséről határozott

Megjegyzés / kiegészítés: ...

14. Az ügyek mekkora hányadában kerül sor a szakértő felmentésére?

- a) szinte minden ügyben
- b) az ügyek túlnyomó többségében
- c) az ügyek nagyobb részében
- d) az ügyek kb. felében
- e) az ügyek kisebbik felében
- f) az ügyek elenyésző hányadában
- g) sohasem

15. Mi a felmentés jellemző oka?

...

16. Az ügyek mekkora hányadában kerül sor a szakértő kizárására?

- a) szinte minden ügyben
- b) az ügyek túlnyomó többségében
- c) az ügyek nagyobb részében
- d) az ügyek kb. felében
- e) az ügyek kisebbik felében
- f) az ügyek elenyésző hányadában
- g) sohasem

17. A kizárási okot jellemzően a szakértő jelenti be vagy más tesz indítványt a kizárásra?

- a) a szakértő
- b) más, éspedig:

...

A következő kérdések a kérdőívet kitöltő ügyész által történő szakértői kirendelésekre vonatkoznak.

Az ügyész által történő szakértői kirendelés

18. Jellemzően milyen körből rendeli ki Ön a szakértőt? Jelölje aláhúzással a legjellemzőbbeket! (több válasz is jelölhető)

- a) névjegyzékbe felvett igazságügyi szakértő
- b) szakértői intézmény alkalmazásában álló természetes személy
- c) szakvélemény adására jogosult gazdasági társaság
- d) szakértői intézmény
- e) jogszabályban feljogosított egyéb intézmény vagy szervezet
- f) eseti szakértő

19. Jellemzően milyen okból kerül sor eseti szakértő kirendelésére?

- a) az adott szakterületen nincs bejegyzett igazságügyi szakértő
- b) az adott szakterületen – időszakos hiány vagy egyéb szakmai ok miatti hiány okán – a bejegyzett igazságügyi szakértők egyike sem tud eleget tenni a kirendelésnek
- c) az adott szakterület nem szerepel a miniszter rendeletében felsorolt szakterületek között
- d) egyéb, éspedig:

...

20. Milyen szakkérdések kapcsán került sor eseti szakértő kirendelésére?

...

21. Milyen információs forrásból történik az igazságügyi szakértő személyének kiválasztása? (több válasz is jelölhető)

- a) az interneten megtalálható igazságügyi névjegyzékből
- b) korábbi munkakapcsolat alapján
- c) kollégák ajánlása alapján
- d) az igazságügyi szakértői kamara által nyújtott információk alapján
- e) egyéb, éspedig:

...

22. Mennyiben nyújt segítséget a kirendelésnél a szakértői névjegyzék?

...

23. Előfordul-e, hogy gondot okoz a megfelelő kompetenciával rendelkező igazságügyi szakértő megtalálása?

- a) igen
- b) nem

24. Milyen gyakran okoz gondot a megfelelő kompetenciával rendelkező igazságügyi szakértő megtalálása?

- a) szinte minden kirendelés esetén
- b) a kirendelések túlnyomó többségében
- c) a kirendelések nagyobb részében
- d) a kirendelések kb. felében
- e) a kirendelések kisebbik felében
- f) a kirendelések elenyésző hányadában
- g) sohasem

25. Milyen konkrét kérdések esetén jelentett nehézséget a megfelelő kompetenciával rendelkező szakértő megtalálása? Kérjük, sorolja fel ezeket a kérdéseket:

...

26. A kirendelő végzés átvételét követően a szakértő milyen gyakran jelzi kompetenciájának hiányát?

- a) az ügyek túlnyomó többségében
- b) az ügyek nagyobb részében
- c) az ügyek kb. felében
- d) az ügyek kisebbik felében
- e) az ügyek elenyésző hányadában
- f) sohasem

27. A szakértői kirendelések mekkora hányada esetén észleli Ön, hogy a szakértő nem tett eleget azon kötelességének, miszerint a Szaktv.-ben meghatározott határidőn belül jeleznie kell kompetenciájának hiányát? [Szaktv. 45. § (4) b) bek.]

- a) a kirendelések túlnyomó többségében
- b) a kirendelések nagyobb részében
- c) a kirendelések kb. felében
- d) a kirendelések kisebbik felében
- e) a kirendelések elenyésző hányadában
- f) sohasem

28. Ön hogyan vizsgálja ezt? (több válasz is jelölhető)

- a) az igazságügyi szakértői névjegyzékben található adatok (szakterület) ellenőrzésével
- b) egyéb módon, éspedig:

...

29. Az ügyek mekkora hányadában van szükség az egyes szakterületeken belül speciális kompetenciával rendelkező szakértő kirendelésére?

- a) az ügyek túlnyomó többségében
- b) az ügyek nagyobb részében
- c) az ügyek kb. felében
- d) az ügyek kisebbik felében
- e) az ügyek elenyésző hányadában
- f) sohasem

30. Ön milyen információk alapján találja meg a speciális kompetenciával rendelkező szakértőt?

- a) az interneten megtalálható igazságügyi szakértői névjegyzékből
- b) korábbi munkakapcsolat alapján
- c) kollégák ajánlása alapján
- d) az igazságügyi szakértői kamara által nyújtott információk alapján
- e) iskolai végzettsége és szakmai képesítése alapján
- f) egyéb módon, éspedig:

...

31. Előfordul-e, hogy nehézséget jelent a szakértőnek felteendő szakkérdések meghatározása?

- a) az ügyek túlnyomó többségében
- b) az ügyek nagyobb részében
- c) az ügyek kb. felében
- d) az ügyek kisebbik felében
- e) az ügyek elenyésző hányadában
- f) sohasem

32. Konkrétan milyen szakkérdések esetén jelentett nehézséget a szakértőnek felteendő kérdések meghatározása?

...

33. Ha nehézséget jelent a szakkérdések meghatározása, honnan kap segítséget, kihez fordul? (több válasz is jelölhető)

- a) a szakértőhöz
- b) a kamarához
- c) a kollégákhoz
- d) egyéb forráshoz (pl. szakirodalom), éspedig:

...

34. A kirendelési határozat megküldésével általában milyen körben küldenek meg iratokat, adatokat a szakértőnek?

- a) a legszükségesebbeket
- b) az iratok azon tágabb körét, amely a szakértői bizonyítás tárgyát képező kérdéssel kapcsolatos
- c) egyéb, éspedig:

...

35. A kirendelési határozatban Ön szükségesnek tartja-e tényállás megadását, amennyiben igen, azt milyen szempontok alapján, milyen részletességgel állítja össze?

...

36. A kirendelést követően a szakértő az ügyek mekkora hányadában jelezte a kirendelő hatóságnak valamilyen adatnak, iratnak a hiányát?

- a) szinte minden esetben
- b) az esetek túlnyomó többségében
- c) az esetek nagyobb részében
- d) az esetek kb. felében
- e) az esetek kisebbik felében
- f) az esetek elenyésző hányadában
- g) sohasem

37. A szakértő milyen gyakran él az alábbi jogosultságokkal? Kérjük, jelölje x-szel a tapasztalt gyakoriságot!

	túlnyomó részt	nagyobb részben	esetek felében	kisebb részben	elenyésző hányadban	sohasem
a) az eljárás ügyiratainak megismerése (az adott ügyiratokon túl)						
b) az eljárási cselekményeknél jelenlét						
c) a terhelttől, a sértettől, a tanútól, a vagyoni érdekelttől, az egyéb érdekelttől és az eljárásban kirendelt szakértőtől felvilágosítás kérése						
d) a kirendelőtől újabb adatok, ügyiratok és felvilágosítás kérése						
e) neki át nem adott tárgyi bizonyítási eszköz, elektronikus adat megtekintése, megvizsgálása, mintavétel [Be. 192. § (1)]						

38. Általában ki végzi a *mintavételt* a szakértői vizsgálatához? Mely szakterületeken vannak jellegzetességek?

...

39. Milyen *határidőt* határoz meg Ön általában a szakvélemény előterjesztésére?

- a) 30 nap vagy kevesebb
- b) 31–60 nap

40. Jellemzően mennyire tartják a határidőt a szakértők? A szakvéleményt az engedélyezett vagy módosított határidőhöz képest mikor terjesztik elő általában? (Szövegesen is kiegészíthető jellegzetességekkel!)

- a) hamarabb terjesztik elő
- b) határidőben terjesztik elő
- c) a határidőt követően terjesztik elő
- d) később terjesztik elő

e) jellegzetességek: ...

41. Milyen gyakran kérnek a szakértők határidő hosszabbítást?

- a) minden esetben
- b) az esetek túlnyomó többségében
- c) az esetek nagyobb részében
- d) az esetek kb. felében
- e) az esetek kisebbik felében
- f) az esetek elenyésző hányadában
- g) sohasem

42. Ha kérnek hosszabbítást, hány napot?

- a) 15 nap vagy kevesebb
- b) 15–30 nap
- c) 31–60 nap
- d) 61 napnál több

43. Késedelmes előterjesztés esetén Ön milyen intézkedést alkalmaz? (több válasz is jelölhető)

- a) írásban felhívja a szakértőt a szakvélemény előterjesztésére
- b) rendbírságot szab ki
- c) értesíti a névjegyzéket vezető hatóságot a szakértő késedelembe eséséről
- d) egyéb, éspedig:

...

A következő kérdések az ügyész által kirendelt szakértő által készített szakértői véleményekre, valamint az ügyész által a nyomozás felügyelete körében vizsgált szakvéleményekre egyaránt vonatkoznak.

A szakvélemény

44. Tartalmazzák-e a szakvélemények a Szaktv. szerint meghatározott előírt *tartalmi elemeket* (lelet, módszer, ténymegállapítás, vélemény)?

- a) minden szakvélemény tartalmazza
- b) az ügyek túlnyomó többségében tartalmazzák
- c) az ügyek nagyobb részében tartalmazzák
- d) az ügyek kb. felében tartalmazzák
- e) az ügyek kisebbik felében tartalmazzák
- f) az ügyek elenyésző hányadában tartalmazzák
- g) sohasem tartalmazzák valamennyi tartalmi elemet

Megjegyzés /kiegészítés: ...

45. A szakvélemények mekkora hányada tartalmazza a vizsgálat részletes leírását?
- a) minden szakvélemény tartalmazza
 - b) az ügyek túlnyomó többségében tartalmazzák
 - c) az ügyek nagyobb részében tartalmazzák
 - d) az ügyek kb. felében tartalmazzák
 - e) az ügyek kisebbik felében tartalmazzák
 - f) az ügyek elenyésző hányadában tartalmazzák
 - g) sohasem tartalmazzák
46. Azokban az esetekben, amelyekben a szakvélemény nem tartalmazza a vizsgálat leírását, az Ön számára a szakvélemények mekkora hányadában ismert a vizsgálat?
- a) minden esetben
 - b) az esetek túlnyomó többségében
 - c) az esetek nagyobb részében
 - d) az esetek kb. felében
 - e) az esetek kisebbik felében
 - f) az esetek elenyésző hányadában
 - g) sohasem
47. A szakvélemények mekkora hányada tartalmazza a vizsgálat módszerének részletes leírását?
- a) minden szakvélemény tartalmazza
 - b) az ügyek túlnyomó többségében tartalmazzák
 - c) az ügyek nagyobb részében tartalmazzák
 - d) az ügyek kb. felében tartalmazzák
 - e) az ügyek kisebbik felében tartalmazzák
 - f) az ügyek elenyésző hányadában tartalmazzák
 - g) sohasem tartalmazzák
48. Azokban az esetekben, amelyekben a szakvélemény nem tartalmazza a módszer részletes leírását, a szakvélemények mekkora hányadában ismert Ön számára a módszer?
- a) minden esetben
 - b) az esetek túlnyomó többségében
 - c) az esetek nagyobb részében
 - d) az esetek kb. felében
 - e) az esetek kisebbik felében
 - f) az esetek elenyésző hányadában
 - g) sohasem
49. A szakvélemények mekkora hányada tartalmazza a vizsgálat módszerének indokolását?
- a) minden szakvélemény tartalmazza
 - b) az ügyek túlnyomó többségében tartalmazzák
 - c) az ügyek nagyobb részében tartalmazzák
 - d) az ügyek kb. felében tartalmazzák
 - e) az ügyek kisebbik felében tartalmazzák
 - f) az ügyek elenyésző hányadában tartalmazzák
 - g) sohasem tartalmazzák

50. A szakvélemények mekkora hányada tartalmazza a vizsgálati eljárás, illetve módszer érvényességének, illetve megbízhatóságának a leírását vagy tudományos elfogadottságának egyéb tanúsítását?
- a) minden szakvélemény tartalmazza
 - b) az ügyek túlnyomó többségében tartalmazzák
 - c) az ügyek nagyobb részében tartalmazzák
 - d) az ügyek kb. felében tartalmazzák
 - e) az ügyek kisebbik felében tartalmazzák
 - f) az ügyek elenyésző hányadában tartalmazzák
 - g) sohasem tartalmazzák
51. A szakvélemények mekkora hányada tartalmazza a szakértői vizsgálatok eredményének részletes értékelését, a szakértői következtetés menetét?
- a) minden szakvélemény tartalmazza
 - b) az ügyek túlnyomó többségében tartalmazzák
 - c) az ügyek nagyobb részében tartalmazzák
 - d) az ügyek kb. felében tartalmazzák
 - e) az ügyek kisebbik felében tartalmazzák
 - f) az ügyek elenyésző hányadában tartalmazzák
 - g) sohasem tartalmazzák
52. A szakvélemények mekkora hányada tartalmaz a vélemény szemléltetésére illusztrációt?
- a) minden szakvélemény tartalmazza
 - b) az ügyek túlnyomó többségében tartalmazzák
 - c) az ügyek nagyobb részében tartalmazzák
 - d) az ügyek kb. felében tartalmazzák
 - e) az ügyek kisebbik felében tartalmazzák
 - f) az ügyek elenyésző hányadában tartalmazzák
 - g) sohasem tartalmazzák
53. Az esetek mekkora hányadában fordul elő, hogy a vélemény nem tartalmazott illusztrációt, bár szükséges lett volna?
- a) minden esetben
 - b) az esetek túlnyomó többségében
 - c) az esetek nagyobb részében
 - d) az esetek kb. felében
 - e) az esetek kisebbik felében
 - f) az esetek elenyésző hányadában
 - g) sohasem
54. A szakvélemények mekkora hányada tartalmaz módszertani levélre utalást?
- a) minden szakvélemény tartalmazza
 - b) az ügyek túlnyomó többségében tartalmazzák
 - c) az ügyek nagyobb részében tartalmazzák
 - d) az ügyek kb. felében tartalmazzák
 - e) az ügyek kisebbik felében tartalmazzák
 - f) az ügyek elenyésző hányadában tartalmazzák
 - g) sohasem tartalmazzák
55. A szakvélemények mekkora hányada tartalmaz arra való utalást, hogy a szakértő mely szakterületen jogosult szakvéleményt adni?
- a) minden szakvélemény tartalmazza
 - b) az ügyek túlnyomó többségében tartalmazzák
 - c) az ügyek nagyobb részében tartalmazzák
 - d) az ügyek kb. felében tartalmazzák
 - e) az ügyek kisebbik felében tartalmazzák
 - f) az ügyek elenyésző hányadában tartalmazzák
 - g) sohasem tartalmazzák

56. A szakvélemények mekkora hányadában működik közre a szakértői vizsgálatban szakkonzultáns, szakértőjelölt vagy segéd személyzet?

- a) minden esetben
- b) az esetek túlnyomó többségében
- c) az esetek nagyobb részében
- d) az esetek kb. felében
- e) az esetek kisebbik felében
- f) az esetek elenyésző hányadában
- g) sohasem

57. Az előző kérdésben felsorolt közreműködők közül Ön melyikkel találkozott és milyen gyakran? Milyen szakterületeken jellemzőek ezek?

...

58. Milyen gyakran merül fel tárgyi bizonyítási eszköz, illetve elektronikus adat megváltozását, megsemmisülését eredményező szakértői vizsgálat? [Be. 192. § (3) bek.]

- a) szinte minden esetben
- b) az esetek túlnyomó többségében
- c) az esetek nagyobb részében
- d) az esetek kb. felében
- e) az esetek kisebbik felében
- f) az esetek elenyésző hányadában
- g) sohasem

59. Jellemzően mely szakterületeken merül fel tárgyi bizonyítási eszköz, illetve elektronikus adat megváltozását, megsemmisülését eredményező szakértői vizsgálat?

...

60. A tárgyi bizonyítási eszköz, illetve elektronikus adat megváltozását, megsemmisülését eredményező szakértői vizsgálat esetén a szakértő mit tesz az azonosság, a származás utólagos igazolása érdekében?

- a) annak egy részét eredeti állapotban megőrzi
- b) egyéb, éspedig:

...

61. A nyomozó hatóság, illetve az ügyészség milyen gyakran ellenőrzi az azonosság, a származás utólagos igazolását (tárgyi bizonyítási eszköz, illetve elektronikus adat megváltozását, megsemmisülését eredményező szakértői vizsgálat esetén)?

- a) minden esetben
- b) az esetek túlnyomó többségében
- c) az esetek nagyobb részében
- d) az esetek kb. felében
- e) az esetek kisebbik felében
- f) az esetek elenyésző hányadában
- g) sohasem

62. Mely szakterületeken születnek kategorikus (kétséget kizáróan állást foglaló) vélemények?

...

63. Mely szakterületeken jellemző a matematikai-statisztikai megalapozottságú vélemény (a vélemény határozottságának számszerű, többnyire százalékos kifejezése)?

...

64. A matematikai-statisztikai megalapozottságú vélemény statisztikai háttere a szakvélemények mekkora hányadában kerül ismertetésre?

- a) minden esetben
- b) az esetek túlnyomó többségében
- c) az esetek nagyobb részében
- d) az esetek kb. felében
- e) az esetek kisebbik felében
- f) az esetek elenyésző hányadában
- g) sohasem

65. Mely szakterületeken jellemzőek a főként a szakértő szubjektív megítélésén alapuló verbális megnevezések a valószínűség fokának kifejezésére?

...

66. Mennyire egyértelmű a szubjektív verbális megnevezések határozottsági foka?

- a) egyértelmű
- b) többnyire egyértelmű
- c) többnyire nem egyértelmű
- d) nem egyértelmű

e) jellegzetességek: ...

A következő kérdések a nyomozási és a nyomozásfelügyeleti tevékenységhez egyaránt kapcsolódnak.

A szakvélemény értékelése

67. A szakvélemények mekkora hányadában fordul elő, hogy a szakértő nem a hatóság által feltett kérdésre válaszol, vagy nem minden feltett kérdésre válaszol?

- a) minden esetben
- b) az esetek túlnyomó többségében
- c) az esetek nagyobb részében
- d) az esetek kb. felében
- e) az esetek kisebbik felében
- f) az esetek elenyésző hányadában
- g) sohasem

68. A szakvélemények mekkora hányadában fordul elő, hogy a szakértő jogkérdésben nyilvánít véleményt?

- a) a szakvélemények túlnyomó többségében
- b) a szakvélemények nagyobb részében
- c) a szakvélemények kb. felében
- d) a szakvélemények kisebbik felében
- e) a szakvélemények elenyésző hányadában
- f) egy szakvéleményben sem

69. Szakértő kirendelése esetén az ügyek mekkora hányadában fordul elő, hogy a szakvélemény valamely fogyatékosága miatt aggálytalanul nem fogadható el, azonban a hiba, hiányosság kiküszöbölhető (Be. 197. §)?

- a) minden ügyben
- b) az ügyek túlnyomó többségében
- c) az ügyek nagyobb részében
- d) az ügyek kb. felében
- e) az ügyek kisebbik felében
- f) az ügyek elenyésző hányadában
- g) sohasem

70. Főként milyen okból fordul az elő, hogy a szakvélemény valamely fogyatékosága miatt aggálytalanul nem fogadható el? (több válasz is jelölhető)

- a) hiányos
- b) önmagával vagy a szakértő rendelkezésére bocsátott adatokkal ellentétes
- c) nem egyértelmű
- d) egyéb, éspedig:

...

71. Milyen szakterületekkel kapcsolatban merülnek fel problémák?

...

72. Az aggályos szakvélemények mekkora hányadában bizonyul eredményesnek a felvilágosítás, kiegészítés kérése?

- a) minden esetben
- b) az esetek túlnyomó többségében
- c) az esetek nagyobb részében
- d) az esetek kb. felében
- e) az esetek kisebbik felében
- f) az esetek elenyésző hányadában
- g) sohasem

73. Az aggályos szakvélemények mekkora hányadában van szükség más szakértő kirendelésére?

- a) minden esetben
- b) az esetek túlnyomó többségében
- c) az esetek nagyobb részében
- d) az esetek kb. felében
- e) az esetek kisebbik felében
- f) az esetek elenyésző hányadában
- g) sohasem

74. Más szakértő kirendelése esetén az ügyek mekkora hányadában fordul elő, hogy a két szakvélemény eltér?

- a) minden esetben
- b) az esetek túlnyomó többségében
- c) az esetek nagyobb részében
- d) az esetek kb. felében
- e) az esetek kisebbik felében
- f) az esetek elenyésző hányadában
- g) sohasem

75. Az ügyek mekkora hányadában fordul elő, hogy a két szakvélemény eltérése esetén a párhuzamos meghallgatás eredményre vezet [Be. 197. § (3) bek.]?

- a) minden esetben
- b) az esetek túlnyomó többségében
- c) az esetek nagyobb részében
- d) az esetek kb. felében
- e) az esetek kisebbik felében
- f) az esetek elenyésző hányadában
- g) sohasem

76. Mi a véleménye a szakértők párhuzamos meghallgatása jogintézményről? Hogyan, mennyire eredményesen működik a gyakorlatban?

...

77. Az ügyek mekkora hányadában fordul elő, hogy a szakértők párhuzamos meghallgatását követően újabb szakértőt kell igénybe venni [Be. 197. § (4) bek.]?

- a) minden esetben
- b) az esetek túlnyomó többségében
- c) az esetek nagyobb részében
- d) az esetek kb. felében
- e) az esetek kisebbik felében
- f) az esetek elenyésző hányadában
- g) sohasem

78. Előfordul-e, s ha igen, az ügyek mekkora hányadában, hogy a nyomozó hatóság más eljárásban kirendelt szakértőt kirendelés nélkül hív fel felvilágosítás adására, a szakvélemény kiegészítésére, vagy kerül sor ilyen szakértő párhuzamos meghallgatására [Be. 197. § (5) bek.]?

- a) szinte minden esetben
- b) az esetek túlnyomó többségében
- c) az esetek nagyobb részében
- d) az esetek kb. felében
- e) az esetek kisebbik felében
- f) az esetek elenyésző hányadában
- g) sohasem

79. Jellemzően bejelentik-e a névjegyzéket vezető hatóságnak a szakértő tevékenységével, illetve véleményével kapcsolatos problémákat [Szaktv. 55. § (1) (2) bek.]?

- a) igen
- b) nem
- c) súlyos esetben
- d) meghatározott esetekben, mégpedig:

...

80. Milyen jellemzők vizsgálata segíti Önt a szakvélemények megalapozottságának, hitelt érdemlőségének megítélésében? Van-e saját protokollja a szakvélemények megalapozottságának vizsgálatára, vagy létezik-e ilyen iránymutatás?

...

81. Az alábbiak közül Önt mi segíti a szakvélemények megalapozottságának, hitelt érdemlőségének megítélésében? (több is választható)

a) képzés

milyen szervezés (pl. saját szervezet, egyetem): ...

b) szakirodalom

c) módszertani levél, szakértői útmutató

d) konferenciák

e) a szakértőtől felvilágosítás kérése, illetve a szakértő meghallgatása

f) a kollégák tapasztalatai

g) egyéb, éspedig:

...

82. Kérjük, sorolja fel azokat a szakterületeket, illetőleg szakértői módszereket, amelyek megalapozottságát illetően véleménye szerint a legtöbb kétely merült fel!

...

83. A szakvéleményből Ön hogyan, miből tud leginkább a megalapozatlanságra következtetni?

...

84. Hogyan segíti a vélemény határozottsági fokának megjelölése a szakvélemény megítélését, illetve mi okoz problémát ebben a körben?

...

85. Milyen szakértői módszertani levelek, iránymutatások, segédletek ismertek az Ön számára a különböző szakterületeken?

...

86. Mely területeken kap a jogalkalmazó valóban használható módszertani leírást, útmutatót?

...

87. Mely szakterületeken merültek fel módszertani újdonságok az utóbbi években?

...

88. Van-e példa arra, hogy a bizonyítás során – az igazságügyi szakértői szakterületek között nem szereplő – új szakterület vagy speciális szakértelem igénye merül fel?

...

89. Ön milyen megoldást alkalmaz az ilyen esetekben?

.....

A következő kérdések a nyomozásfelügyeleti tevékenységhez kapcsolódnak.

90. Előfordult-e, és ha igen, az ügyek mekkora hányadában, hogy a szakvélemény beszerzésére jogellenes módon került sor, így az bizonyítékként nem volt értékelhető?

- a) az esetek túlnyomó többségében
- b) az esetek nagyobb részében
- c) az esetek kb. felében
- d) az esetek kisebbik felében
- e) az esetek elenyésző hányadában
- f) sohasem

91. Milyen okból fordult elő, hogy a szakvélemény beszerzésére jogellenes módon került sor, így az bizonyítékként nem volt értékelhető? (több válasz is jelölhető)

A hatóság

- a) bűncselekmény útján,
- b) más tiltott módon, éspedig:

...

- c) a résztvevők büntetőeljárási jogainak lényeges sérelmével
- d) egyéb jogellenes módon, éspedig:

...

szerezte meg.

92. Az esetek mekkora hányadában merül fel, hogy a szakértő kirendelése nem lett volna szükséges (nem volt releváns)?

- a) minden esetben
- b) az esetek túlnyomó többségében
- c) az esetek nagyobb részében
- d) az esetek kb. felében
- e) az esetek kisebbik felében
- f) az esetek elenyésző hányadában
- g) sohasem

93. Milyen okból nem lett volna szükséges a szakértő kirendelése? (mindkettő is jelölhető)

- a) a bizonyítandó tény megállapításához vagy megítéléséhez nincs szükség különleges szakértelemre
- b) nem releváns a megválaszolendő kérdés

Megjegyzés /kiegészítés: ...

94. Milyen szakterületek kapcsán fordult elő, hogy nem lett volna szükséges a szakértő kirendelése?

.....

95. Az esetek mekkora hányadában észleli Ön, hogy a szakértő kapcsán kompetencia-probléma merül fel?

- a) az esetek túlnyomó többségében
- b) az esetek nagyobb részében
- c) az esetek kb. felében
- d) az esetek kisebbik felében
- e) az esetek elenyésző hányadában
- f) sohasem

96. Jellemzően milyen okból merül fel kompetencia-probléma?

- a) a szakértő az adott speciális szakkérdés megválaszolására nem rendelkezett kompetenciával
- b) meghatározott szakkérdésben kizárólagosan eljáró vagy szakvélemény adására elsősorban feljogosított szervnek kellett volna eljárnia
- c) egyéb, éspedig:

...

97. Az esetek mekkora hányadában fordul elő, hogy a szakértői vizsgálat és a vélemény nem hiteles (jogszerűen és szakszerűen) beszerzett, rögzített, illetve kezelt vizsgálati tárgyon alapszik?

- a) minden esetben
- b) az esetek túlnyomó többségében
- c) az esetek nagyobb részében
- d) az esetek kb. felében
- e) az esetek kisebbik felében
- f) az esetek elenyésző hányadában
- g) sohasem

98. A szakvélemények mekkora hányada járul hozzá a vád alátámasztásához?

- a) valamennyi szakvélemény
- b) a szakvélemények túlnyomó többsége
- c) a szakvélemények nagyobb része
- d) a szakvélemények kb. fele
- e) a szakvélemények kisebbik fele
- f) a szakvélemények elenyésző hányada

Szívesen vesszük egyéb tapasztalatait a téma kapcsán. Amennyiben megosztaná ezeket, kérjük, itt tegye meg!

...

Köszönjük, hogy válaszaival segítette munkánkat!

ADATLAP BÍRÓSÁGOK RÉSZÉRE

Vizsgált időszak: 2018. július 1. – 2019. december 30.

Alapadatok

1. Kitöltő szolgálati helye:

...

2. Kérjük, jelölje meg, ha főként vagy kizárólag meghatározott ügycsoportokban jár el, és nevesítse azt:

...

A szakértő igénybevétele

3. Az ügyek mekkora hányadában kerül sor szakértő igénybevételére?

- a) szinte minden ügyben
- b) az ügyek túlnyomó többségében
- c) az ügyek nagyobb részében
- d) az ügyek kb. felében
- e) az ügyek kisebbik felében
- f) az ügyek elenyésző hányadában

4. Milyen bűncselekménytípusok esetén milyen szakértő kirendelésére kerül sor jellemzően?

...

5. Az ügyek mekkora hányadában kerül sor a bíróság részéről hivatalból a kirendelésre?

- a) szinte minden ügyben
- b) az ügyek túlnyomó többségében
- c) az ügyek nagyobb részében
- d) az ügyek kb. felében
- e) az ügyek kisebbik felében
- f) az ügyek elenyésző hányadában

6. Az ügyek mekkora hányadában kerül sor a bírósági szakban indítványra a kirendelésre?

- a) szinte minden ügyben
- b) az ügyek túlnyomó többségében
- c) az ügyek nagyobb részében
- d) az ügyek kb. felében
- e) az ügyek kisebbik felében
- f) az ügyek elenyésző hányadában
- g) sohasem

7. A szakértő kirendelésére vonatkozó indítványnak Ön az indítványok mekkora hányadában ad helyt?

- a) minden esetben
- b) az esetek túlnyomó többségében
- c) az esetek nagyobb részében
- d) az esetek kb. felében
- e) az esetek kisebbik felében
- f) az esetek elenyésző hányadában
- g) sohasem

Megjegyzés / kiegészítés: ...

8. *Magánszakértőt* az ügyek mekkora hányadában vesznek igénybe a bírósági szakban?

- a) szinte minden ügyben
- b) az ügyek túlnyomó többségében
- c) az ügyek nagyobb részében
- d) az ügyek kb. felében
- e) az ügyek kisebbik felében
- f) az ügyek elenyésző hányadában
- g) sohasem

9. A megbízó az ügyek mekkora hányadában értesíti a bíróságot a *magánszakértő* megbízásáról a Be. 190. § (5) bekezdésének megfelelően?

- a) minden ügyben
- b) az ügyek túlnyomó többségében
- c) az ügyek nagyobb részében
- d) az ügyek kb. felében
- e) az ügyek kisebbik felében
- f) az ügyek elenyésző hányadában
- g) sohasem

10. Jellemzően mi az oka a *magánszakértő* terhelt és/vagy a védő általi megbízásának? (Ha mindkettő előfordul, mindkettő aláhúzható!)

- a) a bíróság, az ügyészség vagy a nyomozó hatóság a szakértő kirendelésére vonatkozó indítványukat elutasította
- b) az ügyészség vagy a nyomozó hatóság nem az indítványukban megjelölt szakértő kirendeléséről határozott

Megjegyzés / kiegészítés: ...

11. Az ügyek mekkora hányadában kerül sor a *szakértő* felmentésére?

- a) szinte minden ügyben
- b) az ügyek túlnyomó többségében
- c) az ügyek nagyobb részében
- d) az ügyek kb. felében
- e) az ügyek kisebbik felében
- f) az ügyek elenyésző hányadában
- g) sohasem

12. Mi a felmentés jellemző oka?

...

13. Az ügyek mekkora hányadában kerül sor a *szakértő* kizárására?

- a) szinte minden ügyben
- b) az ügyek túlnyomó többségében
- c) az ügyek nagyobb részében
- d) az ügyek kb. felében
- e) az ügyek kisebbik felében
- f) az ügyek elenyésző hányadában
- g) sohasem

14. A kizárási okot jellemzően a szakértő jelenti be vagy más tesz indítványt a kizáráásra?

- a) a szakértő
- b) más, éspedig:

...

A következő kérdések a kérdőívet kitöltő bíróság által történő szakértői kirendelésekre vonatkoznak.

A bíróság által történő szakértői kirendelés

15. Jellemzően milyen körből rendeli ki Ön a szakértőt? Jelölje aláhúzással a legjellemzőbbeket! (több válasz is jelölhető)

- a) névjegyzékbe felvett igazságügyi szakértő
- b) szakértői intézmény alkalmazásában álló természetes személy
- c) szakvélemény adására jogosult gazdasági társaság
- d) szakértői intézmény
- e) jogszabályban feljogosított egyéb intézmény vagy szervezet
- f) eseti szakértő

16. Jellemzően milyen okból kerül sor eseti szakértő kirendelésére?

- a) az adott szakterületen nincs bejegyzett igazságügyi szakértő
- b) az adott szakterületen – időszakos hiány vagy egyéb szakmai ok miatti hiány okán – a bejegyzett igazságügyi szakértők egyike sem tud eleget tenni a kirendelésnek
- c) az adott szakterület nem szerepel a miniszter rendeletében felsorolt szakterületek között
- d) egyéb, éspedig:

...

17. Milyen szakkérdések kapcsán került sor eseti szakértő kirendelésére?

...

18. Milyen információs forrásból történik az igazságügyi szakértő személyének kiválasztása? (több válasz is jelölhető)

- a) az interneten megtalálható igazságügyi névjegyzékből
- b) korábbi munkakapcsolat alapján
- c) kollégák ajánlása alapján
- d) az igazságügyi szakértői kamara által nyújtott információk alapján
- e) egyéb, éspedig:

...

19. Mennyiben nyújt segítséget a kirendelésnél a szakértői névjegyzék?

...

20. Előfordul-e, hogy gondot okoz a megfelelő *kompetenciával* rendelkező igazságügyi szakértő megtalálása?

- a) igen
- b) nem

21. Milyen gyakran okoz gondot a megfelelő kompetenciával rendelkező igazságügyi szakértő megtalálása?

- a) szinte minden kirendelés esetén
- b) a kirendelések túlnyomó többségében
- c) a kirendelések nagyobb részében
- d) a kirendelések kb. felében
- e) a kirendelések kisebbik felében
- f) a kirendelések elenyésző hányadában
- g) sohasem

22. Milyen konkrét kérdések esetén jelentett nehézséget a megfelelő kompetenciával rendelkező szakértő megtalálása? Kérjük, sorolja fel ezeket a kérdéseket:

...

23. A kirendelő végzés átvételét követően a szakértő milyen gyakran jelzi kompetenciájának hiányát?

- a) az ügyek túlnyomó többségében
- b) az ügyek nagyobb részében
- c) az ügyek kb. felében
- d) az ügyek kisebbik felében
- e) az ügyek elenyésző hányadában
- f) sohasem

24. A szakértői kirendelések mekkora hányada esetén észleli Ön, hogy a szakértő nem tett eleget azon kötelességének, miszerint a Szaktv.-ben meghatározott határidőn belül jeleznie kell kompetenciájának hiányát? [Szaktv. 45. § (4) b) bek.]

- a) a kirendelések túlnyomó többségében
- b) a kirendelések nagyobb részében
- c) a kirendelések kb. felében
- d) a kirendelések kisebbik felében
- e) a kirendelések elenyésző hányadában
- f) sohasem

25. Ön hogyan vizsgálja ezt? (több válasz is jelölhető)

- a) az igazságügyi szakértői névjegyzékben található adatok (szakterület) ellenőrzésével
- b) egyéb módon, éspedig:

...

26. Az ügyek mekkora hányadában van szükség az egyes szakterületeken belül speciális kompetenciával rendelkező szakértő kirendelésére?

- a) az ügyek túlnyomó többségében
- b) az ügyek nagyobb részében
- c) az ügyek kb. felében
- d) az ügyek kisebbik felében
- e) az ügyek elenyésző hányadában
- f) sohasem

27. Ön milyen információk alapján találja meg a speciális kompetenciával rendelkező szakértőt?

- a) az interneten megtalálható igazságügyi szakértői névjegyzékből
- b) korábbi munkakapcsolat alapján
- c) kollégák ajánlása alapján
- d) az igazságügyi szakértői kamara által nyújtott információk alapján
- e) iskolai végzettsége és szakmai képesítése alapján
- f) egyéb módon, éspedig:

...

28. Előfordul-e, hogy nehézséget jelent a szakértőnek felteendő szakkérdések meghatározása?

- a) az ügyek túlnyomó többségében
- b) az ügyek nagyobb részében
- c) az ügyek kb. felében
- d) az ügyek kisebbik felében
- e) az ügyek elenyésző hányadában
- f) sohasem

29. Konkrétan milyen szakkérdések esetén jelentett nehézséget a szakértőnek felteendő kérdések meghatározása?

...

30. Ha nehézséget jelent a szakkérdések meghatározása, honnan kap segítséget, kihez fordul? (több válasz is jelölhető)

- a) a szakértőhöz
- b) a kamarához
- c) a kollégákhoz
- d) egyéb forráshoz (pl. szakirodalom), éspedig:

...

31. A kirendelési határozat megküldésével általában milyen körben küldenek meg iratokat, adatokat a szakértőnek?

- a) a legszükségesebbeket
- b) az iratok azon tágabb körét, amely a szakértői bizonyítás tárgyát képező kérdéssel kapcsolatos
- c) egyéb, éspedig:

...

32. A kirendelési határozatban Ön szükségesnek tartja-e tényállás megadását, amennyiben igen, azt milyen szempontok alapján, milyen részletességgel állítja össze?

...

33. A kirendelést követően a szakértő az ügyek mekkora hányadában jelezte a kirendelő hatóságnak valamilyen adatnak, iratnak a hiányát?

- a) szinte minden esetben
- b) az esetek túlnyomó többségében
- c) az esetek nagyobb részében
- d) az esetek kb. felében
- e) az esetek kisebbik felében
- f) az esetek elenyésző hányadában
- g) sohasem

34. A szakértő milyen gyakran él az alábbi jogosultságokkal? Kérjük, jelölje x-szel a tapasztalt gyakoriságot!

	túlnyomó részt	nagyobb részben	esetek felében	kisebb részben	elenyésző hányadban	sohasem
a) az eljárás ügyiratainak megismerése (az adott ügyiratokon túl)						
b) az eljárási cselekményeknél jelenlét						
c) a terhelttől, a sértettől, a tanútól, a vagyoni érdekelttől, az egyéb érdekelttől és az eljárásban kirendelt szakértőtől felvilágosítás kérése						
d) a kirendelőtől újabb adatok, ügyiratok és felvilágosítás kérése						
e) neki át nem adott tárgyi bizonyítási eszköz, elektronikus adat megtekintése, megvizsgálása, mintavétel [Be. 192. § (1)]						

35. Általában ki végzi a *mintavételt* a szakértői vizsgálatához? Mely szakterületeken vannak jellegzetességek?

...

36. Milyen *határidőt* határoz meg Ön általában a szakvélemény előterjesztésére?

- a) 30 nap vagy kevesebb
- b) 31–60 nap

37. Jellemzően mennyire tartják a határidőt a szakértők? A szakvéleményt az engedélyezett vagy módosított határidőhöz képest mikor terjesztik elő általában? (Szövegesen is kiegészíthető jellegzetességekkel!)

- a) hamarabb terjesztik elő
- b) határidőben terjesztik elő
- c) a határidőt követően terjesztik elő
- d) később terjesztik elő

e) jellegzetességek: ...

38. Milyen gyakran kérnek a szakértők határidő hosszabbítást?

- a) minden esetben
- b) az esetek túlnyomó többségében
- c) az esetek nagyobb részében
- d) az esetek kb. felében
- e) az esetek kisebbik felében
- f) az esetek elenyésző hányadában
- g) sohasem

39. Ha a szakértők határidő hosszabbítást kérnek, hány napot jelölnek meg?

- a) 15 nap vagy kevesebb
- b) 15–30 nap
- c) 31–60 nap
- d) 61 napnál több

40. Késedelmes előterjesztés esetén Ön milyen intézkedést alkalmaz? (több válasz is jelölhető)

- a) írásban felhívja a szakértőt a szakvélemény előterjesztésére
- b) rendbírságot szab ki
- c) értesíti a névjegyzéket vezető hatóságot a szakértő késedelembe eséséről
- d) egyéb, éspedig:

...

A következő kérdések a bíróság által kirendelt szakértő által készített szakértői véleményekre, valamint a bíróság által vizsgált szakvéleményekre egyaránt vonatkoznak.

A szakvélemény

41. Tartalmazzák-e a szakvélemények a Szaktv. szerint meghatározott *tartalmi elemeket* (lelet, módszer, ténymegállapítás, vélemény)?

- a) minden szakvélemény tartalmazza
- b) az ügyek túlnyomó többségében tartalmazzák
- c) az ügyek nagyobb részében tartalmazzák
- d) az ügyek kb. felében tartalmazzák
- e) az ügyek kisebbik felében tartalmazzák
- f) az ügyek elenyésző hányadában tartalmazzák
- g) sohasem tartalmazzák valamennyi tartalmi elemet

Megjegyzés /kiegészítés: ...

42. A szakvélemények mekkora hányada tartalmazza a vizsgálat részletes leírását?

- a) minden szakvélemény tartalmazza
- b) az ügyek túlnyomó többségében tartalmazzák
- c) az ügyek nagyobb részében tartalmazzák
- d) az ügyek kb. felében tartalmazzák
- e) az ügyek kisebbik felében tartalmazzák
- f) az ügyek elenyésző hányadában tartalmazzák
- g) sohasem tartalmazzák

43. Azokban az esetekben, amelyekben a szakvélemény nem tartalmazza a vizsgálat leírását, az Ön számára a szakvélemények mekkora hányadában ismert a vizsgálat?

- a) minden esetben
- b) az esetek túlnyomó többségében
- c) az esetek nagyobb részében
- d) az esetek kb. felében
- e) az esetek kisebbik felében
- f) az esetek elenyésző hányadában
- g) sohasem

44. A szakvélemények mekkora hányada tartalmazza a vizsgálat módszerének részletes leírását?

- a) minden szakvélemény tartalmazza
- b) az ügyek túlnyomó többségében tartalmazzák
- c) az ügyek nagyobb részében tartalmazzák
- d) az ügyek kb. felében tartalmazzák
- e) az ügyek kisebbik felében tartalmazzák
- f) az ügyek elenyésző hányadában tartalmazzák
- g) sohasem tartalmazzák

45. Azokban az esetekben, amelyekben a szakvélemény nem tartalmazza a módszer részletes leírását, a szakvélemények mekkora hányadában ismert Ön számára a módszer?

- a) minden esetben
- b) az esetek túlnyomó többségében
- c) az esetek nagyobb részében
- d) az esetek kb. felében
- e) az esetek kisebbik felében
- f) az esetek elenyésző hányadában
- g) sohasem

46. A szakvélemények mekkora hányada tartalmazza a vizsgálat módszerének indokolását?

- a) minden szakvélemény tartalmazza
- b) az ügyek túlnyomó többségében tartalmazzák
- c) az ügyek nagyobb részében tartalmazzák
- d) az ügyek kb. felében tartalmazzák
- e) az ügyek kisebbik felében tartalmazzák
- f) az ügyek elenyésző hányadában tartalmazzák
- g) sohasem tartalmazzák

47. A szakvélemények mekkora hányada tartalmazza a vizsgálati eljárás, illetve módszer érvényességének, illetve megbízhatóságának a leírását vagy tudományos elfogadottságának egyéb tanúsítását?

- a) minden szakvélemény tartalmazza
- b) az ügyek túlnyomó többségében tartalmazzák
- c) az ügyek nagyobb részében tartalmazzák
- d) az ügyek kb. felében tartalmazzák
- e) az ügyek kisebbik felében tartalmazzák
- f) az ügyek elenyésző hányadában tartalmazzák
- g) sohasem tartalmazzák

48. Előfordult-e, hogy a szakvélemény nem tartalmazta a vizsgálati eljárás, illetve módszer érvényességének, illetve megbízhatóságának a leírását vagy tudományos elfogadottságának egyéb tanúsítását, de a szakvélemény megítéléséhez Ön szükségesnek tartotta volna?

- a) a szakvélemények túlnyomó többségében
- b) a szakvélemények nagyobb részében
- c) a szakvélemények kb. felében
- d) a szakvélemények kisebbik felében
- e) a szakvélemények elenyésző hányadában
- f) sohasem

49. Kérem, nevezze meg azokat a szakterületeket, vizsgálati eljárásokat, illetve módszereket, amelyek kapcsán a szakvélemény nem tartalmazta a vizsgálati eljárás, illetve módszer érvényességének, illetve megbízhatóságának a leírását vagy tudományos elfogadottságának egyéb tanúsítását, de a szakvélemény megítéléséhez Ön szükségesnek tartotta volna.

...

50. A szakvélemények mekkora hányada tartalmazza a szakértői vizsgálatok eredményének részletes értékelését, a szakértői következtetés menetét?

- a) minden szakvélemény tartalmazza
- b) az ügyek túlnyomó többségében tartalmazzák
- c) az ügyek nagyobb részében tartalmazzák
- d) az ügyek kb. felében tartalmazzák

- e) az ügyek kisebbik felében tartalmazzák
- f) az ügyek elenyésző hányadában tartalmazzák
- g) sohasem tartalmazzák

51. A szakvélemények mekkora hányada tartalmaz a vélemény szemléltetésére illusztrációt?

- a) minden szakvélemény tartalmazza
- b) az ügyek túlnyomó többségében tartalmazzák
- c) az ügyek nagyobb részében tartalmazzák
- d) az ügyek kb. felében tartalmazzák
- e) az ügyek kisebbik felében tartalmazzák
- f) az ügyek elenyésző hányadában tartalmazzák
- g) sohasem tartalmazzák

52. Az esetek mekkora hányadában fordul elő, hogy a vélemény nem tartalmaz illusztrációt, bár szükséges lenne?

- a) minden esetben
- b) az esetek túlnyomó többségében
- c) az esetek nagyobb részében
- d) az esetek kb. felében
- e) az esetek kisebbik felében
- f) az esetek elenyésző hányadában
- g) sohasem

53. A szakvélemények mekkora hányada tartalmaz módszertani levélre utalást?

- a) minden szakvélemény tartalmazza
- b) az ügyek túlnyomó többségében tartalmazzák
- c) az ügyek nagyobb részében tartalmazzák
- d) az ügyek kb. felében tartalmazzák
- e) az ügyek kisebbik felében tartalmazzák
- f) az ügyek elenyésző hányadában tartalmazzák
- g) sohasem tartalmazzák

54. A szakvélemények mekkora hányada tartalmaz arra való utalást, hogy a szakértő mely szakterületen jogosult szakvéleményt adni?

- a) minden szakvélemény tartalmazza
- b) az ügyek túlnyomó többségében tartalmazzák
- c) az ügyek nagyobb részében tartalmazzák
- d) az ügyek kb. felében tartalmazzák
- e) az ügyek kisebbik felében tartalmazzák
- f) az ügyek elenyésző hányadában tartalmazzák
- g) sohasem tartalmazzák

55. A szakvélemények mekkora hányadában működik közre a szakértői vizsgálatban szakkonzultáns, szakértőjelölt vagy segédszemélyzet?

- a) minden esetben
- b) az esetek túlnyomó többségében
- c) az esetek nagyobb részében
- d) az esetek kb. felében
- e) az esetek kisebbik felében
- f) az esetek elenyésző hányadában
- g) sohasem

56. Az előző kérdésben felsorolt közreműködők közül Ön melyikkel találkozott és milyen gyakran? Milyen szakterületeken jellemzőek ezek?

...

57. Milyen gyakran merül fel tárgyi bizonyítási eszköz, illetve elektronikus adat megváltozását, megsemmisülését eredményező szakértői vizsgálat? [Be. 192. § (3) bek.]

- a) szinte minden esetben
- b) az esetek túlnyomó többségében
- c) az esetek nagyobb részében
- d) az esetek kb. felében
- e) az esetek kisebbik felében
- f) az esetek elenyésző hányadában
- g) sohasem

58. Jellemzően mely szakterületeken merül fel tárgyi bizonyítási eszköz, illetve elektronikus adat megváltozását, megsemmisülését eredményező szakértői vizsgálat?

...

59. A tárgyi bizonyítási eszköz, illetve elektronikus adat megváltozását, megsemmisülését eredményező szakértői vizsgálat esetén a szakértő mit tesz az azonosság, a származás utólagos igazolása érdekében?

- a) annak egy részét eredeti állapotban megőrzi
- b) egyéb, éspedig:

...

60. A bíróság milyen gyakran ellenőrzi az azonosság, a származás utólagos igazolását (tárgyi bizonyítási eszköz, illetve elektronikus adat megváltozását, megsemmisülését eredményező szakértői vizsgálat esetén)?

- a) minden esetben
- b) az esetek túlnyomó többségében
- c) az esetek nagyobb részében
- d) az esetek kb. felében
- e) az esetek kisebbik felében
- f) az esetek elenyésző hányadában
- g) sohasem

61. Mely szakterületeken születnek kategorikus (kétséget kizáróan állást foglaló) vélemények?

...

62. Mely szakterületeken jellemző a matematikai-statisztikai megalapozottságú vélemény (a vélemény határozottságának számszerű, többnyire százalékos kifejezése)?

...

63. A matematikai-statisztikai megalapozottságú vélemény statisztikai háttere a szakvélemények mekkora hányadában kerül ismertetésre?

- a) minden esetben
- b) az esetek túlnyomó többségében
- c) az esetek nagyobb részében
- d) az esetek kb. felében
- e) az esetek kisebbik felében
- f) az esetek elenyésző hányadában
- g) sohasem

64. Mely szakterületeken jellemzőek a főként a szakértő szubjektív megítélésén alapuló verbális megnevezések a valószínűség fokának kifejezésére?

...

65. Mennyire egyértelmű a szubjektív verbális megnevezések határozottsági foka?

- a) egyértelmű
- b) többnyire egyértelmű
- c) többnyire nem egyértelmű
- d) nem egyértelmű

e) jellegzetességek: ...

A szakvélemény értékelése

66. A szakvélemények mekkora hányadában fordul elő, hogy a szakértő nem a hatóság által feltett kérdésre válaszol, vagy nem minden feltett kérdésre válaszol?

- a) minden esetben
- b) az esetek túlnyomó többségében
- c) az esetek nagyobb részében
- d) az esetek kb. felében
- e) az esetek kisebbik felében
- f) az esetek elenyésző hányadában
- g) sohasem

67. A szakvélemények mekkora hányadában fordul elő, hogy a szakértő jogkérdésben nyilvánít véleményt?

- a) a szakvélemények túlnyomó többségében
- b) a szakvélemények nagyobb részében
- c) a szakvélemények kb. felében
- d) a szakvélemények kisebbik felében
- e) a szakvélemények elenyésző hányadában
- f) egy szakvéleményben sem

68. Szakértő kirendelése esetén az ügyek mekkora hányadában fordul elő, hogy a szakvélemény valamely fogyatékosága miatt aggálytalanul nem fogadható el, azonban a hiba, hiányosság kiküszöbölhető (Be. 197. §)?

- a) minden ügyben
- b) az ügyek túlnyomó többségében
- c) az ügyek nagyobb részében
- d) az ügyek kb. felében
- e) az ügyek kisebbik felében
- f) az ügyek elenyésző hányadában
- g) sohasem

69. Főként milyen okból fordul az elő, hogy a szakvélemény valamely fogyatékosága miatt aggálytalanul nem fogadható el? (több válasz is jelölhető)

- a) hiányos
- b) önmagával vagy a szakértő rendelkezésére bocsátott adatokkal ellentétes
- c) nem egyértelmű
- d) egyéb, éspedig:

...

70. Milyen szakterületekkel kapcsolatban merülnek fel problémák?

...

71. Az aggályos szakvélemények mekkora hányadában bizonyul eredményesnek a felvilágosítás, kiegészítés kérése?

- a) minden esetben
- b) az esetek túlnyomó többségében
- c) az esetek nagyobb részében
- d) az esetek kb. felében
- e) az esetek kisebbik felében
- f) az esetek elenyésző hányadában
- g) sohasem

72. Az aggályos szakvélemények mekkora hányadában van szükség más szakértő kirendelésére?

- a) minden esetben
- b) az esetek túlnyomó többségében
- c) az esetek nagyobb részében
- d) az esetek kb. felében
- e) az esetek kisebbik felében
- f) az esetek elenyésző hányadában
- g) sohasem

73. Más szakértő kirendelése esetén az ügyek mekkora hányadában fordul elő, hogy a két szakvélemény eltér?

- a) minden esetben
- b) az esetek túlnyomó többségében
- c) az esetek nagyobb részében
- d) az esetek kb. felében
- e) az esetek kisebbik felében
- f) az esetek elenyésző hányadában
- g) sohasem

74. Az ügyek mekkora hányadában fordul elő, hogy a két szakvélemény eltérése esetén a párhuzamos meghallgatás eredményre vezet [Be. 197. § (3) bek.]?

- a) minden esetben
- b) az esetek túlnyomó többségében
- c) az esetek nagyobb részében
- d) az esetek kb. felében
- e) az esetek kisebbik felében
- f) az esetek elenyésző hányadában
- g) sohasem

75. Mi a véleménye a szakértők párhuzamos meghallgatása jogintézményről? Hogyan, mennyire eredményesen működik a gyakorlatban?

...

76. Az ügyek mekkora hányadában fordul elő, hogy a szakértők párhuzamos meghallgatását követően újabb szakértőt kell igénybe venni [Be. 197. § (4) bek.]?

- a) minden esetben
- b) az esetek túlnyomó többségében
- c) az esetek nagyobb részében
- d) az esetek kb. felében
- e) az esetek kisebbik felében
- f) az esetek elenyésző hányadában
- g) sohasem

77. Jellemzően bejelentik-e a névjegyzéket vezető hatóságnak a szakértő tevékenységével, illetve véleményével kapcsolatos problémákat [Szaktv. 55. § (1) (2) bek.]?

- a) igen
- b) nem
- c) súlyos esetben
- d) meghatározott esetekben, mégpedig:

...

78. Milyen jellemzők vizsgálata segíti Önt a szakvélemények megalapozottságának, hiteltérdemlőségének megítélésében? Van-e saját protokollja a szakvélemények megalapozottságának vizsgálatára, vagy létezik-e ilyen iránymutatás?

...

79. Az alábbiak közül Önt mi segíti a szakvélemények megalapozottságának, hiteltérdemlőségének megítélésében? (több is választható)

- a) képzés

milyen szervezés (pl. saját szervezet, egyetem): ...

- b) szakirodalom
- c) módszertani levél, szakértői útmutató
- d) konferenciák
- e) a szakértőtől felvilágosítás kérése, illetve a szakértő meghallgatása
- f) a kollégák tapasztalatai
- g) egyéb, éspedig:

...

80. Kérjük, sorolja fel azokat a szakterületeket, illetőleg szakértői módszereket, amelyek megalapozottságát illetően véleménye szerint a legtöbb kétely merült fel!

...

81. A szakvéleményből Ön hogyan, miből tud leginkább a megalapozatlanságra következtetni?

...

82. Hogyan segíti a vélemény határozottsági fokának megjelölése a szakvélemény megítélését, illetve mi okoz problémát ebben a körben?

...

83. Milyen szakértői módszertani levelek, iránymutatások, segédletek ismertek az Ön számára a különböző szakterületeken?

...

84. Mely területeken kap a jogalkalmazó valóban használható módszertani leírást, útmutatót?

...

85. Mely szakterületeken merültek fel módszertani újdonságok az utóbbi években?

...

86. Van-e példa arra, hogy a bizonyítás során – az igazságügyi szakértői szakterületek között nem szereplő – új szakterület vagy speciális szakértelem igénye merül fel?

...

87. Ön milyen megoldást alkalmaz az ilyen esetekben?

...

88. Előfordult-e, és ha igen, az ügyek mekkora hányadában, hogy a szakvélemény beszerzésére jogellenes módon került sor, így az bizonyítékként nem volt értékelhető?

- a) az esetek túlnyomó többségében
- b) az esetek nagyobb részében
- c) az esetek kb. felében
- d) az esetek kisebbik felében
- e) az esetek elenyésző hányadában
- f) sohasem

89. Milyen okból fordult elő, hogy a szakvélemény beszerzésére jogellenes módon került sor, így az bizonyítékként nem volt értékelhető? (több válasz is jelölhető)

A hatóság

- a) bűncselekmény útján,
- b) más tiltott módon, éspedig:

...

- c) a résztvevők büntetőeljárási jogainak lényeges sérelmével
- d) egyéb jogellenes módon, éspedig:

...

szerezte meg.

90. Az esetek mekkora hányadában merül fel, hogy a szakértő kirendelése nem lett volna szükséges (nem volt releváns)?

- a) minden esetben
- b) az esetek túlnyomó többségében
- c) az esetek nagyobb részében
- d) az esetek kb. felében
- e) az esetek kisebbik felében
- f) az esetek elenyésző hányadában
- g) sohasem

91. Milyen okból nem lett volna szükséges a szakértő kirendelése? (mindkettő is jelölhető)

- a) a bizonyítandó tény megállapításához vagy megítéléséhez nincs szükség különleges szakértelemre
- b) nem releváns a megválaszolandó kérdés

Megjegyzés /kiegészítés: ...

92. Milyen szakterületek, illetve kérdések kapcsán fordult elő, hogy nem lett volna szükséges a szakértő kirendelése?

.....

93. Az esetek mekkora hányadában észleli Ön, hogy a szakértő kapcsán kompetencia-probléma merül fel?

- a) az esetek túlnyomó többségében
- b) az esetek nagyobb részében
- c) az esetek kb. felében
- d) az esetek kisebbik felében
- e) az esetek elenyésző hányadában
- f) sohasem

94. Jellemzően milyen okból merül fel kompetencia-probléma?

- a) a szakértő az adott speciális szakkérdés megválaszolására nem rendelkezett kompetenciával
- b) meghatározott szakkérdésben kizárólagosan eljáró vagy szakvélemény adására elsősorban feljogosított szervnek kellett volna eljárnia
- c) egyéb, éspedig:

...

95. Az esetek mekkora hányadában fordul elő, hogy a szakértői vizsgálat és a vélemény nem hiteles (jogszerűen és szakszerűen) beszerzett, rögzített, illetve kezelt vizsgálati tárgyon alapszik?

- a) minden esetben
- b) az esetek túlnyomó többségében
- c) az esetek nagyobb részében
- d) az esetek kb. felében
- e) az esetek kisebbik felében
- f) az esetek elenyésző hányadában
- g) sohasem

96. A szakvélemények mekkora hányada járul hozzá a tényállás megállapításához, illetve az ezen alapuló határozat meghozatalához?

- a) valamennyi szakvélemény
- b) a szakvélemények túlnyomó többsége
- c) a szakvélemények nagyobb része
- d) a szakvélemények kb. fele
- e) a szakvélemények kisebbik fele
- f) a szakvélemények elenyésző hányada

Szívesen vesszük egyéb tapasztalatait a téma kapcsán. Amennyiben megosztaná ezeket, kérjük, itt tegye meg!

...

Köszönjük, hogy válaszaival segítette munkánkat!

ADATLAP NYOMOZÓ HATÓSÁGOK RÉSZÉRE

Vizsgált időszak: 2018. július 1. – 2019. december 30.

Alapadatok

1. Kitöltő szolgálati helye:

...

2. Kérjük, jelölje meg, ha főként vagy kizárólag meghatározott ügycsoportokban jár el, és nevesítse azt:

...

A szakértő igénybevétele

3. Az ügyek mekkora hányadában kerül sor szakértő igénybevételére?

- a) szinte minden ügyben
- b) az ügyek túlnyomó többségében
- c) az ügyek nagyobb részében
- d) az ügyek kb. felében
- e) az ügyek kisebbik felében
- f) az ügyek elenyésző hányadában

4. Milyen büncselekménytípusok esetén milyen szakértő kirendelésére kerül sor jellemzően?

...

5. Az ügyek mekkora hányadában kerül sor a nyomozó hatóság részéről hivatalból a kirendelésre?

- a) szinte minden ügyben
- b) az ügyek túlnyomó többségében
- c) az ügyek nagyobb részében
- d) az ügyek kb. felében
- e) az ügyek kisebbik felében
- f) az ügyek elenyésző hányadában

6. Az ügyek mekkora hányadában kerül sor a nyomozási szakban indítványra a kirendelésre?

- a) szinte minden ügyben
- b) az ügyek túlnyomó többségében
- c) az ügyek nagyobb részében
- d) az ügyek kb. felében
- e) az ügyek kisebbik felében
- f) az ügyek elenyésző hányadában
- g) sohasem

7. A szakértő kirendelésére vonatkozó indítványnak a nyomozási szakban az indítványok mekkora hányadában adnak helyt?

- a) minden esetben
- b) az esetek túlnyomó többségében
- c) az esetek nagyobb részében
- d) az esetek kb. felében
- e) az esetek kisebbik felében
- f) az esetek elenyésző hányadában
- g) sohasem

Megjegyzés / kiegészítés: ...

8. Az ügyek mekkora hányadában teszi meg a nyomozó hatóság a kirendelést az ügyészség utasítására?

- a) minden ügyben
- b) az ügyek túlnyomó többségében
- c) az ügyek nagyobb részében
- d) az ügyek kb. felében
- e) az ügyek kisebbik felében
- f) az ügyek elenyésző hányadában
- g) sohasem

9. *Magánszakértőt* az ügyek mekkora hányadában vesznek igénybe a nyomozási szakban?

- a) szinte minden ügyben
- b) az ügyek túlnyomó többségében
- c) az ügyek nagyobb részében
- d) az ügyek kb. felében
- e) az ügyek kisebbik felében
- f) az ügyek elenyésző hányadában
- g) sohasem

10. A megbízó az ügyek mekkora hányadában értesíti a nyomozó hatóságot a magánszakértő megbízásáról a Be. 190. § (5) bekezdésének megfelelően?

- a) minden ügyben
- b) az ügyek túlnyomó többségében
- c) az ügyek nagyobb részében
- d) az ügyek kb. felében
- e) az ügyek kisebbik felében
- f) az ügyek elenyésző hányadában
- g) sohasem

11. Jellemzően mi az oka a magánszakértő terhelt és/vagy a védő általi megbízásának? (Ha mindkettő előfordul, mindkettő aláhúzható!)

- a) az ügyészség vagy a nyomozó hatóság a szakértő kirendelésére vonatkozó indítványukat elutasította
- b) az ügyészség vagy a nyomozó hatóság nem az indítványukban megjelölt szakértő kirendeléséről határozott

Megjegyzés / kiegészítés: ...

12. Az ügyek mekkora hányadában kerül sor a szakértő felmentésére?

- a) szinte minden ügyben
- b) az ügyek túlnyomó többségében
- c) az ügyek nagyobb részében
- d) az ügyek kb. felében
- e) az ügyek kisebbik felében
- f) az ügyek elenyésző hányadában
- g) sohasem

13. Mi a felmentés jellemző oka?

...

14. Az ügyek mekkora hányadában kerül sor a szakértő kizárására?

- a) szinte minden ügyben
- b) az ügyek túlnyomó többségében
- c) az ügyek nagyobb részében

- d) az ügyek kb. felében
- e) az ügyek kisebbik felében
- f) az ügyek elenyésző hányadában
- g) sohasem

15. A kizárási okot jellemzően a szakértő jelenti be vagy más tesz indítványt a kizáráásra?

- a) a szakértő
- b) más, éspedig:

...

A szakértő kirendelése

16. Jellemzően milyen körből rendeli ki Ön a szakértőt? Jelölje aláhúzással a legjellemzőbbeket! (több válasz is jelölhető)

- a) névjegyzékbe felvett igazságügyi szakértő
- b) szakértői intézmény alkalmazásában álló természetes személy
- c) szakvélemény adására jogosult gazdasági társaság
- d) szakértői intézmény
- e) jogszabályban feljogosított egyéb intézmény vagy szervezet
- f) eseti szakértő

17. Jellemzően milyen okból kerül sor eseti szakértő kirendelésére?

- a) az adott szakterületen nincs bejegyzett igazságügyi szakértő
- b) az adott szakterületen – időszakos hiány vagy egyéb szakmai ok miatti hiány okán – a bejegyzett igazságügyi szakértők egyike sem tud eleget tenni a kirendelésnek
- c) az adott szakterület nem szerepel a miniszter rendeletében felsorolt szakterületek között
- d) egyéb, éspedig:

...

18. Milyen szakkérdések kapcsán került sor eseti szakértő kirendelésére?

...

19. Milyen információs forrásból történik az igazságügyi szakértő személyének kiválasztása? (több válasz is jelölhető)

- a) az interneten megtalálható igazságügyi névjegyzékből
- b) korábbi munkakapcsolat alapján
- c) kollégák ajánlása alapján
- d) az igazságügyi szakértői kamara által nyújtott információk alapján
- e) egyéb, éspedig:

...

20. Mennyiben nyújt segítséget a kirendelésnél a szakértői névjegyzék?

...

21. Előfordul-e, hogy gondot okoz a megfelelő *kompetenciával* rendelkező igazságügyi szakértő megtalálása?

- a) igen
- b) nem

22. Milyen gyakran okoz gondot a megfelelő kompetenciával rendelkező igazságügyi szakértő megtalálása?

- a) szinte minden kirendelés esetén
- b) a kirendelések túlnyomó többségében
- c) a kirendelések nagyobb részében
- d) a kirendelések kb. felében
- e) a kirendelések kisebbik felében
- f) a kirendelések elenyésző hányadában
- g) sohasem

23. Milyen konkrét kérdések esetén jelentett nehézséget a megfelelő kompetenciával rendelkező szakértő megtalálása? Kérjük, sorolja fel ezeket a kérdéseket:

...

24. A kirendelő végzés átvételét követően a szakértő milyen gyakran jelzi kompetenciájának hiányát?

- a) az ügyek túlnyomó többségében
- b) az ügyek nagyobb részében
- c) az ügyek kb. felében
- d) az ügyek kisebbik felében
- e) az ügyek elenyésző hányadában
- f) sohasem

25. A szakértői kirendelések mekkora hányada esetén észleli Ön, hogy a szakértő nem tett eleget azon kötelességének, miszerint a Szaktv.-ben meghatározott határidőn belül jeleznie kell kompetenciájának hiányát? [Szaktv. 45. § (4) b) bek.]

- a) a kirendelések túlnyomó többségében
- b) a kirendelések nagyobb részében
- c) a kirendelések kb. felében
- d) a kirendelések kisebbik felében
- e) a kirendelések elenyésző hányadában
- f) sohasem

26. Ön hogyan vizsgálja azt, hogy a szakértő valóban rendelkezik-e kompetenciával? (több válasz is jelölhető)

- a) az igazságügyi szakértői névjegyzékben található adatok (szakterület) ellenőrzésével
- b) egyéb módon, éspedig:

...

27. Az ügyek mekkora hányadában van szükség az egyes szakterületeken belül speciális kompetenciával rendelkező szakértő kirendelésére?

- a) az ügyek túlnyomó többségében
- b) az ügyek nagyobb részében
- c) az ügyek kb. felében
- d) az ügyek kisebbik felében
- e) az ügyek elenyésző hányadában
- f) sohasem

28. Ön milyen információk alapján találja meg a speciális kompetenciával rendelkező szakértőt?

- a) az interneten megtalálható igazságügyi szakértői névjegyzékből
- b) korábbi munkakapcsolat alapján
- c) kollégák ajánlása alapján
- d) az igazságügyi szakértői kamara által nyújtott információk alapján
- e) iskolai végzettsége és szakmai képesítése alapján

f) egyéb módon, éspedig:

...

29. Előfordul-e, hogy nehézséget jelent a szakértőnek felteendő szakkérdések meghatározása?

- a) az ügyek túlnyomó többségében
- b) az ügyek nagyobb részében
- c) az ügyek kb. felében
- d) az ügyek kisebbik felében
- e) az ügyek elenyésző hányadában
- f) sohasem

30. Konkrétan milyen szakkérdések esetén jelentett nehézséget a szakértőnek felteendő kérdések meghatározása?

...

31. Ha nehézséget jelent a szakkérdések meghatározása, honnan kap segítséget, kihez fordul? (több válasz is jelölhető)

- a) a szakértőhöz
- b) a kamarához
- c) a kollégákhoz
- d) egyéb forráshoz (pl. szakirodalom), éspedig:

...

32. A kirendelési határozat megküldésével általában milyen körben küldenek meg iratokat, adatokat a szakértőnek?

- a) a legszükségesebbeket
- b) az iratok azon tágabb körét, amely a szakértői bizonyítás tárgyát képező kérdéssel kapcsolatos
- c) egyéb, éspedig:

...

33. A kirendelési határozatban Ön szükségesnek tartja-e tényállás megadását, amennyiben igen, azt milyen szempontok alapján, milyen részletességgel állítja össze?

...

34. A kirendelést követően a szakértő az ügyek mekkora hányadában jelezte a kirendelő hatóságnak valamilyen adatnak, iratnak a hiányát?

- a) szinte minden esetben
- b) az esetek túlnyomó többségében
- c) az esetek nagyobb részében
- d) az esetek kb. felében
- e) az esetek kisebbik felében
- f) az esetek elenyésző hányadában
- g) sohasem

35. A szakértő milyen gyakran él az alábbi jogosultságokkal? Kérjük, jelölje x-szel a tapasztalt gyakoriságot!

	túlnyomó rész	nagyobb részben	esetek felében	kisebb részben	elenyésző hányadban	sohasem
a) az eljárás ügyiratainak megismerése (az adott ügyiratokon túl)						
b) az eljárási cselekményeknél jelenlét						
c) a terhelttől, a sértettől, a tanútól, a vagyoni érdekelttől, az egyéb érdekelttől és az eljárásban kirendelt szakértőtől felvilágosítás kérése						
d) a kirendelőtől újabb adatok, ügyiratok és felvilágosítás kérése						
e) neki át nem adott tárgyi bizonyítási eszköz, elektronikus adat megtekintése, megvizsgálása, mintavétel [Be. 192. § (1)]						

36. Általában ki végzi a *mintavételt* a szakértői vizsgálathoz? Mely szakterületeken vannak jellegzetességek?

...

37. Milyen *határidőt* határoz meg Ön általában a szakvélemény előterjesztésére?

- a) 30 nap vagy kevesebb
- b) 31–60 nap

38. Jellemzően mennyire tartják a határidőt a szakértők? A szakvéleményt az engedélyezett vagy módosított határidőhöz képest mikor terjesztik elő általában? (Szövegesen is kiegészíthető jellegzetességekkel!)

- a) hamarabb terjesztik elő
- b) határidőben terjesztik elő
- c) a határidőt követően terjesztik elő
- d) később terjesztik elő

e) jellegzetességek: ...

39. Milyen gyakran kérnek a szakértők határidő hosszabbítást?

- a) minden esetben
- b) az esetek túlnyomó többségében
- c) az esetek nagyobb részében
- d) az esetek kb. felében
- e) az esetek kisebbik felében
- f) az esetek elenyésző hányadában
- g) sohasem

40. Ha kérnek hosszabbítást, hány napot?
- 15 nap vagy kevesebb
 - 15–30 nap
 - 31–60 nap
 - 61 napnál több
41. Késedelmes előterjesztés esetén Ön milyen intézkedést alkalmaz? (több válasz is jelölhető)
- írásban felhívja a szakértőt a szakvélemény előterjesztésére
 - rendbírságot szab ki
 - értesíti a névjegyzéket vezető hatóságot a szakértő késedelembe eséséről
 - egyéb, éspedig:

...

A szakvélemény

42. Tartalmazzák-e a szakvélemények a Szaktv. szerint meghatározott előírt *tartalmi elemeket* (lelet, módszer, ténymegállapítás, vélemény)?
- minden szakvélemény tartalmazza
 - az ügyek túlnyomó többségében tartalmazták
 - az ügyek nagyobb részében tartalmazták
 - az ügyek kb. felében tartalmazták
 - az ügyek kisebbik felében tartalmazták
 - az ügyek elenyésző hányadában tartalmazták
 - sohasem tartalmazták valamennyi tartalmi elemet

Megjegyzés /kiegészítés: ...: ...

43. A szakvélemények mekkora hányada tartalmazza a vizsgálat részletes leírását?
- minden szakvélemény tartalmazza
 - az ügyek túlnyomó többségében tartalmazták
 - az ügyek nagyobb részében tartalmazták
 - az ügyek kb. felében tartalmazták
 - az ügyek kisebbik felében tartalmazták
 - az ügyek elenyésző hányadában tartalmazták
 - sohasem tartalmazták
44. Azokban az esetekben, amelyekben a szakvélemény nem tartalmazza a vizsgálat leírását, az Ön számára a szakvélemények mekkora hányadában ismert a vizsgálat?
- minden esetben
 - az esetek túlnyomó többségében
 - az esetek nagyobb részében
 - az esetek kb. felében
 - az esetek kisebbik felében
 - az esetek elenyésző hányadában
 - sohasem
45. A szakvélemények mekkora hányada tartalmazza a vizsgálat módszerének részletes leírását?
- minden szakvélemény tartalmazza
 - az ügyek túlnyomó többségében tartalmazták
 - az ügyek nagyobb részében tartalmazták
 - az ügyek kb. felében tartalmazták
 - az ügyek kisebbik felében tartalmazták

- f) az ügyek elenyésző hányadában tartalmazzák
- g) sohasem tartalmazzák

46. Azokban az esetekben, amelyekben a szakvélemény nem tartalmazza a módszer részletes leírását, a szakvélemények mekkora hányadában ismert Ön számára a módszer?

- a) minden esetben
- b) az esetek túlnyomó többségében
- c) az esetek nagyobb részében
- d) az esetek kb. felében
- e) az esetek kisebbik felében
- f) az esetek elenyésző hányadában
- g) sohasem

47. A szakvélemények mekkora hányada tartalmazza a vizsgálat módszerének indokolását?

- a) minden szakvélemény tartalmazza
- b) az ügyek túlnyomó többségében tartalmazzák
- c) az ügyek nagyobb részében tartalmazzák
- d) az ügyek kb. felében tartalmazzák
- e) az ügyek kisebbik felében tartalmazzák
- f) az ügyek elenyésző hányadában tartalmazzák
- g) sohasem tartalmazzák

48. A szakvélemények mekkora hányada tartalmazza a vizsgálati eljárás, illetve módszer érvényességének, illetve megbízhatóságának a leírását vagy tudományos elfogadottságának egyéb tanúsítását?

- a) minden szakvélemény tartalmazza
- b) az ügyek túlnyomó többségében tartalmazzák
- c) az ügyek nagyobb részében tartalmazzák
- d) az ügyek kb. felében tartalmazzák
- e) az ügyek kisebbik felében tartalmazzák
- f) az ügyek elenyésző hányadában tartalmazzák
- g) sohasem tartalmazzák

49. A szakvélemények mekkora hányada tartalmazza a szakértői vizsgálatok eredményének részletes értékelését, a szakértői következtetés menetét?

- a) minden szakvélemény tartalmazza
- b) az ügyek túlnyomó többségében tartalmazzák
- c) az ügyek nagyobb részében tartalmazzák
- d) az ügyek kb. felében tartalmazzák
- e) az ügyek kisebbik felében tartalmazzák
- f) az ügyek elenyésző hányadában tartalmazzák
- g) sohasem tartalmazzák

50. A szakvélemények mekkora hányada tartalmaz a vélemény szemléltetésére illusztrációt?

- a) minden szakvélemény tartalmazza
- b) az ügyek túlnyomó többségében tartalmazzák
- c) az ügyek nagyobb részében tartalmazzák
- d) az ügyek kb. felében tartalmazzák
- e) az ügyek kisebbik felében tartalmazzák
- f) az ügyek elenyésző hányadában tartalmazzák
- g) sohasem tartalmazzák

51. Az esetek mekkora hányadában fordul elő, hogy a vélemény nem tartalmazott illusztrációt, bár szükséges lett volna?

- a) minden esetben
- b) az esetek túlnyomó többségében

- c) az esetek nagyobb részében
- d) az esetek kb. felében
- e) az esetek kisebbik felében
- f) az esetek elenyésző hányadában
- g) sohasem

52. A szakvélemények mekkora hányada tartalmaz módszertani levélre utalást?

- a) minden szakvélemény tartalmazza
- b) az ügyek túlnyomó többségében tartalmazzák
- c) az ügyek nagyobb részében tartalmazzák
- d) az ügyek kb. felében tartalmazzák
- e) az ügyek kisebbik felében tartalmazzák
- f) az ügyek elenyésző hányadában tartalmazzák
- g) sohasem tartalmazzák

53. A szakvélemények mekkora hányada tartalmaz arra való utalást, hogy a szakértő mely szakterületen jogosult szakvéleményt adni?

- a) minden szakvélemény tartalmazza
- b) az ügyek túlnyomó többségében tartalmazzák
- c) az ügyek nagyobb részében tartalmazzák
- d) az ügyek kb. felében tartalmazzák
- e) az ügyek kisebbik felében tartalmazzák
- f) az ügyek elenyésző hányadában tartalmazzák
- g) sohasem tartalmazzák

54. A szakvélemények mekkora hányadában működik közre a szakértői vizsgálatban szakkonzultáns, szakértőjelölt vagy segédszemélyzet?

- a) minden esetben
- b) az esetek túlnyomó többségében
- c) az esetek nagyobb részében
- d) az esetek kb. felében
- e) az esetek kisebbik felében
- f) az esetek elenyésző hányadában
- g) sohasem

55. Az előző kérdésben felsorolt közreműködők közül Ön melyikkel találkozott és milyen gyakran? Milyen szakterületeken jellemzőek ezek?

...

56. Milyen gyakran merül fel tárgyi bizonyítási eszköz, illetve elektronikus adat megváltozását, megsemmisülését eredményező szakértői vizsgálat? [Be. 192. § (3) bek.]

- a) szinte minden esetben
- b) az esetek túlnyomó többségében
- c) az esetek nagyobb részében
- d) az esetek kb. felében
- e) az esetek kisebbik felében
- f) az esetek elenyésző hányadában
- g) sohasem

57. Jellemzően mely szakterületeken merül fel tárgyi bizonyítási eszköz, illetve elektronikus adat megváltozását, megsemmisülését eredményező szakértői vizsgálat?

...

58. A tárgyi bizonyítási eszköz, illetve elektronikus adat megváltozását, megsemmisülését eredményező szakértői vizsgálat esetén a szakértő mit tesz az azonosság, a származás utólagos igazolása érdekében?

- a) annak egy részét eredeti állapotban megőrzi
- b) egyéb, éspedig:

...

59. A nyomozó hatóság milyen gyakran ellenőrzi az azonosság, a származás utólagos igazolását (tárgyi bizonyítási eszköz, illetve elektronikus adat megváltozását, megsemmisülését eredményező szakértői vizsgálat esetén)?

- a) minden esetben
- b) az esetek túlnyomó többségében
- c) az esetek nagyobb részében
- d) az esetek kb. felében
- e) az esetek kisebbik felében
- f) az esetek elenyésző hányadában
- g) sohasem

60. Mely szakterületeken születnek kategorikus (kétséget kizáróan állást foglaló) vélemények?

...

61. Mely szakterületeken jellemző a matematikai-statisztikai megalapozottságú vélemény (a vélemény határozottságának számszerű, többnyire százalékos kifejezése)?

...

62. A matematikai-statisztikai megalapozottságú vélemény statisztikai háttere a szakvélemények mekkora hányadában kerül ismertetésre?

- a) minden esetben
- b) az esetek túlnyomó többségében
- c) az esetek nagyobb részében
- d) az esetek kb. felében
- e) az esetek kisebbik felében
- f) az esetek elenyésző hányadában
- g) sohasem

63. Mely szakterületeken jellemzőek a főként a szakértő szubjektív megítélésén alapuló verbális megnevezések a valószínűség fokának kifejezésére (pl. nagy valószínűséggel azonos)?

...

64. Mennyire egyértelmű a szubjektív verbális megnevezések határozottsági foka?

- a) egyértelmű
- b) többnyire egyértelmű
- c) többnyire nem egyértelmű
- d) nem egyértelmű

e) jellegzetességek: ...

A szakvélemény értékelése

65. Az esetek mekkora hányadában észleli Ön, hogy a szakértő kapcsán kompetencia-probléma merül fel?

- a) az esetek túlnyomó többségében
- b) az esetek nagyobb részében
- c) az esetek kb. felében
- d) az esetek kisebbik felében
- e) az esetek elenyésző hányadában
- f) sohasem

66. Jellemzően milyen okból merül fel kompetencia-probléma?

- a) a szakértő az adott speciális szakkérdés megválaszolására nem rendelkezett kompetenciával
- b) meghatározott szakkérdésben kizárólagosan eljáró vagy szakvélemény adására elsősorban feljogosított szervnek kellett volna eljárnia
- c) egyéb, éspedig:

...

67. Az esetek mekkora hányadában fordul elő, hogy a szakértői vizsgálat és a vélemény nem hiteles (jogszerűen és szakszerűen) beszerzett, rögzített, illetve kezelt vizsgálati tárgyon alapszik?

- a) minden esetben
- b) az esetek túlnyomó többségében
- c) az esetek nagyobb részében
- d) az esetek kb. felében
- e) az esetek kisebbik felében
- f) az esetek elenyésző hányadában
- g) sohasem

68. A szakvélemények mekkora hányadában fordul elő, hogy a szakértő nem a hatóság által feltett kérdésre válaszol, vagy nem minden feltett kérdésre válaszol?

- a) minden esetben
- b) az esetek túlnyomó többségében
- c) az esetek nagyobb részében
- d) az esetek kb. felében
- e) az esetek kisebbik felében
- f) az esetek elenyésző hányadában
- g) sohasem

69. A szakvélemények mekkora hányadában fordul elő, hogy a szakértő jogkérdésben nyilvánít véleményt?

- a) a szakvélemények túlnyomó többségében
- b) a szakvélemények nagyobb részében
- c) a szakvélemények kb. felében
- d) a szakvélemények kisebbik felében
- e) a szakvélemények elenyésző hányadában
- f) egy szakvéleményben sem

70. Szakértő kirendelése esetén az ügyek mekkora hányadában fordul elő, hogy a szakvélemény valamely fogyatékosága miatt aggálytalanul nem fogadható el, azonban a hiba, hiányosság kiküszöbölhető (Be. 197. §)?

- a) minden ügyben
- b) az ügyek túlnyomó többségében
- c) az ügyek nagyobb részében
- d) az ügyek kb. felében
- e) az ügyek kisebbik felében

- f) az ügyek elenyésző hányadában
- g) sohasem

71. Főként milyen okból fordul az elő, hogy a szakvélemény valamely fogyatékosága miatt aggálytalanul nem fogadható el? (több válasz is jelölhető)

- a) hiányos
- b) önmagával vagy a szakértő rendelkezésére bocsátott adatokkal ellentétes
- c) nem egyértelmű
- d) egyéb, éspedig:

...

72. Milyen szakterületekkel kapcsolatban merülnek fel problémák?

...

73. Az aggályos szakvélemények mekkora hányadában bizonyul eredményesnek a felvilágosítás, kiegészítés kérése?

- a) minden esetben
- b) az esetek túlnyomó többségében
- c) az esetek nagyobb részében
- d) az esetek kb. felében
- e) az esetek kisebbik felében
- f) az esetek elenyésző hányadában
- g) sohasem

74. Az aggályos szakvélemények mekkora hányadában van szükség más szakértő kirendelésére?

- a) minden esetben
- b) az esetek túlnyomó többségében
- c) az esetek nagyobb részében
- d) az esetek kb. felében
- e) az esetek kisebbik felében
- f) az esetek elenyésző hányadában
- g) sohasem

75. Más szakértő kirendelése esetén az ügyek mekkora hányadában fordul elő, hogy a két szakvélemény eltér?

- a) minden esetben
- b) az esetek túlnyomó többségében
- c) az esetek nagyobb részében
- d) az esetek kb. felében
- e) az esetek kisebbik felében
- f) az esetek elenyésző hányadában
- g) sohasem

76. Az ügyek mekkora hányadában fordul elő, hogy a két szakvélemény eltérését a szakértők egymás jelenlétében való meghallgatásával tisztázzák (szakértők párhuzamos meghallgatása) [Be. 197. § (3) bek.]?

- a) minden esetben
- b) az esetek túlnyomó többségében
- c) az esetek nagyobb részében
- d) az esetek kb. felében
- e) az esetek kisebbik felében
- f) az esetek elenyésző hányadában
- g) sohasem

77. Az ügyek mekkora hányadában fordul elő, hogy a két szakvélemény eltérése esetén a párhuzamos meghallgatás eredményre vezet [Be. 197. § (3) bek.]?

- a) minden esetben
- b) az esetek túlnyomó többségében
- c) az esetek nagyobb részében
- d) az esetek kb. felében
- e) az esetek kisebbik felében
- f) az esetek elenyésző hányadában
- g) sohasem

78. Mi a véleménye a szakértők párhuzamos meghallgatása jogintézményről? Hogyan, mennyire eredményesen működik a gyakorlatban?

...

79. Az ügyek mekkora hányadában fordul elő, hogy a szakértők párhuzamos meghallgatását követően újabb szakértőt kell igénybe venni [Be. 197. § (4) bek.]?

- a) minden esetben
- b) az esetek túlnyomó többségében
- c) az esetek nagyobb részében
- d) az esetek kb. felében
- e) az esetek kisebbik felében
- f) az esetek elenyésző hányadában
- g) sohasem

80. Előfordul-e, s ha igen, az ügyek mekkora hányadában, hogy a nyomozó hatóság más eljárásban kirendelt szakértő szakvéleményét veszi figyelembe a büntetőeljárásban? [Be. 197. § (5) bek.]?

- a) szinte minden esetben
- b) az esetek túlnyomó többségében
- c) az esetek nagyobb részében
- d) az esetek kb. felében
- e) az esetek kisebbik felében
- f) az esetek elenyésző hányadában
- g) sohasem

81. Jellemzően bejelentik-e a névjegyzéket vezető hatóságnak a szakértő tevékenységével, illetve véleményével kapcsolatos problémákat [Szaktv. 55. § (1) (2) bek.]?

- a) igen
- b) nem
- c) súlyos esetben
- d) meghatározott esetekben, mégpedig:

...

82. Milyen jellemzők vizsgálata segíti Önt a szakvélemények megalapozottságának, hiteltérdemlőségének megítélésében? Van-e saját protokollja a szakvélemények megalapozottságának vizsgálatára, vagy létezik-e ilyen iránymutatás?

...

83. Az alábbiak közül Önt mi segíti a szakvélemények megalapozottságának, hiteltérdemlőségének megítélésében? (több is választható)

- a) képzés

milyen szervezés (pl. saját szervezet, egyetem): ...

- b) szakirodalom

- c) módszertani levél, szakértői útmutató
- d) konferenciák
- e) a szakértőtől felvilágosítás kérése, illetve a szakértő meghallgatása
- f) a kollégák tapasztalatai
- g) egyéb, éspedig:

...

84. Kérjük, sorolja fel azokat a szakterületeket, illetőleg szakértői módszereket, amelyek megalapozottságát illetően véleménye szerint a legtöbb kétely merült fel!

...

85. A szakvéleményből Ön hogyan, miből tud leginkább a megalapozatlanságra következtetni?

...

86. Hogyan segíti a vélemény határozottsági fokának megjelölése a szakvélemény megítélését, illetve mi okoz problémát ebben a körben?

...

87. Milyen szakértői módszertani levelek, iránymutatások, segédletek ismertek az Ön számára a különböző szakterületeken?

...

88. Mely területeken kap a jogalkalmazó valóban használható módszertani leírást, útmutatót?

...

89. Mely szakterületeken merültek fel módszertani újdonságok az utóbbi években?

...

90. Van-e példa arra, hogy a bizonyítás során – az igazságügyi szakértői szakterületek között nem szereplő – új szakterület vagy speciális szakértelem igénye merül fel?

...

91. Ön milyen megoldást alkalmaz az ilyen esetekben?

.....

Szívesen vesszük egyéb tapasztalatait a téma kapcsán. Amennyiben megosztaná ezeket, kérjük, itt tegye meg!

.....

Köszönjük, hogy válaszaival segítette munkánkat!